

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΗ'.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1955

ΑΡΙΘ. 164.

ΚΥΠΡΟΣ

Με αὐτὸν τὸν τίτλον ἐδημοσιεύθη τὸ 1932 τὸ κατωτέρω ἄρθρον Ἄγγλου σοφοῦ, σχετικὸν μὲ τὸ κυπριακὸν ζήτημα. Ὁ συγγραφεὺς ἀνήκει εἰς τὰς ἐπιφανεστέρας συγχρόνους προσωπικότητας τοῦ κόσμου. Εἶναι ὁ μέγας ὄντως ἱστορικὸς Arnold J. Toynbee. Τὸ περιοδικὸν ποῦ ἐδημοσίευσε τὸ ἄρθρον εἶναι τὸ πασίγνωστον «The New Statesman and Nation» (φύλλον τῆς 23-4-1932).

Ἀπὸ τὸ 1932 ἕως τὸ 1955, εἴκοσι τρία χρόνια ποῦ ἐπέερασαν, τί μετέβησαν εἰς ὅσα λέγει τὸ ἄρθρον τοῦ Toynbee; Μά, πρῶτον, ὅτι ἐμεσολάβησεν ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος μὲ τὴν ἀγωνίαν τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν ὁποίαν ἀγωνίαν αὐτή, μόνον σύμμαχόν της ἐπὶ ἡμισυ ἔτος καὶ ὀλόψυχον σύμμαχον μέχρι τῆς νίκης εἶχεν ἀκριβῶς τὴν Ἑλλάδα. Δεύτερον, ὅτι ὑπάρχει ἤδη ὁ ΟΗΕ τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸν ἀκόμη θέλει νὰ ξεφύγῃ ἡ Ἀγγλία διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὸ στοιχειώδες δικαίωμα αὐτοδιαθέσεως. Καὶ τρίτον..., ὅτι ἀσφαλῶς σήμερον δὲν θὰ ἔγραφεν ὁ Toynbee, ὅπως ἔγραφε τὸ 1932, ὅτι οἱ Κύπριοι δὲν εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν μέχρις ἐσχάτων! Δὲν θὰ ἔγραφεν οὔτε περὶ ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, ἀλλὰ διὰ λόγους ποῦ δὲν ἀποτελοῦν «νέον τίτλον τιμῆς» διὰ τὴν βρετανικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Δὲν μετενόησε βεβαίως ἡ Ἀγγλία, διότι ἡ Ἑλλάς καὶ ὄχι αὐτὴ ἔχει τῶρα τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Ἰθάκην. Δὲν θὰ μετενόει καὶ ἂν εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸ δικαίωμα αὐτοδιαθέσεως εἰς τὴν Κύπρον ἀπὸ τὸ 1932 ἢ ἔστω ἀπὸ τὸ 1940. Ἐνῶ μὲ τὰ «ὄχι» ποῦ ὁ Toynbee στηλιτεύει καὶ μὲ τὰ «ποτέ» καὶ μὲ τὴν σημερινὴν ἐπιστράτευσιν τῶν Τούρκων κλείνει τὰ αὐτὰ ὄχι μόνον εἰς τοῦ στοιχειώδους δικαίου τὴν ἐπιτακτικὴν προσταγὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς φωνὰς τιμίας καὶ συνετὰς ἀπὸ ἀγγλικῆς ἀκόμη σκοπιᾶς, ὅπως ἡ φωνὴ ἢ εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον περιεχομένη. Ὅ,τι καὶ ἂν ἐπακολουθήσῃ, ἡ Ἀγγλία πάντως θὰ μετανοήσῃ διὰ τὴν ἐκούσίαν αὐτὴν κώφωσιν.

Τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου χρειάζεται νὰ ἀερισθῇ. Καὶ δὲν ἔχει ἀερισθῆ ὅπως πρέπει, ἀφ' ὅτου συνεδέθη μὲ τὴν χώραν μας διὰ τῆς Βρετανικῆς κατοχῆς ἐπὶ τῆς πρώην Ὀθωμανικῆς αὐτῆς νήσου, τὸ 1878. Κάθε φορὰν ὅπου οἱ Κύπριοι Ἑλληνας ἔφεραν τὴν ὑπόθεσιν των πρὸ τῆς Βρετανικῆς κυβερνήσεως μὲ τρόπον εἰρηρικὸν καὶ συνταγματικὸν καὶ ἔπαιρναν τὸ ἀμετάβλητον ἐκεῖνο «ὄχι» ὡς ἀπάντησιν, ἡ Βρετανικὴ κοινὴ γνώμη ἦτο πάντοτε τόσο ἀνησυχολημένη μὲ ἄλλα

σπουδαιότερα καὶ πλέον ἐνδιαφέροντα αὐτὴν ζητήματα, ὥστε νὰ μὴ δίδῃ προσοχήν. Εἶναι καὶ αὐτὸ φυσικὰ ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον καταφάνερα κακὰ τοῦ συγχρόνου μας κόσμου, ὅτι εἶναι πολὺ δυσκολώτερον νὰ εὖρη κανεὶς κατανόησιν μὲ τὴν εὐπρεπῆ συμπεριφορὰν παρὰ μὲ τὸν θόρυβον καὶ τὰς ταραχάς. Ἡ βάρβαρος ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἐὰν θέλῃ κανεὶς πράγματι νὰ ἐπιτύχῃ κάτι, ὁ μόνος σχεδὸν τρόπος σήμερον εἶναι νὰ δημιουργήσῃ ἐντυπώσεις, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν βί-

αν. Παράδειγμα, η πρόσφατος ιστορία της Κύπρου. Αί ταραχαί του παρελθόντος Όκτωβρίου εις την Κύπρον την έκαμαν «θέμα άπασχολήσεως» δια τον άγγλικόν τύπον επί μερικίας εβδομάδας. Έπί των ταραχών αυτών έξεδόθη μία «λευκή βίβλος» που ήμπορει τώρα και αυτή επί ήμέρας ίσως, ν' άποτελέσει «θέμα δια τον τύπον».

Η άποκαλυπτομένη εις την «βίβλον» αυτήν κατάστασις άποτελεί άρκετά συνήθη περίπτωσιν δια τον κόσμον έν γενει, άλλ' άσυνήθη (έν πρόκειται να διατηρηθῆ ή αξιοπρέπειά μας) δια την Βρεττανικήν αυτοκρατορίαν. Μία μεγάλη δύναμις έχει υπό την κατοχήν της μικράν έδαφικήν περιοχήν, όπου τό έχον πολιτικήν συνείδησιν και δρών στοιχείον μεταξὺ τῆς πλειονότητος του έντοπίου πληθυσμου δέν επιθυμεί να ζῆ υπό την έξουσίαν τῆς ξένης αὐτῆς δυνάμεως, αλλά θέλει να ένωθῆ πολιτικῶς με άλλην χώραν τῆς ιδικῆς του εθνικότητος. (Εις την περίπτωση τῆς Κύπρου όπου τά τέσσαρα πέμπτα του πληθυσμου είναι Έλληνες, ή άλλη χώρα μετά τῆς οποίας επιδιώκεται ή ένωσις είναι ή Έλλάς). Λέγει λοιπόν ή μεγάλη δύναμις: «Αὐτό που ἔχω τό κρατῶ πάει, τελείωσε. Τό ζήτημα τῆς Κύπρου ἔκλεισε» ή μάλλον «δέν υπάρχει ζήτημα Κύπρου». Οἱ εθνικόφρονες Έλληνες τῆς Κύπρου παραμένουν άσυμβίβαστοι και άνυπότακτοι. Η κυβέρνησις τῆς Α. Μ. εκφράζει την λύπην της δια την «άποστασίαν» και «άγνωμοσύνην των». Εις τό τέλος, μερικά τοπικά γεγονότα—μία συζήτησις περί την ίσοσκέλισιν του προϋπολογισμου—φέρουν τό άποκορύφωμα τῆς έχθρότητος κατά τῆς Βρεττανικῆς κυριαρχίας και γίνονται ταραχαί. Η κυβέρνησις τῆς Α. Μ. καταστέλλει τās ταραχάς και κτυπᾷ με τό μαστίγιον. Έξ ήγέται του Έλληνικου εθνικου κινήματος τῆς Κύπρου ἀπelaύνονται δι' ὄλην των την ζωήν, θεωρητικῶς τουλάχιστον. Τό νομοθετικόν συμβούλιον τῆς Κύπρου καταργείται. Ένας νόμος περί έπανορθώσεως επιβάλλει συλλογικήν υποχρέωσιν άποζημιώσεως επί των πόλεων και των χωριών δια ζημίας γενομένας εις την περιουσίαν του Βρεττανικου δημοσιου κατά την διάρκειαν των ταραχών, μέχρι του

ποσου των 34.000 λιρών. Άλλοι νόμοι άπαγορεύουν την άνευ άδείας έξαρσιν ή εκθεσιν σημαίων και περιορίζουν την κρουσίαν των κωδώνων των εκκλησιών ή άλλων κωδώνων. Ο διορισμός των αρχόντων των Κυπριακων χωριών επαφίεται εις χείρας του Βρεττανου Κυβερνήτου (Λευκή βίβλος σελ. 30). Τό ἄλφα και τό ὠμέγα τῆς πολιτικῆς τῆς δυνάμεως που έχει την έξουσίαν είναι να παραμικρὸν άκαμπτος και να έξακολουθῆ να λέγη «ὄχι». Σύμφωνα με την εικόνα που δίδει ο ίδιος ο κυβερνήτης «μέχρις ὅτου ή σκιά τῆς ένώσεως (με την Έλλάδα) παρέλθῆ τελικῶς από τον πολιτικόν ὀρίζοντα ιθύνουσα τάξις εκ των κατοίκων δέν πρόκειται να προσέλθῆ δια να υποστηρίξῃ την κυβέρνησιν και να συνεργασθῆ δια την πρόοδον τῆς χώρας των υπό Βρεττανικήν κυριαρχίαν». Άλλά πῶς να «παρέλθῆ ή σκιά»; Με την επανάληψιν του «ὄχι» σύμφωνα με την αρχήν του Bellman εις τό «Κυνῆγι του καρχαριου»: «ὄ,τι επαναλαμβάνω δια τρίτην φοράν είναι ἀλήθεια»; Αὐτός ο τρόπος θεραπείας δέν μᾶς πείθει. Διότι ἔχομεν επανειλημμένως εφαρμόσει την μαγικήν αὐτήν συνταγήν, με αποτέλεσμα να ευδοκιμήσῃ ακόμη περισσότερο τό Έλληνικόν εθνικόν κίνημα εις την Κύπρον. Είναι λοιπόν δυνατὸν ή πολιτικῆ αὐτῆ τῆς ἀρνήσεως, ή ὁποία δέν κατώρθωσε να άποτρέψῃ τās ταραχάς, να έμποδίσῃ την επανάληψιν των;

Η ἀπάντησις εις τό ερώτημα έξαρτάται βεβαίως από τό ποία είναι ή πραγματικῆ δύναμις του κυπριακου ελληνικου εθνικου κινήματος. Κατά την αντίληψιν που διατυπώνεται εις την «λευκήν βίβλον», τό κίνημα αὐτό «φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη μεταξὺ των κατοίκων των πόλεων, δικηγόρων, ιερέων και διδασκάλων». Ότι με την παροδον του χρόνου έξηκολούθησε να προοδεύῃ εις τās πόλεις και τελευταίως ἔφθασε και εις τὰ χωριά. «Νέαι γενεαί επιμελῶς κατηχημένα εις την άποστασίαν διωχετεύθησαν εις τὰ σχολεία τῆς μέσης εκπαίδεύσεως (τά ὁποία εις την Κύπρον δέν είναι δημοσία) πρὸς ὅλα τὰ επαγγέλματα. Έκτὸς δὲ των δημοσιων υπηρεσιων και του πεδίου τῆς κρατικῆς επιρροῆς και δράσεως, κάθε κλάδος τῆς δημοσίας ζωῆς εις

τήν ὀρθόδοξον κοινότητα ὑπῆρξε κατὰ κάποιον τρόπον συνδεδεμένος μετ' τὴν ιδέαν τῆς ἐνώσεως». Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπαίθριον «ὑπάρχουν 598 ἑλληνικὰ ὀρθόδοξα χωρία καὶ μικτὰ ὀρθόδοξα καὶ τουρκικὰ χωρία εἰς τὴν νῆσον. Ἐξ αὐτῶν τὰ τριακόσια ὀγδόντα ἐννέα δὲν ἔλαβον καθόλου μέρος εἰς τὰς ταραχάς.... Ὑπῆρξαν ἐν ὄλω περίπτῳ 200 χωρία ὅπου ἐπεκράτησεν ἡ ἔξαισις καὶ ἔγιναν συλλαλητήρια ἀλλὰ χωρὶς παραβάσεις τοῦ νόμου. Ὀλιγότεροι τῶν 70 χωρικῶν εὐρέθησαν ἔνοχοι καταστροφῆς περιουσίας». Ἄν ἀφίσωμεν κατὰ μέρος τὴν στατιστικὴν, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ ἔθνικοῦ κινήματος ἡμπορεῖ νὰ μετρηθῇ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὴν παραμονὴν τῶν ταραχῶν ἡ ὑφισταμένη ἔθνικὴ ὀργάνωσις ἐκινητοποιήθη διὰ τῆς συστάσεως μιᾶς νέας καὶ ριζοσπαστικῆς ἔθνικῆς ὀργανώσεως διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ταραχῶν ἔγινε συμβιβασμὸς δημοσία καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἔθνικῆς ἐνότητος μεταξύ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κύπρου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐντοπίων κομμουνιστῶν. Αὕτη εἶναι ἡ φυσικὴ πορεία τῶν συγχρόνων ἔθνικιστικῶν κινήσεων εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Αὕτη εἶναι, δυστυχῶς, ἡ ἀποπνικτικὴ πολιτικὴ ἀτμόσφαιρα τὴν ὁποίαν ἐδημοσύρησεν ἡ σύγκρουσις μεταξύ τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνικισμοῦ καὶ τοῦ βρετανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Καὶ κατόπιν πληροφοροῦμεθα περὶ ἐνὸς «διατάγματος περὶ ἀμύνης» (δι' ὠρισμένας βρετανικὰς κτήσεις) τοῦ 1928, καὶ περὶ ἐνὸς «σχεδίου ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας». Αὐτὸ εἶναι μία δυσάρεστος ἀπόπνοια τοῦ «ἀστυνομικοῦ κράτους» τῶν Ἀφθούργων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, μετ' ἑξένους κρατικούς ὑπαλλήλους ζῶντας εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν πολιορκίας. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κυβερνήτου ἔχει ὕψος Ἀφθούργων. Ἡ λέξις «Ἕλληνας» καίει τὸ στόμα του καὶ εἰς τὰς πρώτας παραγράφους τῆς ἀναφορᾶς του τὴν ἀντικαθιστᾷ ἐπιμελῶς μετ' τὴν λέξιν «Ὀρθόδοξος». (Σὰν νὰ ἔλεγε: Ἐδῶ ἔχομεν μερικὸς κοινὸς βρετανὸς ὑπῆκοος ποῦ ἀπλῶς ἔτυχε νὰ κατοικοῦν εἰς τὴν Κύπρον καὶ νὰ

εἶναι μέλη τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας). Ἄλλὰ καθὼς προχωρεῖ ἡ ἀφήγησις, ἡ γλῶσσα γίνεται φυσικωτέρα. «Ἡ ὁμορφονία τῆς φρουρᾶς ἐπλήρωσε ἕνα ἄνθρωπον. Ὁ ἄνθρωπος ἀπέθανε τὴν ἐπομένην. Ὅλαι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τῶν Βρετανῶν ποῦ διαμένουν ἔξω τῆς ὑπὸ φρούρησιν ζώνης συνεκεντρώθησαν εἰς ἕν ξενοδοχεῖον ἐντὸς αὐτῆς. Ἡ ἀστυνομία ἀνέφερεν ὅτι ἡ ἔξαισις εἰς τὴν πόλιν ἔθετεν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν τῶν Βρετανῶν ὑπαλλήλων. Ἐντὸς τῶν τειχῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν περιοχὴν ὁ ἐλεγχὸς διέφυγεν ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ἀστυνομίας». (Αἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι ἰδικαί μου).

Ἄλλὰ ποῖα εἶναι αἱ προβλέψεις διὰ τὸ μέλλον; Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ταραχῶν τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου φανερώνει ὅτι οἱ Κύπριοι Ἕλληνες δὲν ἔχουν ἀκόμη τὴν διάθεσιν νὰ ἀγωνισθοῦν διὰ τὴν ἐλευθερίαν των μέχρις ἐσχάτων, ὅπως ἠγωνίσθησαν οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου τὸ 1821-29 καὶ οἱ Ἰρλανδοὶ τὸ 1916-21. Τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν θυμάτων, (ἔξ Κύπριοι πολῖται νεκροὶ καὶ 30 τραυματῖαι ἐκ τῶν ὁποίων ἕνας ἀπέθανε βραδύτερον, καὶ 38 θύματα μεταξύ τῶν ἀστυνομικῶν) καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς μίαν νῆσον 350.000 περίπου κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τέσσαρα πέμπτα εἶναι Ἕλληνες καὶ τὸ ἐν πέμπτον Τοῦρκοι, ἡ Βρετανικὴ στρατιωτικὴ φρουρὰ ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς στάσεως ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν ἀξιωματικῶν καὶ 123 ἀνδρῶν ἠλαττώθη πάλιν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, εἰς τέσσαρας ἀξιωματικούς καὶ 175 ἀνδρας.

Προφανῶς δὲν εἶναι ἀληθῆς ἡ (ἀναπόφευκτος ὁμως) κατηγορία ὅτι ἡ καταστολὴ τῆς στάσεως συνωδεδῆθη μετ' ὀμότητος. Ἡ Κύπρος φαίνεται νὰ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ὀλίγα τμήματα τῆς βρετανικῆς αὐτοκρατορίας ποῦ ἡμποροῦμεν νὰ κρατήσωμεν ἐπ' ἀόριστον διὰ τῆς βίας, ἐὰν ἐκλέξωμεν αὐτὴν τὴν ὁδόν. Ἄλλὰ θὰ τὴν ἐκλέξωμεν, ἐὰν σκεφθῶμεν καλύτερον τὸ ζήτημα; Εἶναι προφανῆς πραγματικότης ὅτι οἱ Ἕλληνες Κύπριοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἔνωσιν.

Ἡ προστασία τῆς τοπικῆς τουρκικῆς μειονότητος ἔπαυσε ν' ἀποτελῇ δύσκολον

πρόβλημα τώρα πού ή Έλλάς και ή Τουρκία συνεφιλιώθησαν. Η γαλλική κυβέρνηση έχει έκ συνθήκης δικαίωμα επί τής διαθήσεως τής Κύπρου, αλλά δέν υπάρχει ένδειξις ότι οί Γάλλοι θ' άντετίθεντο εις τήν μεταβίβασιν τής νήσου έκ τής βρετανικής αυτοκρατορίας εις τήν Έλλάδα.

Όσον διά ιδικούς μας βρετανικούς τίτλους, αὐτοί δέν έχουν κύρος. Έξεβιάσαμεν τήν παράδοσιν τής στρατιωτικῆς κατοχῆς και τής πολιτικῆς διοικήσεως τής Κύπρου τὸ 1878 ἀπὸ τὸν τότε κυρίαρχον, τὸν Σουλτᾶνον τής Τουρκίας, διά τελεσιγράφου, ἀπειλοῦντες νὰ ρίψωμεν ἀμέσως τὸν Σουλτᾶνον εις τοὺς ρωσικοὺς λύκους οἱ ὅποιοι οὐρλιαζαν πρὸ τῶν πυλῶν τής Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ἡ κατοχὴ μας ἐπραγματοποιήθη ἐπὶ τῷ ὄρω τής ἐνόπλου ὑπερασπίσεως ἐκ μέρους μας τής ἀκεραιότητος τής ἀσιατικῆς Τουρκίας! Ὁ τίτλος

αὐτὸς εἶναι βεβαίως ἀνίσχυρος. Διὰ πάντα λόγον κοινῆς λογικῆς και εὐπρεπείας, θὰ πρέπει ν' ἀποφασίσωμεν ν' ἀποχωρήσωμεν ἐντὸς συντόμου χρονικοῦ διαστήματος.

Έχομεν νὰ ἐκλέξωμεν: ἢ νὰ παραμείνωμεν εις τήν Κύπρον και νὰ ἐντροπισθοῦμε, ἢ νὰ φύγωμεν ἀπὸ τήν Κύπρον και νὰ κερδήσωμεν ἕνα ἀκόμη τίτλον τιμῆς διά τήν Βρετανικὴν αυτοκρατορίαν, ὅπως συνέβη ὅταν ἀπεχωρήσαμεν ἀπὸ τὸ Wei-hai-wei τὸ 1930 και ἀπὸ τὰς Ἴονιους νήσους τὸ 1864. Καὶ δέν λυπούμεθα διότι ἡ Κέρκυρα και ἡ Ἰθάκη εἶναι σημερινὸν ὑπὸ τήν Ἑλληνικὴν ἀντὶ τής Βρετανικῆς σημαίας.

Ἡ περίπτωσις αὐτῆ τῶν Ἰονίων νήσων ἀποτελεῖ διά τήν βρετανικὴν πολιτικὴν ὡς πρὸς τήν Κύπρον, μοναδικῶς κατάλληλον προηγούμενον.

Arnold J. Toynbee

ΠΙΚΡΟ ΧΙΟΥΜΟΡ

Τί ὄκληρὸς κι' αὐτὸς ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῶν Ἀθηνῶν:

νὰ μὴ μιλεῖ μὲ προφορὰν Ὁξφόρδης:

σὰν τοὺς καλοὺς φίλους ἐκεῖ

(His Master's Voice)

ὅπου σὰν γνήσιοι Βρεττανοὶ μιλοῦν τὴν τουρκικὴν

κι' ὄχι μονάχα τὴ μιλοῦν... μὰ ὑπερθεματίζουν...

.....
..... κτλ.

Ἐμικρανίες φοβερὲς σὲρ Ἄλλαν Μπόϋντ:

Κύπριοι, Ἰρλανδοί, Μαλτέζοι, Μάου-Μάου...

ἄνθρωποι ὄχι Βρεττανοὶ

νὰ λέν και νὰ μιλοῦν... γιὰ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄ, τὸ Ἑγγλέζικὸ σας χιούμορ, σὲρ Ἄλλαν Μπόϋντ!

Νὰ δοῦμε ὅμως και τί λέει κάποιος γέροντας:

ὁ ἐκ Κιτίου Κύπρου,

Ζήνων τοῦ Μνασία·

Κύπριος, ναί·

σὰν Κύπριος θ' ἀνήκει στὴν Ε.Ο.Κ.Α.

(γ,ε,γ,ο,ν,ό,ς)

θὰ εἶναι τρομοκράτης,

σὰν Μάου-Μάου, θὰν' δυναμιστής, ἀναρχικὸς

ὁ ἐκ Κιτίου Κύπρου, Ζήνων τοῦ Μνασία·

Ἕλλην,

Πρώτος Στωϊκός.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ(*)

Β'.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ

Εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον εἶδομεν τὰς ἰδέας, τὰς ὁποίας ἐκθέτει περὶ τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τῶν λαϊκῶν, εἰς προσφάτως ἐκδοθὲν βιβλίον του, ὁ Λέον Joseph Suenens, βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ Καρδινάλιου Van Roey, ἀρχιεπισκόπου τῆς Malines. Εἶδομεν πῶς ὁ Βέλγος οὗτος ἐπίσκοπος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἀναπτύσσει τὰ περὶ τῆς ἱερωσύνης τῶν λαϊκῶν ὡς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς οὗτος συνεχίζει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τούτου ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμπληρωματικὴ ἀποστολικὴ δράσις» (apostolat complémentaire).

Ἐάν, προσθέτει, ἡ τελετουργικὴ καὶ εἰδικὴ ἱερωσύνη δὲν δύναται ποτε νὰ νοηθῇ κεχωρισμένως καὶ ἔξω τῆς γενικῆς ταύτης ἱερωσύνης, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται τὸ βάπτισμα, ἔπεται, ὅτι καὶ ὁ ρόλος τοῦ ἱερέως δὲν δύναται ποτε νὰ καθορισθῇ μεμονωμένως καὶ ἄνευ συνδυασμοῦ καὶ συνεργασίας μετὰ τῶν πιστῶν. Ἡ ἐνότης τοῦ ἱερατείου ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ τάγματος τῶν λαϊκῶν ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἐρριζωμέναι εἰς αὐτὰ τὰ βάθη τοῦ Μυστικοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπου, παρ' ὅλον τὸ διάφορον αὐτῶν, αἱ λειτουργίαι των δὲν εἶναι περιπεφραγμέναι. Ἡκιστα ἢ ἄλλοτε ποτε δὲν πρέπει νὰ χωρῖξῃ τις ἐνταῦθα ὅ,τι ὁ Θεὸς ἠνωσεν.

Ὅπως ἔγραψεν ὁ καρδινάλιος Suhard, συνεχίζει ὁ βοηθὸς ἐπίσκοπος: «Ὁ τέλειος αὐτορρογὸς τοῦ εὐαγγελισμοῦ δὲν εἶναι, οὔτε ὁ ἀπλοῦς βεβαπτισμένος, οὔτε μόνος ὁ ἱερέως, ἀλλ' ἡ χριστιανικὴ κοινότης. Τὸ βασικὸν κύτταρον, ἡ ἐνότης τοῦ μέτρου ἐν

τῇ ἀποστολικῇ δράσει εἶναι, ὅπως πανταχοῦ, ὡς εἶδος τι ὀργανικῆς συνθέσεως ἡ ἀδιαχώριστος δνὰς, τὸ ἱερατεῖον δηλαδὴ καὶ ἡ τάξις τῶν λαϊκῶν». Εἶναι πολὺ λεπτὸν τὸ νὰ καθορίσῃ τις τὰς συμπληρωματικὰς ταύτας σχέσεις. Τὸ ἐφ' ἡμῖν δὲν θὰ ἐγράφομεν τὰς γραμμάς ταύτας ἐνὸς θεολόγου, ὅστις ἐξώθησε τὴν σκέψιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἔπακρον: «Οὔτε οἱ ἱερεῖς εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τῶν λαϊκῶν, οὔτε οἱ λαῖκοι εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἱερέων. Οἱ πάντες ὁμοῦ εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας». Ἐὰν εἶναι ἀκριβές, ὅτι ἡ κοινότης ὀφείλει νὰ εἶναι εἰς κατάστασιν ἱεραποστολῆς, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἐν ἐννοίᾳ ἀποδεκτῇ, ὅτι ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πεδίου οἱ ἱερεῖς εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τῶν λαϊκῶν καὶ οἱ λαῖκοι εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἱερέων, ἐξ ὀλοκλήρου ὅπως ἡ κεφαλὴ εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ βραχίονος καὶ ὁ βραχίον εἰς ὑπηρεσίαν τῆς κεφαλῆς. Ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ Μυστικοῦ Σώματος αἱ λειτουργίαι εἶναι συγχρόνως αἱ αὐταί (ἐνιαῖαι) καὶ διάφοροι (σελ. 90 κ. ἑ.).

Ο ΛΑΪΚΟΣ ΕΝ ΤΩ ΕΡΓΩ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

Ἄλλος ἐν συνεχείᾳ ὑπότιτλος τοῦ κεφαλαίου, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὁ βοηθὸς ἐπίσκοπος συνεχίζει ὡς ἑξῆς:

Ὁ λαϊκὸς εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἱερέως ὑπὸ τὴν ἔποψιν ὅτι συμμετέχει εἰς τὴν ποιμαντικὴν καὶ ἱερατικὴν του εὐθύνην. Ἀνήκει εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὴν διεθνησιν τοῦ ἱερέως νὰ διανοίγῃ εἰς τοῦτον τὴν ὁδὸν τῆς δράσεως, νὰ ὑποστηρίξῃ ταύτην καὶ νὰ παρατείνῃ αὐτήν. Εἶναι ρόλος ὁμοῖος πρὸς τὸν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξομαλύνονται αἱ ὁδοὶ καὶ αἴρονται τὰ ἐμπόδια. Ἀλλὰ καὶ ρόλος συνεργα-

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου φύλλου τῶν «Ἀκτιῶν».

σίας, συνοδίας, ἔξακολουθήσεως, χωρὶς κατ' οὐδένα λόγον νὰ αποκλειώνται αἱ πρωτοβουλία, ἀλλὰ τούναντίον ἀξιοποιούνται αὐταὶ ὑπερφῶς (σελ. 91).

Κατὰ τὰ πορίσματα τοῦ ἐν Ρώμῃ συνεδρίου τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τῶν λαϊκῶν: «Τὸ τάγμα τῶν λαϊκῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πιστὸν εἰς τὴν κλήσιν αὐτοῦ ὡς λαοῦ τοῦ Θεοῦ, συνεργάζεται μετὰ τῆς ἱεραρχίας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ψυχῶν καὶ ἐργάζεται πρὸς προπαρασκευὴν ἐν τῷ κόσμῳ ὄρων προσκαίρου ζωῆς καταλλήλων πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀπολυτρωτικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας». Τοιοῦτοι εἶναι διὰ τὸν λαϊκὸν οἱ δύο τρόποι συνεργασίας πρὸς ἐπέκτασιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὰ δύο ταῦτα ἔργα ἐπιβάλλονται εἰς αὐτὸν συγχρόνως. Δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ θυσιάσῃ τὸ πρῶτον εἰς τὸ δεύτερον. Ἡ ρήτρα: «ὁ λαϊκὸς δὲν εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἱερέως» εἶναι ἀκριβῆς, ὅταν δι' αὐτῆς πρόκειται νὰ διεκδικηθῇ ἡ νόμιμος αὐτονομία τοῦ λαϊκοῦ εἰς τὸν πρόσκαιρον τομέα τῶν ἐλευθέρων προσπαθειῶν. Ὅσω περισσότερο ἀπομακρυνόμεθα ἐκ τοῦ καθαρῶς θρησκευτικοῦ πεδίου, ἕνα εἰσέλθωμεν εἰς τὸ κοσμικόν, τόσω περισσότερο ὁ λαϊκὸς δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν πρωτοβουλίαν, μέχρι σημείου, ὥστε νὰ περιέρχεται αὕτη ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτόν. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πεδίου. Ἐδῶ πλέον ὁ λαϊκὸς τίθεται εἰς ἐξάρτησιν καὶ ὑποταγὴν, τῆς ὁποίας ἡ διατύπωσις εἶναι λεπτὴ καὶ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ σέβεται συγχρόνως πᾶσαν ἀπόχρωσιν. Ὁ λαϊκὸς συμμετέχει εἰς τὴν ἀποστολικὴν δράσιν τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ συμμετέχῃ καὶ εἰς τὰς ἐξουσίας τῆς ἱεραρχίας (σελ. 92).

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΕΝ ΤΩ ΕΡΓῶ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ

Εἶναι ὁ ἐπακολουθῶν ὑπότιπλος ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ. Ἐάν, ἔξακολουθεῖ ὁ συγγραφεύς, κατὰ τὴν καθορισθεῖσαν ἀνωτέρω ἔννοιαν ὁ λαϊκὸς εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἱερέως, καὶ ὁ ἱερεὺς ἐξ ἄλλου εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ λαϊκοῦ. Ὁ ἱερεὺς ὑπάρχει διὰ νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ

τοὺς βοηθήσῃ ὅπως πληροῦν τὴν κλήσιν αὐτῶν ὡς ἀνθρώπων, ὡς βεβαπτισμένων, καθὼς καὶ τὴν ἀποστολικὴν τῶν κλήσιν. Ἀπὸ καθήκοντος καταστάσεως ὀφείλει κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐργάζεται πρὸς μόρφωσιν ἀποστόλων (σελ. 93). Ὅπως ἡ κλήσις τοῦ ἱερέως δὲν εἶναι νὰ προσεύχεται ἀντὶ τῶν λαϊκῶν, ἀπαλλάσσων αὐτοὺς τοῦ καθήκοντος τῆς προσευχῆς, ἀλλ' ἡ κλήσις του εἶναι νὰ προσεύχεται ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, οὕτως ὀφείλει νὰ ἐπιτελῇ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἔργον, οὐχὶ ἀντικαθιστῶν τοὺς λαϊκοὺς, ἀλλ' ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν. Ὁ ἱερεὺς ὁμοιάζει πρὸς ἀξιωματοῦς, ὅστις ἡγείται τῶν ἀνδρῶν του. Πρέπει βεβαίως καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἀξιωματοῦς νὰ γνωρίζῃ, πῶς νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ πῶς νὰ μάχεται κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὀφείλει συγχρόνως νὰ κατέχῃ καὶ τὴν τέχνην τοῦ νὰ ὠθῇ καὶ ῥίπτῃ τὸ στράτευμά του εἰς ἔφοδον. Θὰ ἀπετύγχανεν ἐν τῇ ἀληθεῖ ἀποστολῇ του ὡς ὀδηγοῦ ἀνδρῶν, ἐὰν ἐπετέλει ἀνδραγάθημα διὰ μόνον προσωπικὸν λογαριασμόν του, ἀμελῶν νὰ σύρῃ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀνδρας του. Δὲν κερδίζονται αἱ μάχαι ἀπὸ μεμονωμένους ἀξιωματοῦς, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπὸ στράτευμα ἐγκαταλελειμμένον εἰς ἑαυτό.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν ἱερέα (σελ. 94). Ὅφείλει βεβαίως νὰ μάθῃ δι' ἑαυτόν, πῶς νὰ πλησιάσῃ τοὺς ἀνθρώπους δι' ἀμέσου θρησκευτικῆς ἐπαφῆς. Πρέπει ὅμως καὶ νὰ γνωρίζῃ πῶς θὰ μορφώσῃ τοὺς λαϊκοὺς διὰ τὸ ἀποστολικὸν καθήκον, τὸ ἐπιβαλλόμενον εἰς πάντα βεβαπτισμένον. Λησμονεῖται συχνότατα, ὅτι αἱ μᾶζαι δὲν θὰ καταστῇ ποτε δυνατὸν νὰ ἐκχριστιανισθοῦν ἐκ νέου διὰ μόνων τῶν προσπαθειῶν τῶν ἱερέων, ἀπομονωμένων ἀπὸ τῶν πιστῶν. Ὁ ἀριθμὸς ἐν προκειμένῳ δὲν κάμνει τίποτε. Καὶ ἐὰν χιλιάκις πολυαριθμότεροι γίνονν οἱ ἱερεῖς ἀπὸ ὅ,τι εἶναι σήμερα, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀναπληρώσων οὔτε νὰ ἀντικαταστήσων τοὺς λαϊκοὺς εἰς τὸ ἀπαραίτητον ἔργον, ὅπερ ἀνήκει εἰς αὐτοὺς.

Ἀπομονώνουν υπερβαλλόντως τὴν ἱερωσύνην ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν λαϊκῶν. Πολὺ εὐ-

κολα νομίζουν, ὅτι ὁ ρόλος τῶν λαϊκῶν ἀρχίζει μόνον εἰς περίπτωσιν ἐλλείψεως χρημάτων καὶ πτωχείας τοῦ κλήρου. Ἄλλ' ὁ κλῆρος δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Χριστὸν τὸν κόσμον, ἐὰν δὲν προφυλαχθῇ ἀπὸ πᾶσαν τάσιν ἀπομονώσεως καὶ ἐὰν δὲν συνεργάζεται μετὰ τοῦ τάγματος τῶν λαϊκῶν, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ λάβουν συνείδησιν τῶν εὐθυνῶν των (σελ.95).

ΤΟ ΤΡΙΠΛΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

Εἶναι ἄλλος ὑπότιτλος ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται τὸ ἐνιαῖον τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν. Καὶ εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ τονίζει ὁ συγγραφεὺς «τὴν κεφαλαιώδη σπουδαιότητα, τὴν ὁποῖαν ἐνέχει δι' ἕκαστον ἱερέα τὸ νὰ ἐξεύρῃ συνεργάτας, νὰ μορφώσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ χρησιμοποίησῃ τοὺς». Αὐτὸ ἄλλως συνέστησε καὶ ὁ σημερινὸς Πάπας Πῖος ΙΒ' κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς μίαν ἐπιστολήν του, ἣτις ἀποτελεῖ ἀληθινὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Ποιμαντικῆς Θεολογίας. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐτόνισεν, ὅτι καταντᾶ νὰ εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ποιμένα, ὅπως πλησιάσῃ τὰ πρόβατά του ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν λαϊκῶν, ὑπογραμμίζει ὁ Πάπας τὸ καθήκον, ὅπερ ἔχει πᾶς ἱερεὺς, ὅπως ἐξεύρῃ τὰς ἀποστολικὰς ἐκείνας ψυχάς, αἵτινες θὰ γίνωιν συνεργάται του. Δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ, ὅπως οἱ συνεργάται του οὔτοι ἔλθωιν μόνοι των εἰς αὐτόν. Πρέπει νὰ τοὺς ἐξεύρῃ αὐτός, νὰ κατανικήσῃ τοὺς φόβους των, τὴν δειλίαν των, τὰς πεπλανημένας σκέψεις των, πᾶσαν ἐν γένει ἀντίστασιν των. Πρέπει νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην, ὅπως λάβωιν μέρος καὶ οὔτοι εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἔργον (σελ. 96).

Ἄς προφυλαχθῇ ὁ ἱερεὺς ἐναντι τοῦ πειρασμοῦ, ὅστις τὸν ὠθεῖ νὰ εἴπῃ: «Δὲν εὐρίσκω κανέναν». Μία καὶ μόνη ψυχὴ ἀρκεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μοχλὸς καὶ ἀξίζει νὰ τύχῃ τῶν φροντίδων μας. Ὁ Κάρολος Βορρομαῖος ἔλεγεν, ὅτι μία μόνη ψυχὴ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλῃ ἐπισκοπῇ δι' ἕνα ἐπίσκοπον. Ἐφ' ὅσον ἕκαστος Χριστιανὸς εἶναι εἰς ἄλλος Χριστός, ὀφείλει νὰ εἶναι ἀπόστολος, διότι καὶ ὁ Χριστὸς ὑπῆρξε τοιοῦτος. Οἱ πιστοὶ θὰ παρεσύροντο εἰς τραγι-

κὴν πλάνην, ἐὰν ἐφραντάζοντο, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖ πρότυπον ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν ἱερέα καὶ οὐχὶ δι' ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν χριστιανῶν. Ὄφειλε ὁ ἱερεὺς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς ἕκαστον τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε ὁ εἰς Ἀγγλίαν ἀποστολικὸς ἀπεσταλμένος ἀπηύθυνεν εἰς συνάθροισιν τινα πιστῶν: «Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἄλλην φωνήν, οὔτε χεῖρας ἄλλας, οὔτε καὶ ἄλλους πόδας, παρὰ μόνον τὰς ἰδικὰς σας χεῖρας καὶ πόδας διὰ νὰ κομίσωιν τὸ Εὐαγγέλιον ἀνά τὸν κόσμον».

Μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μελλόντων συνεργατῶν του, δευτέρον ἔργον, ὅπερ ἐνδεικνύται νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ ἱερεὺς, εἶναι νὰ ἀφυπνίσῃ παρ' αὐτοῖς τὴν συνείδησιν τῶν ἱκανοτήτων, τὰς ὁποίας εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν ἔχουσιν οὔτοι. Ἀναποκρίνεται τοῦτο πρὸς τὴν δευτέραν ἐντολήν τοῦ Πάπα Πίου ΙΒ'. Πρέπει νὰ καταστήσωμεν πρᾶγμα τὸν χρυσοῦν ὄντως λόγον τοῦ Γάλλου φιλοσόφου Lavelle, κατὰ τὸν ὁποῖον: «τὸ μεγαλύτερον καλόν, ποὺ κάμνομεν εἰς τοὺς ἄλλους, δὲν εἶναι νὰ τοὺς μεταδώσωμεν τὸν ἰδικόν μας πλοῦτον, ἀλλὰ νὰ ἀποκαλύψωμεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἰδικόν των πλοῦτον». Εἶναι οὐσιῶδες ὁ ἱερεὺς νὰ μὴ καταλήγῃ εἰς ἀταρχισμὸν καὶ νὰ ἀνθίσταται εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ γίνωινται ὅλα δι' ἑαυτοῦ ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ὅτι μόνον οὕτω ταῦτα θὰ γίνωιν ταχύτερον καὶ καλύτερον. Πρέπει νὰ γνωρίζῃ νὰ ἐμπνέῃ, καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς θὰ ἐξαφανίζεται. Καὶ μὲ ὀλίγας λέξεις πρέπει νὰ γνωρίζῃ νὰ εἶναι τὸ πᾶν καὶ συγχρόνως καὶ μὴ εἶναι τίποτε. Ἱερεὺς ἐξουσιαστικῶς καὶ ἀταρχικῶς φερόμενος συντελεῖ εἰς τὸ νὰ καταρρέῃ ἀπ' αὐτῆς τῆς βάσεως αὐτῆς πᾶσα δυνατότης συνεργασίας.

Ἀναμφιβόλως ὁ ἔλεγχος εἶναι ἀπαραίτητος. Ἄλλὰ τὸ ἐλέγχειν δὲν σημαίνει περιορίζειν, ἀλλὰ διεγείρειν, κατευθύνειν, προωθεῖν. Ἐλέγχειν δὲν θὰ εἴπῃ ὑποκαθιστᾶν. Τοῦναντίον εἶναι ἡ τέχνη οὐχὶ τοῦ νὰ πράττῃ ὁ ἴδιος τὰ πάντα, ἀλλὰ νὰ ὑποκινή τὸς ἄλλους νὰ πράξωιν αὐτά· οὐχὶ συμπίπτειν ἢ ἐξαλείφειν, ἀλλὰ ζωοποιεῖν καὶ ἐκκολάπτειν.

Ὁ Πάπας Πῖος Ι' ἐν συνδιαλέξει μεθ'

ὀμίλου τινὸς καρδινάλιων ἠρώτησε: «Τί εἶναι σήμερον ἀναγκαιότερον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς κοινωνίας;» Αἱ ἀπαντήσεις ὑπῆρξαν ποικίλαι: Νὰ οἰκοδομηθοῦν σχολεῖα· νὰ πολλαπλασιασθοῦν αἱ ἐκκλησίαι· νὰ κινητοποιηθῇ ἡ στρατολογία ἱερέων... «Ὅχι· ἀπεκρίθη ὁ Πίος Ι΄. Τὸ ἀναγκαιότερον σήμερον εἶναι νὰ ἔχωμεν εἰς πᾶσαν ἐνορίαν ὄμιλον ἐναρέτων λαϊκῶν, πεφωτισμένων, ἀποφασιστικῶν, θαρραλέων, ἀληθινῶν ἀποστόλων». Πράγματι· τίς δὲν θὰ ἔβλεπεν ὅτι ὁ ἱερεὺς αὐξάνει οὕτω καταπληκτικῶς τὰς δυνατότητας τῆς δράσεώς του;

Ἡ τρίτη σύστασις τοῦ Πάπα ἀναφέρεται εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιηθοῦν οἱ οὕτω παρασκευασθέντες λαϊκοί. «Εἶναι ἀναγκαῖον, λέγει ὁ Πίος ΙΒ΄, ἵνα εἰς τὰ ἐργαστάσια, εἰς τὰ σχολεῖα, ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἵτινες νὰ ἀσκοῦν τὸ ἀποστολικὸν ἔργον οὐ μόνον διὰ τῆς παρουσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς δράσεως». Καὶ ὁ Πίος ΙΑ΄ εἶχεν εἶπει, ὅτι «οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι τῶν ἐργατῶν θὰ εἶναι οἱ ἐργάται». Βεβαίως οἱ συνεργάται αὐτοὶ «δὲν πρέπει νὰ δίδουν διαταγὰς», προσθέτει ὁ σημερινὸς Πάπας. «Ἄλλ’ ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀπλῶν ἐκτελεστῶν. Ἀφήσατέ τους λοιπὸν ᾄκετον πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ φλογεροῦ πνεύματός των καὶ πρὸς καρποφόρον δράσιν. Τοῦτο θὰ καταστήσῃ αὐτοὺς φαιδρότερους, δραστηριωτέρους καὶ προθύμους εἰς τὸ νὰ συνεργάζονται μεθ’ ὑμῶν» (σελ. 105).

★

Αὐτὸ κατὰ τὰς κυρίας του γραμμὰς εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ τετάρτου κεφαλαίου, τοῦ πραγματευομένου τὴν ἐνότητα τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τοῦ ἱερατείου καὶ καὶ τῆς τάξεως τῶν λαϊκῶν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργου τοῦ Ἐπισκόπου Suenens. Πῶς ἤλλαξαν τὰ πράγματα καὶ πῶς μετεβλήθησαν αἱ ἀντιλήψεις! Ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν ἐθεωροῦμεν ἐξόχως ἱεροκρατικὴν καὶ ἐπεκρίνομεν ὡς διαχωρίζουσαν διὰ τεύχος σιניκοῦ τὸ ἱερατεῖον ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν λαϊκῶν, πῶς τείνει ἤδη ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας διὰ νὰ σύρῃ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ βήματος τῶν ναῶν τῆς, εἰς μικρὰν

ἀπὸ τῶν θυσιαστηρίων τῆς ἀπόστασις, ἀλόκληρον τὸ ἐκ λαϊκῶν ἀποτελούμενον βασιλεῖον ἱεράτευμα! Αἱ πρὸς συνεργασίαν δὲ προσκλήσεις πρὸς τοὺς λαϊκοὺς δὲν ἐξέρχονται ἀπὸ μεμονωμένα καὶ ἀνεπίσημα στόματα ἱερέων ἢ καὶ ἰδιωτευόντων τινῶν ἐπισκόπων. Σειρὰ δλόκληρος ἐκ τῶν τελευταίων παπῶν ἀπὸ τοῦ Πίου Ι΄ μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἔχουν στραφῆ πρὸς τοὺς λαϊκοὺς καὶ ζητοῦν τὴν κινητοποίησίν των. Θὰ ἤξιζεν, ὡς ἐπισφράγιον τῆς περιλήψεως αὐτῆς τοῦ μνημονευθέντος κεφαλαίου τοῦ ἔργου τοῦ ἐπισκόπου Suenens, νὰ παραθέσωμεν καὶ ἐκ τῆς Βούλλας τοῦ Πάπα Πίου ΙΒ΄ «Summi pontificatus» τὴν ἀναφερομένην εἰς «τὸ ἀποστολικὸν ἔργον τῶν λαϊκῶν» περικοπὴν ἔχουσαν ὡς ἔπεται:

«Ὅσάκις δίδεται ἡμῖν ἀφορμὴ μετὰ θλίψεως νὰ διαπιστώνωμεν τὴν μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτοῖς καθηρόντων δυσαναλογίαν· ὅσάκις βλέπομεν νὰ ἐπαληθεύουν ἀκόμη καὶ τώρα οἱ λόγοι τοῦ Σωτῆρος «ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι» (Ματθ. θ΄ 37, Λουκ. ι΄ 2), ἢ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἱεραρχικὴν δρᾶσιν πολυπληθῆς καὶ ὑπὸ διακαοῦς ζήλου καὶ γενναίας ἀφοσιώσεως ἐμπνεομένη πολυάριθμος *συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν καταφαίνεται πολὺτιμος βοηθὸς τοῦ ἔργου τῶν ἱερέων καὶ ἀποκαλύπτει δυνατότητας ἀναπτύξεως, αἵτινες ἐπιτρέπουν τὰς ὠραιότερας τῶν ἐλπίδων*».

Ἡ πρὸς τὸν Κύριον τοῦ θερισμοῦ δέησις τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν (Ματθ. θ΄ 38, Λουκ. ι΄ 2), εἰσηκούσθη διὰ τρόπον συμφώνου πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς παρουσίας ὥρας καὶ συμπληροῖ καὶ ἀνασπληροῖ εὐτυχῶς τὰς συχνὰς παρεμποδιζομένας καὶ ἀνεπαρκεῖς ἱερατικὰς ἐνεργείας. Φάλαγξ ἔνθερος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, νέων καὶ νεανίδων, πειθαρχησάντων εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὑπετάτου Ποιμένος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἐπισκόπων των ἀφιερῶνουν ὅλην τὴν θερμὴν τῆς ψυχῆς των εἰς τὰ ἔργα τῆς θείας ἀποστολῆς πρὸς ἐπαναφορὰν εἰς τὸν Χριστὸν τῶν ἀποσπασθειῶν ἀπ’ αὐτοῦ λαϊκῶν μαζῶν. Πρὸς αὐτοὺς ἀπευθύνονται κατὰ τὴν σοβαρὰν ταύτην διὰ τὴν Ἐκκλη-

σίαν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα στιγμὴν αἱ πληθεῖς συγκινήσεως εὐχαρισταὶ ἡμῶν... Τὸ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου» δὲν ἀποτελεῖ τὴν θερμὴν μόνον εὐχὴν τῶν δεήσεών των, ἀλλὰ καὶ τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν τῆς δράσεώς των. Εἰς ἀπάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, εἰς ὅλας τὰς κατηγορίας, εἰς ὅλας τὰς ομάδας ἢ μετὰ τοῦ ἱερατείου συνεργασία αὐτῆ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου φανερώσει πολυτίμους ἐνεργείας, εἰς αἷς εἶναι ἐμπειστημένη ἀποστολή, τῆς ὁποίας αἱ εὐγενεῖς καὶ πισταὶ καρδίαι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εὐχηθοῦν ἀνωτέραν καὶ πλέον παρήγορον. Ὁ ἀποστολικὸς οὗτος ἄθλος, ἐπιτελούμενος συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας, **χειροτονεῖ καὶ ἀναβιβάζει**, οὕτως εἰπεῖν, **τὸν λαϊκὸν «εἰς λειτουργὸν τοῦ Χριστοῦ»**, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος ἐξηγεῖ ὡς ἐξῆς: «Ὅταν ἀκούετε, ἀδελφοί μου, τὸν Χριστὸν λέγοντα: «Ὅπου εἰμι ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται», μὴ σκέπτεσθε μόνον τοὺς καλοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικούς. Καὶ σεῖς κατὰ τὸν τρόπον σας ὀφείλετε νὰ εἰσθε λειτουργοὶ τοῦ Χριστοῦ, ζῶντες ἀξιοπρεπῶς, ἐλεοῦντες, κηρύσσοντες τὸ ὄνομα καὶ τὴν διδασκαλίαν Του πρὸς ὅσους δύνασθε, οὕτως ὥστε πᾶς τις, καὶ δὴ ἀρχηγὸς οἰκογενείας, νὰ ἀναγνωρίζη, ὅτι ὀφείλει ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ ταύτη πατρικῆν πρὸς τὴν οἰκογένειάν του στοργήν. Διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν ἅς νοουθετῆ τοὺς ἰδικούς του πάντας, ἅς τοὺς διδάσκη, ἅς τοὺς προτρέπη, ἅς τοὺς ἐπιπλήτη, ἅς εἶναι πρὸς αὐτοὺς εὐπροσήγορος, ἅς τηρῆ αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπιτελέση ἐν τῷ οἴκῳ του τὸ λειτουργήμα τοῦ ἱερέως καὶ ἐν τινι μέτρῳ τὸ τοῦ ἐπισκόπου, γινόμενος λειτουργὸς τοῦ Χριστοῦ, ἵνα αἰώνως μετ' αὐτοῦ καταστήσῃ» (Πραγματεία ἐπὶ τοῦ Εὐαγγ. τοῦ Ἰωάννου 51 κεφ. 13). «Ἐν τῷ ἔργῳ τῆς προαγωγῆς τῆς συνεργασίας ταύτης τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν τὸσον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας

ἀναγκαίαν ἱερὰν διακονίαν εἰδικὴν κατέχει θέσιν ἢ οἰκογένεια, καθόσον τὸ οἰκογενειακὸν πνεῦμα ἐπηρεάζει οὐσιωδῶς τὸ πνεῦμα τῶν νέων γενεῶν. Ἐφ' ὅσον ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἔστι καταναγάζει ἢ ἱερὰ φλόξ τῆς πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως καὶ ἐφ' ὅσον οἱ γονεῖς διαμορφώνουν καὶ διαπλάττουν τὴν ζωὴν τῶν τέκνων τῶν συμφώνως πρὸς τὴν πίστιν ταύτην, ἢ νεολαία θὰ εἶναι πάντοτε ἐτοίμη ν' ἀναγνωρίζη τὸν Λυτρωτὴν ἐν τοῖς βασιλικαῖς αὐτοῦ προνομίοις καὶ νὰ ἀνθίσταται κατ' ἐκείνων, οἵτινες θέλουν νὰ τὸν ἐξώσουν ἐκ τῆς κοινωνίας ἢ ἱεροσύλως νὰ παραβιάσουν τὰ δικαιώματά του. Ὅσάκις κλείονται οἱ ναοί, ὁσάκις ἀφαιρεῖται ἐκ τῶν σχολείων ὁ Ἐσταυρωμένος, ἢ οἰκογένεια ἀπομένει τὸ μόνον ἐκ θείας Προνοίας καταφύγιον καὶ ἐν τινι μέτρῳ τὸ μόνον ἀπόρθητον φρούριον τοῦ χριστιανικοῦ βίου. Ἀπίερος ὄθεν εὐχαριστίας προσάγομεν τῷ Κυρίῳ, διαπιστοῦντες ὅτι ἀναρίθμητοι οἰκογένεια ἐκτελοῦν τὴν ἀποστολήν των μετὰ πισότητος, ἥτις δὲν καταβάλλεται οὔτε ὑπὸ ἐπιθέσεων, οὔτε ὑπὸ θυσιῶν. Ἰσχυραὶ λεγεῶνες νέων καὶ νεανίδων, καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς χώραις, ἐν αἷς ἢ πρὸς τὸν Χριστὸν πίστις συνταντίζεται μὲ ταλαιπωρίας καὶ διωγμούς, παραμένουν ἀκλόνητοι πέριξ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ Λυτρωτοῦ μετὰ τῆς ἠρέμου καὶ σταθερᾶς ἐκείνης αποφάσεως, ἥτις φέρει τὴν σκέψιν πρὸς τοὺς ἐνδόξους ἐκείνους χρόνους τῶν ἀγώνων τῆς Ἐκκλησίας».

Ταῦτα μετὰ ἄλλων ἔγραψεν ὁ σημερινὸς Πάπας ἐν τῇ μνημονευθείσῃ Βούλλῃ αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον ἔτος «τῆς Ἰαπότης Ἀρχιερατείας» αὐτοῦ καὶ ἥτις συνεπῶς θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς προγραμματικὴ διακήρυξις του.

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΡΕΙΣ ΓΕΝΕΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ(*)

Τρεῖς γενεαὶ γυναικῶν, ἡ ἐγγονὴ τῶν 17 ἐτῶν, ἡ μητέρα καὶ ἡ μάμμη, μᾶς ἀνοίγον ἑνὴν κάποιαν προοπτικὴν ἐπὶ ὠρισμένων συγχρόνων ψυχολογικῶν προβλημάτων τοῦ κοριτσιοῦ καὶ μᾶς δείχνουν ποίαν πορείαν δύναται νὰ λάβουν οἱ ψυχολογικοὶ παράγοντες τῆς ἐξελίξεως τῆς νέας ἐν σχέσει μὲ τὰς συντόνους πολιτιστικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀλλαγὰς τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐξελίξεως τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἐμορφοποίησε κατὰ διάφορον τρόπον τὴν ψυχολογίαν τῆς καθ' ἑμᾶς ἐξ αὐτῶν τῶν τριῶν γυναικείων μορφῶν.

Ἡ μάμμη, ἐν πρώτοις, μία γυναῖκα, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας⁽¹⁾, μὲ τὸ πνεῦμα ὑποταγῆς εἰς τὰ ὑπάρχοντα καὶ ὑπακοῆς εἰς τὸν σύζυγον. Τότε ἤρχιζεν ἡ γυναῖκα νὰ κάμνη τὴν ἐξόδον τῆς εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἐνεφανίσθη ὁξὺ τὸ ψυχολογικὸν πρόβλημα τῆς θέσεως καὶ τῆς πρωτοβουλίας τῆς γυναικὸς ἔναντι τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ἐξελίξεων τοῦ αἰῶνος.

Ἐπρεπεν ἡ γυναῖκα εἰς τὴν πορείαν τῆς αὐτῆς νὰ ἀνεύρη τὴν ἐναρμόνισιν τοῦ ἱδικοῦ τῆς ἐσωτερικοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἦτο φυσικὸν νὰ προδώσῃ, πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ἑνὸς κόσμου πολλάκις μηχανοκρατικοῦ, ἀντιφατικοῦ καὶ παραπαίοντος. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐναρμόνισις ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἐποχῆς διὰ τὴν γυναῖκα, διότι ἀπλού-

στατα δὲν συνετελέσθη, ἀφοῦ δὲν ἐναρμόνίζονται τὰ ἀντιφατικά. Ἐξ οὗ καὶ σήμερον ἀκόμη ἀναζητεῖται ἡ μορφή καὶ τὸ ἰδεώδες ἐκεῖνο τῆς συγχρόνου γυναικὸς, ἡ ὁποία θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀντιληφθῇ τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ αἰτήματα τῆς ἐποχῆς διὰ νὰ δυνηθῇ ἐν τέλει νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διακυβέρνησιν μιᾶς τόσον ἀπαιτητικῆς ἐποχῆς. Ἡ δυσαρμονία αὐτὴ ὑπῆρχε βεβαίως καὶ προηγουμένως, ἦτο ὁμως συγκεκαλυμμένη καὶ ἡ κατάστασις τῆς γυναικὸς τὴν ὁποίαν ἐπέβαλλε τὸ τότε κοινωνικὸν περιβάλλον δὲν ἦτο ἀληθινή, ἀλλὰ ἦτο, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἠθικῶς ὑποκριτική. Μὲ τὸ νὰ ἔλθῃ δὲ εἰς φῶς, ἐδημιουργήθη εἰς τὴν γυναικείαν ψυχὴν μία ἐπαναστατικὴ κατάσταση ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν ὑποταγὴν εἰς τὰ εἰθισμένα.

Ἡ κόρη, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη ἀργότερον εἰς τὸ μεσοπολεμικὸν διάστημα, ἔζησεν ἀκόμη ἐντονώτερον τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς δυσαρμονίας, τὸ ὁποῖον, κοινωνικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς, ἐγκαθιδρύθη ὡς καθεστῶς. Ἀνεγνωρίσθη δηλαδὴ ἡ κατάσταση τῆς ἐξόδου τῆς γυναικὸς εἰς τὴν κοινωνίαν ὡς καθεστῶς, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἀφέθη εἰς τὴν τύχην τῆς⁽²⁾ καὶ τὴν μοιραίαν ἐξέλιξιν ἡ προσωπικότης τῆς γυναικὸς, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἀνεύρει τοὺς φυσικοὺς καὶ ὀργανικοὺς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι θὰ τὴν ἦνωναν πρὸς μίαν κοινωνίαν ἐτοιμὴν νὰ δεχθῇ τὴν συμβολὴν τῆς γυναικὸς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ.

Τέλος ἡ γενεὰ τῆς ἐγγονῆς εὐρίσκειται ἐνώπιον τῆς διασπάσεως αὐτῆς καὶ—ἐδῶ εἶναι τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ ὄλου ζητήματος—εἴτε θὰ ἀφῃθῇ παθητικῶς νομίζουσα ὅτι ἀκολουθεῖ τὸν προοδευτικὸν ρυθμὸν

(*) Τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον ἀποτελεῖ τμήμα εὐρύτερας μελέτης, ἡ ὁποία θὰ δημοσιευθῇ ἐν τῶν ἡμερῶν, εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ἑγείσεως, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἑφηβὸς κόρη καὶ τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον».

(1) C. G. Jung: «Die Frau in Europa» Zürich 1945.

(2) M. B. Smith: «The Single Woman of Today» London 1952.

εἶτε θὰ πρέπει νὰ λάβῃ στάσιμ ἔναντι τῆς διασπάσεως αὐτῆς καὶ νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν διευθέτησίν της. Ἐναμφιβόλως ὁ τελευταῖος αὐτὸς τύπος συναντᾶται συχνότατα εἰς τὰς ἡμέρας μας. Καὶ ἐὰν δὲν εἶναι πάντοτε ἡ ἰδεολογία, ἡ ἐργασία, τὰ κίνητρα τῆς ἀναπληρώσεως μιᾶς ἄνευ βάθους συγκινησιακῆς ζωῆς⁽³⁾, πάντως αἱ ἐξωτερικαὶ συνθῆκαι παίζουν τὸν ρόλον τῶν διὰ νὰ ἐπηρεάσουν ἢ καὶ νὰ μεταβάλουν τὴν μορφήν τῆς συγκινησιακῆς ζωῆς, ὡς ἀπαιτητικώτεροι τῶν συνθηκῶν τῶν προηγούμενων γενεῶν.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τῶν τριῶν γενεῶν, ἡ ἐπιθυμία δι' ἀτομικὴν λύτρωσιν τῆς γαλιᾶς καὶ ἡ πίστις της εἰς τὸ δικαίωμα τῆς γυναικὸς νὰ διαθέτῃ τὸν ἑαυτὸν της ὡς ἐλεύθερον πρόσωπον, προβάλλουν ὡς ἓνα κοινωνικὸν ἰδεώδες πού λαμβάνει τὴν θέσιν μιᾶς ἐντόνου συγκινήσεως. Ἡ κόρη, πάλιν, κυριολεκτικῶς διχάζεται νευρωτικῶς⁽⁴⁾ πλέον τὰ αἰσθήματά της καὶ ἐνῶ φέρεται ἀντικοινωνικῶς, διὰ νὰ εἶναι τάχα συνεπὴς πρὸς τὸν ἀτομικισμὸν τῆς ἐποχῆς, ἐξ ἄλλου αἰσθάνεται τὸ κενὸν μιᾶς προσωπικότητος, τῆς ὁποίας ἡ συνειδήσις ζητεῖ τὰ δικαιώματα ἐπὶ μιᾶς ἀληθοῦς καὶ ἀξίας ζωῆς. Ἡ δὲ ἐγγονὴ εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀναζητήσιν νέων ροπῶν καὶ τάσεων *αἱ ὁποῖαι θὰ ἀξιοποιήσουν τὴν ἔξοδον τῆς γυναικὸς εἰς τὴν κοινωνίαν χάριν τοῦ πολιτισμοῦ*. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἀξιοποίησις θὰ γίνῃ μόνον μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας, μετὰ ἐλεύθερα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐπέτυχαν νὰ ἐναρμονίσουν τὰ ἐσωτερικὰ τῶν κινήτρα μετὰ τὰς ἀξιώσεις μιᾶς πλήρους καὶ τελείας γυναικείας προσωπικότητος. Ἄλλως δημιουργοῦνται ψευδεῖς σχέσεις εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐπομένως ὀπισθοδρομήσις καὶ ἀνεδαφικότης. Εἶναι ἀξιοπρόσεκτον, ὅτι ἡ H. Deutsch δέχεται τὸ γεγονός, ὅτι ἡ δουλεία ἠμπορεῖ νὰ εὐρίσκειται μέσα εἰς τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν πού μοχθοῦν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως καὶ ὅτι τότε προβάλλουν

τὰ αἷτια τῆς σκλαβιάς τῶν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου· αὐτὸ ὅμως δὲν μειώνει τὴν κοινωνικὴν ἀξίαν τῶν πράξεων τῶν. Συμβαίνει, κατὰ τὴν ἰδίαν ψυχολόγον, ἡ σχέση μεταξύ τῶν ψυχολογικῶν παραγόντων καὶ τῶν πολιτιστικῶν ἢ κοινωνικῶν ρευμάτων τοῦ περιβάλλοντος, νὰ ὀδηγῇ εἰς ἐξελίξεις αἱ ὁποῖαι φαίνονται ὡς νὰ ὀρίζωνται ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος. Ἐνίοτε τὸ κοινωνικὸν στοιχεῖον χρησιμοποιεῖται ὡς ἓνα ἀντικατάστατον διὰ τὰς κατασταλείσας ψυχικὰς ροπὰς, συχνὰ δὲ εἰς μίαν ἀπ' εὐθείας ἀντίθεσιν πρὸς αὐτάς. Εἰς ἄλλας πάλιν περιπτώσεις, ἡ ἰδεολογία διὰ τὴν ὁποίαν μία γυναῖκα ἀγωνίζεται, πιθανὸν νὰ χρησιμεύῃ ὡς μία λογικοποίησις τῶν ἰδίων της πράξεων, συχνὰ δὲ ἀκόμη συμβαίνει νὰ προσπαθῇ παραφόρος νὰ προσαρμόσῃ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς της εἰς τὰ ὑπάρχοντα κοινωνικὰ ἰδεώδη, χωρὶς καμμίαν ψυχολογικὴν ἀνάγκην πρὸς τοῦτο⁽⁵⁾.

Αὐτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ πρόοδος, διερωτᾶται ἡ συγγραφεύς, καὶ ἡ πρόοδος αὐτὴ φέρει περισσοτέραν ἐλευθερίαν καὶ δυνατότητα εὐτυχίας εἰς τὰς γυναῖκας; Ἡ ἡ ἐλευθερία αὐτὴ ἀποκτᾶται μετὰ τὴν ἀνικανότητά των νὰ γευθοῦν τὴν ἐντονωτέραν γυναικείαν εὐτυχίαν;

Οἱ κατάλογοι τῶν ἰδρυμάτων κοινωνικῆς προνοίας περιέχουν τὰ ἀναριθμητὰ ἱστορικὰ γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι μετέθεσαν τὰς ψυχολογικὰς τῶν συγκρούσεις εἰς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος. Ἐπομένως καὶ ἡ κοινωνικὴ τῶν δραστηριοτήτων δὲν παρουσιάζεται εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ὡς καρπὸς ἐλευθέρως καὶ ὠρίμου ψυχικῆς ἐκδηλώσεως, ἀλλ' ὡς κατάστασις «συμπλεγματοειδής». Τοῦτο πρὸς μεγίστην ζημίαν τῆς τόσο πολυτίμου καὶ ἀναγκαίας συμβολῆς τῆς συγχρόνου γυναικὸς εἰς τὰ σύγχρονα κοινωνικὰ προβλήματα. Τὰ δὲ πρᾶγματα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ λύσις τοῦ συμπλέγματος δὲν ἐγκτεται ἀπλῶς εἰς μίαν «κοινωνικὴν» τοιαύτην, διότι ἐὰν τὸ ψυχολογικὸν μέρος δὲν τακτοποιηθῇ συντόμως, ἡ σύγκρουσις μετὰ τὸ περιβάλλον θὰ ἐπανεμφανισθῇ, ἔστω καὶ ἂν πρὸς καιρὸν εἶχε

(3) H. Deutsch: «Psychology of Women» London 1947.

(4) Prof. J. H. Schultz: «Grundfragen der Neurobiologie» Stuttgart 1955.

(5) H. Deutsch, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 294-295.

θεραπευθῆ. Μόνον ἡ τακτοποίησις τῶν συγκινήσεων, ἡ τακτοποίησις τοῦ ἐσωτέρου ψυχικοῦ κόσμου, με τελικὴν ἀπόρροϊαν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ περιβάλλον ἐπαναλαμβάνομεν, θὰ φέρῃ καὶ τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι διόλου σπάνιον τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ προσπάθεια αὐτῆ, ἀντὶ νὰ λύῃ τὰ προβλήματα τῆς νέας, νὰ τὰ πολλαπλασιάσῃ λόγῳ τῆς ὑφῆς τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Μεταξὺ πολλῶν τοιούτων ἀνασταλτικῶν ἀναφέρομεν λόγου χάριν τὸν παρεξηγημένον ἀγῶνα τῆς γυναικὸς νὰ γίνῃ ὁμοίωμα τοῦ ἀνδρός⁽⁶⁾. Ἐξ ἄλλου ὅμως εἰς τὰς ἡμέρας μας, χάριν ἀκριβῶς τῆς ἱκανοποίησεως τῆς ἐναρμονίσεως, παρατηρεῖται ἡ τάσις πρὸς εὐρύτεραν μόρφωσιν, ἢ με ἄλλους λόγους μιᾶς εὐρύτερας ἀναζητήσεως ἀληθείας, καὶ ἀκολούθως μία ἀνάτασις τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου. Ἡ σημερινὴ γυναῖκα θέλει νὰ ἀξιοποιήσῃ πνευματικῶς τὰς ὑλικὰς κατακτήσεις τῶν ἀδελφῶν τῆς τῆς προηγούμενης γενεᾶς. Ἀκόμη καὶ αὐτὰ αἱ ὑπερβολαὶ καὶ ἐκτροχιασμοί, πού παρατηροῦνται εἰς τὸ σημερινὸν κοινωνικὸν καθεστῶς, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς μία ἀνησυχία καὶ ἀναζητήσις τοῦ ἀληθινοῦ; Διὰ τὴν νέαν πού εὐρίσκεται εἰς μίαν περίοδον ἀσυνειδητοποιήτου συνήθως καὶ κατὰ συνέπειαν σκοτεινῆς τῆς ζωῆς τῆς, με πολλὴν ἀνεπίγνωτον ἀκόμη ἐνέργειαν, ἡ γενικὴ αὐτῆ τάσις ἀναζητήσεως ἀποτελεῖ μέγα γεγονός, διότι τὸ περιβάλλον, συχνὰ καὶ με τὴν ἀρνητικὴν του ἔστω μορφήν, θὰ τὴν βοηθήσῃ νὰ ἀλλαγῇ ἀπὸ τὴν παθητικότητα καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς μίαν κατάσταση περισσότερον ἐνεργητικὴν⁽⁷⁾.

Εἰς τὸ προηγούμενον παράδειγμά μας τῶν τριῶν γενεῶν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς κόρης εἶναι ἡ τάσις τῆς εἰλικρινείας. Τὸ σύγχρονον κορίτσι ἀναζητεῖ τὴν π ρ ο σ ω π ι κ ῆ ν του ζῶν, τὴν

προσωπικὴν του συμμετοχὴν, ὡς μίαν ψυχικὴν του ἀνάγκην, μέσα εἰς τὴν καινούργιαν ἐποχὴν. Ἄλλὰ πληθῶρα ἀντιδράσεων ὀρθοῦνται εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν. Οὕτω ἡ νέα μένει πολλάκις με μίαν παιδικὴν ἀνωριμότητα, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν καλῆς προσαρμογῆς εἰς ἓνα περιβάλλον πού θὰ τὴν ἀναδείξῃ.

Ἐνα βλέμμα εἰς τὸ σύγχρονον ἱστορικὸν τοῦ ψυχοκοινωνικοῦ αὐτοῦ ζητήματος μᾶς δείχνει, ὅτι ἡ ἐλευθερία, πού ἡ νέα ἀνεξήτει, δὲν εὐρύηκε ἀκόμη τὴν θέσιν τῆς καὶ διὰ τοῦτο, ἀντὶ τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ἔλαβεν εἰς πλείστας περιπτώσεις ἀπὸ τὸ ἔνστικτον μίαν κοινῶς ἐρμηνευθεῖσαν «ἐλευθερία», ἡ ὁποία εἰς τὸ τέλος κατήντα νὰ σημαίνῃ ἀσυδοσίαν σκοτεινῶν ἀρνητικῶν δυνάμεων. Ἄλλ' ἡ ἀσυδοσία ὠδήγησεν εἰς τὴν νεύρωσιν καὶ τὴν ἀρνησιν τῆς ψυχικῆς ὑγείας. Εἰς τὴν Σουηδίαν, μετὰ τὰ πρῶτα σχετικὰ πειράματα τῶν προσαρμογῶν τῆς νέας εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν τῷ πνεύματι μιᾶς ἐλευθεριαζούσης ζωῆς, ἀναζητοῦνται λύσεις σήμερον, αἱ ὁποῖαι θὰ ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀληθινὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ ρωσικὴ νομοθεσία ἐπανέρχεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἀνάγκην συνεποῦς οἰκογενειακῆς ζωῆς.

Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀγνοηθῇ ἡ πραγματικότης τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Ἡ παραγνώρισις αὐτοῦ ὀδηγεῖ εἰς τὸν ἐκφυλισμὸν καὶ αὐτὸν φοβεῖται κάθε καθεστῶς, ἀνεξαρτήτως πολιτικῆς τάξεως, καθ' ὅσον τίθεται τότε τὸ ἀμείλικτον ἐρώτημα: «Ποῦ θὰ οἰκοδομήσω»;

Εἶναι ἀναμφισβήτητον πλεον, ὅτι οἱ ἐσωτερικοὶ παράγοντες παίζουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ὡς μία πρωτίστη δὲ καὶ θεμελιώδους σημασίας βαθμὶς ἡ οἰκογένεια εἶναι ἐκεῖνη, πού θὰ παράσχῃ τὴν ἀπαραίτητον σχετικὴν ψυχολογικὴν προπαρασκευὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ στηριχθῇ ἡ νεαρὰ ἀνθρωπίνη ὑπάρξις διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς εἰς τὴν κοινωνίαν.

(6) Ashley Montagu: «The Natural Superiority of Women» London 1954.

(7) E. Huguenin: «La femme à la recherche de son âme» Neuchâtel 1947 καὶ ἐκδ. τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, «Ἡ Γυναῖκα καὶ ὁ ψυχικὸς τῆς κόσμος», Ἀθήναι 1953.

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Β'.

Ἐπροσπαθήσαμε ὡς τώρα νὰ δοῦμε τὰ ἔξωτερικὰ γνωρίσματα, τὶς τεχνικὲς ἱκανότητες, τὴ μορφή γενικώτερα τῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς πεζογραφίας. Ἡ τέχνη ὁμως τοῦ λόγου—ἐπομένως καὶ ἡ πεζογραφία—δὲν εἶναι μόνο μορφή, ἀλλὰ καὶ οὐσία. Δὲν ἔχει μόνο ἔξωτερικὰ γνωρίσματα, ἀλλὰ καὶ ἔσωτερικὰ χαρακτηριστικά, οὔτε μόνο τεχνικὴν ἐμφάνισιν, ἀλλὰ καὶ βαθύτερη πνευματικὴν ὑπόστασιν. Ποιὰ τέτοια ἔσωτερικὰ χαρακτηριστικά, ποιὰν πνευματικὴν ὑπόστασιν παρουσιάζει ἡ σημερινὴ πεζογραφία μας; Ποιὰ εἶναι ἡ ψυχὴ της;

Πρὶν νὰ δοκιμάσουμε ν' ἀναζητήσουμε αὐτὴ τὴν ψυχὴ καὶ νὰ τὴν κοιτάξουμε στὸ βάθος, θὰ ἔπρεπε πρῶτα νὰ ξεκαθαρίσουμε ὀρισμένες βασικὰς ἀρχάς, πὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ νὰ μᾶς καθοδηγήσουν σ' αὐτὴ τὴν ἔρευνα καὶ νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ δοῦμε τὰ πράγματα σωστὰ καὶ ἀληθινά.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουμε βαθιὰ τὴν πρωταρχικὴν καὶ θεμελιωτικὴν ἀρχὴν ὅτι, ἔπειτα ἀπὸ τὴ θρησκεία καὶ τὴν Ἐπιστήμην, εἶναι καὶ ἡ Τέχνη μιὰ ἀπὸ τὶς ἀξίες τοῦ Πολιτισμοῦ. Καὶ ὅπως ὅλες αὐτὲς οἱ ἀξίες εἶναι βασικὰ συστατικὰ στοιχεῖα καὶ δημιουργικοὶ παράγοντες τοῦ Πολιτισμοῦ, ἔτσι καὶ ἡ Τέχνη ἔχει τὶς ἴδιες δυνατότητες καὶ τὴν ἴδιαν ἀποστολήν.

Τὸ ἴδιο λοιπὸν καὶ ἡ Τέχνη τοῦ Λόγου δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ παιγνίδι ἀπὸ λέξεις, μιὰ ἔστω καὶ ἁρμονικὴ τυμπανοκρουσία ἀπὸ ὠραῖες φράσεις, μιὰ τεχνικὴ ἐπεξεργασία τοῦ λόγου, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ αὐτὸ καὶ νὰ χαρίσῃ τὴν στιγμιαίαν ἱκανοποίησιν τῆς ὁποιασδήποτε καλαισθησίας μας. Εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο καὶ πολὺ βαθύτερο: Εἶναι μιὰ ἐκλαμψὴ τοῦ πνεύματος καὶ ἓνα ἀνάβρυσμα τῆς ψυχῆς, μιὰ

πνοὴ ἀπὸ τὸν ἔσωτερικὸν κόσμον, κάτι τέλος πὺ τὰ συνθέτει καὶ τὰ ἑναρμονίζει ὅλα: ἓνα πνευματικὸν μήνυμα. Τὸ ἀνώτερον ἰδανικὸν μετουσιωμένον σὲ τέχνην. Ἡ πίστη στὶς ἀρχὰς καὶ στὶς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ ἐκφρασμένη μὲ τὴν τέχνην. Τὸ πνεῦμα, στὶς πύλας καὶ πύλας ὑψηλὰς ἐκδηλώσεις του, μορφοποιημένον σὲ τέχνην.

Πνεῦμα καὶ τέχνη σὲ μιὰν ἀδιάσπαστην ἐνότητα, σὲ μιὰν ἁρμονικὴν σύνθεσιν, σὲ μιὰν ἐνιαίαν καὶ μοναδικὴν μορφήν. Πνεῦμα χωρὶς τέχνην δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ παρὰ διάφορες μορφὰς στοχασμοῦ, μελέτης ἢ προπαγάνδας. Τέχνη χωρὶς πνεῦμα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ μιὰ ἀπλή τεχνικὴ, μιὰ φραστικὴ δεξιότητις, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρῃ παρὰ ἐπιδέξιους ἢ ἀνόητους τεχνικὸν συνδυασμοὺς λέξεων καὶ φράσεων. Πνεῦμα καὶ τέχνη συνενωμένα σὲ μιὰν αὐθόρμητην καὶ ἐλεύθερον σύνδεσιν, σὲ μιὰν πηγαίαν καὶ αὐτόβουλην συνεργασίαν, σ' ἓναν βαθύτερον ἔσωτερικὸν δεσμόν, ἁρμονικὸν καὶ ἰσόρροπον, νὰ τί μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ γνήσια καὶ ολοκληρωμένη λογοτεχνία.

★

Ἄλλὰ πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε ἀκόμη καὶ κάτι ἄλλο: ὅτι ἀπὸ τὰ δύο ἀπαραίτητα συστατικὰ—τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τέχνην (μὲ τὸ νόημα βέβαια τῆς τεχνικῆς)—τὸ πύ οὐσιαστικὸν, τὸ πύ βασικὸν εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, τὸ πνεῦμα. Καὶ ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀξιολογήσουμε καὶ νὰ διαβαθμίσουμε τὴν συμβολὴν τοῦ καθενὸς στὴ δημιουργίαν τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου, τὴν πρώτην θέσιν θὰ τὴν δύναντο ἀδίστακτα στὸ πνεῦμα.

Ὅταν κυριαρχῇ ἡ τέχνη—καὶ ἔννοοῦμε βέβαια πάντοτε τὴν τεχνικὴν τῆς μορφῆς—τὸ πνεῦμα παραγκωνίζεται, ὑποτάσσεται, κάποτε καὶ ἐξουθενώνεται. Ὅταν κυριαρχῇ τὸ πνεῦμα—τὸ πνευματικὸν δηλαδὴ πε-

ριεχόμενο—μέ τους πλατιούς και απέραντους ορίζοντες και με τις μεγάλες και αστεϊρεύτες δυνατότητες, ή τέχνη βρρίσκει περισσότερην άπλοχωριά, άναπνέει πιό άνετα, γίνεται πιό έλεύθερη. Γίνεται δηλαδή άληθινή Τέχνη.

«Γέμισε τόν έαυτό σου με πνευματική ζωή—είπε σ' ένα από τα σοφά πνευματικά του άποφθέγματα ο Π. Μελίτης—και τότε, σαν εργάτης προικισμένος με τό θείο και σπάνιο δώρο να δημιουργήσ τώ ώραίο, γράφε ό,τι θέλεις, τραγουδά όπως θέλεις, ζωγράφιζε όπως θέλεις, πλάθε όπως θέλεις. Δέν ύπάρχει νόμος για σένα. Η καλλιτεχνική σου δημιουργία είναι ή δημιουργία τής ελευθερίας» (*).

Γι' αυτό και δέν δυσκολευόμαστε να ποιμε ότι άνάμεσα σε δυό λογοτεχνικά έργα, από τα όποια τό ένα υπερέχει σε μορφή, αλλά ύστερεϊ σε πνευματικό περιεχόμενο, και τό άλλο υπερέχει σε πνευματικό περιεχόμενο, αλλά ύστερεϊ σε μορφή, προτιμούμε πολύ περισσότερο τό δεύτερο. Διότι και πολύ περισσότερο άνταποκρίνεται τό έργο αυτό στο βαθύτερο και ουσιαστικότερο νόημα τής τέχνης και στην άληθινήν άποστολή τής.

★

Με τα κριτήρια αυτά άν ρίξουμε ένα γενικό έποπτικό βλέμμα στη σημερινή μας πεζογραφία, θα διαπιστώσουμε μιάν άπότομη και μεγάλη άνισομέρεια. Θα δοΐμε ότι ή πλευρά τής μορφής είναι πολύ πιό πληθωρική και όγκώδης από την πλευρά του πνευματικού περιεχομένου.

Στην πρώτη πλευρά θα δοΐμε ένα πλήθος από πεζογράφους, που γράφουν στην τύχη, που καταπιάνονται με ό,τι πιό πρόχειρο και πιό βολικό παρουσιάζεται προστά τους, χωρίς καμιά συνειδητήν έπιλογή θέματος και χωρίς κανένα κεντρικό και ανώτερο σκοπό, που ν' άπορρέη βαθιά από την ψυχή τους. Οι πεζογράφοι αυτοί δέν έμπνέονται παρά από την έπιθυμία να κρατούν, με κάθε τρόπο και με κάθε θυσία, την παρουσία τους αισθητή στην πνευματι-

κή ζωή του τόπου και δέν άποβλέπουν παρά στην έπιδεικτική και έντυπωσιακή εμφάνιση.

Γι' αυτό και βιομηχανοποιούν την πνευματική παραγωγή τους και την μετατρέπουν όχι απλώς σ' ένα κοινό βιοποριστικό μέσον—που θα ήταν επί τέλους και αυτό ένας κάποιος, στενός και μικρός έστω, αλλά και νόμιμος σκοπός—παρά την μετατρέπουν σε μιάν άνειλικρινή και βεβιασμένη προσπάθεια, που, με την έπιτήδειαν έκμετάλλευση των όποιωνδήποτε τεχνικών ικανοτήτων τους, γίνεται όχι τέχνη, αλλά τέχνασμα, και παίρνει τα συστατικά στοιχεία του δούλου.

Τέτοιοι συγγραφείς είναι δυστυχώς πολλοί, και—πιό δυστυχώς άκόμη—άρκετοι νεώτεροι. Και τό χειρότερο είναι ότι άνάμεσα τους ύπάρχουν και μερικοί από τους πιό γνωστούς και τους πιό ικανούς συγγραφείς μας—όπως είναι ο Μ. Καραγάσσης και ο Θράσος Καστανάκης, για να περιορισθοΐμε σε δυό μονάχα χαρακτηριστικά παραδείγματα—οί όποιοι, κοντά στα αυθόρμητα και ταιριαστά στην ψυχολόγησή τους έργα, παρουσίασαν και άλλα συμπτωματικά και τυχαία, έπιτηδευμένα και ψεύτικα. Και σ' αυτό άκριβώς όφείλεται κυρίως ή μεγάλη και άπότομη άνισότητα, που παρουσιάζεται στα έργα τους.

★

Στην ίδια πλευρά των πεζογράφων με την άκατάσχετη παραγωγικότητα και την πολυθόρυβη εμφάνιση θα δοΐμε άκόμη και εκείνους, που, αντίθετα με την βιασύνη και την προχειρότητα των πρώτων, αγωνίζονται με ύπολογισμό και με περίσκεψη, με τόν διαβήτη στη σκέψη και με τό μέτρο στο χέρι, για την περίτεχνη ταξινότηση των λέξεων και την λεπτεπίλεπτη έπεξεργασία των φράσεων, προσπαθώντας έτσι να φτιάξουν όχι έργο, αλλά «ύφος», όχι καλλιτεχνία, αλλά καλλιλογία.

Μερικοί άπ' αυτούς—οί πιό ρηξικέλευθοι—είναι εκείνοι, που άδιαφορούν όλοτελα για τό περιεχόμενο, για τόν μύθο, για όποιοδήποτε νόημα, και δέν νοιάζονται παρά για την ρυθμική τυμπανοκρουσία τής έκφράσεως, που την χαρακτηρίζουν μάλι-

(*) Π. Μελίτης: Χριστιανισμός και Τέχνη, «Ακτίνες», Δεκέμβριος 1948, σελ. 549.

στα μέ καμάρια—και «κατ' εὐφημισμὸν» βέβαια—ὡς μουσικότητα! Οὐτε ἄλλωστε ἀποβλέπουν στὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἀναγνώστη, ἀλλὰ στὴν κατάπληξη καὶ στὴν παραζάλη του, πού θὰ προκαλέσουν—ὅπως ὑπολογίζουν—τὴν ἔκστασή του καὶ τὸν θαυμασμό του!

Εἶναι οἱ λεγόμενοι «μοντέρνοι» στὶς πολυποίκιλες καὶ πολύμορφες ἀποχρώσεις τους, οἱ ὁποῖοι, ἐπιδιώκοντες τάχα τὴν ἀνανέωση τῶν ἐκφραστικῶν μέσων, τὰ ἔχουν καταστήσει ὅλως διόλου περιττὰ καὶ ἄχρηστα, ἀφοῦ δὲν ἔχουν τίποτε νὰ ἐκφράσουν!

Οἱ ἄλλοι—μιὰ βελτιωμένη κάπως ἔκδοση τῶν πρώτων—θέλουν νὰ διατηροῦν κάποιον μῦθο καὶ κάποιο νόημα, ἀλλὰ σπάζουν καὶ κομματιάζουν τόσο πολὺ τὸν μῦθο, καὶ τυλίγουν μέσα σὲ τόσο πολύπλοκα καὶ σκοτεινὰ πέπλα τὸ νόημα, πὺν κάνουν καὶ τὰ δυὸ ἀγνώριστα καὶ ἀπροσπέλαστα! Καὶ ἐνῶ ἐπιδιώκουν τάχα ἔτσι τὴ στενότερη καὶ βαθύτερη συνεργασία τοῦ ἀναγνώστη μὲ τὸ ἔργο τους, τὸν ἀναγκάζουν ἀπεναντίας νὰ ματαιοπονή καὶ νὰ ὑποφέρει μὲ τὴν ἀκατόρθωτη ἢ ἔστω καὶ πολύμοχθη λύση σταυρολεξικῶν διανοητικῶν ἀσκήσεων, πὺν τοῦ γίνονται στὸ τέλος ἀποκρουστικὲς καὶ τὸν κάνουν νὰ τρέπεται γιὰ πάντα σὲ ἄτακτη φυγῆ!

Ἄνάμεσα σ' αὐτούς, πὺν, κ' ἂν δὲν φθάνουν τοὺς ἐξωφρενισμοὺς τῶν σουρεαλιστῶν καὶ τῶν ἄλλων προχωρημένων μοντέρνων, ἐρωτοτροποῦν πάντως καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν λεγόμενο μοντερνισμό, ἀνήκουν καὶ ἀρκετοί—εἴτε στὸ σύνολο εἴτε σὲ μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου τους—ἀπὸ τοὺς πεζογράφους, πὺν χρησιμοποιοῦν τὴν τεχνολογία τοῦ «ἐσωτερικοῦ μονολόγου».

Ὅλοι πάντως οἱ πεζογράφοι αὐτοὶ ὁπαδοὶ τῆς ὑψηλῆς τάχα, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἀνόητης καὶ ἀντιπνευματικῆς θεωρίας «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη», καλλιεργοῦν, ἀποκλειστικὰ σχεδόν, τὰ ἐπιφανειακὰ καὶ μορφικὰ στοιχεῖα τῆς Τέχνης, ἀποκλείοντας ἢ παραγκωνίζοντας σὲ κατώτερη μοῖρα τὸ οὐσιαστικὸ πνευματικὸ περιεχόμενον.

★

Καὶ τώρα, ἄς ἀναζητήσουμε τέλος καὶ

τοὺς πεζογράφους ἐκείνους, πὺν, ἐμπνευσμένοι ἀπὸ ἀνώτερα καὶ σταθερὰ ἰδανικά, ἔδωσαν στὸ ἔργο τους, μαζί μὲ τὴν τεχνικὴ μορφή, καὶ οὐσιαστικὸ περιεχόμενον, μαζί μὲ τὴν καλλιλογικὴν ἔκφραση, καὶ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, καὶ κατώρθωσαν νὰ συνδυάσουν καὶ νὰ συνταιριάσουν τὴν Τέχνη μὲ τὸ Πνεῦμα καὶ ν' ἀνταποκριθοῦν ὄχι μόνον στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐμφανίσεως, ἀλλὰ καὶ στὶς ἐπιταγὲς τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀποστολῆς τους.

Θὰ δυσκολευθοῦμε δυστυχῶς πολὺ νὰ τοὺς συναντήσουμε. Εἶναι τόσο λίγοι καὶ τόσο ἀθόρυβοι! Καὶ ἡ ἀγορὰ εἶναι τόσο γεμάτη ἀπὸ τὸ παρδαλὸ πλῆθος τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ τὴ βοῆ τῆς πανηγυριώτικης τυμπανοκρουσίας τους, ὥστε καὶ ἡ ἀπόμνηρη παρουσία καὶ ἡ σιγανὴ φωνὴ τῶν λίγων αὐτῶν νὰ κρύβεται καὶ νὰ χάνεται.

Πιὸ εὐκόλο θὰ μᾶς εἶναι νὰ βροῦμε ἔργα παρὰ συγγραφεῖς. Νὰ συναντήσουμε πεζογραφήματα, πὺν νὰ παρουσιάξουν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ σὲ κάποιο βαθμὸ ὀρισμένα ἀπὸ τὰ γνήσια καὶ οὐσιαστικὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης, παρὰ πεζογράφους μὲ ὀλόκληρο καὶ ὀλοκληρωμένο ἔργο γνήσιας καὶ οὐσιαστικῆς τέχνης.

Τέτοια πεζογραφήματα θὰ βροῦμε στὸ ἔργο ἀρκετῶν ἀπὸ τοὺς σημερινούς μας λογοτέχνας, ὅπως ὁ Ἄγγελος Τερζάκης, ὁ Στράτης Μυριβίλης, ὁ Ἡλίας Βενέζης, ὁ Λουκῆς Ἀκρίτας, ὁ Κωστῆς Μπαστιάς, ὁ Νίκος Κρανιδιώτης, ἡ Τατιάνα Σταύρου, ἡ Λιλίκα Νάκου καὶ ἀπὸ τοὺς νεώτερους ὁ Ἄλκης Ἀγγελόγλου, ὁ Ἀστέρης Κοββατζῆς, ὁ Βασίλης Μοσκόβης, ὁ Τάκης Δόξας. Ἀπὸ τὰ πεζογραφήματα αὐτὰ ἀναδίνεται καὶ πολλὴ ἀνθρωπιά, καὶ πολλὴ εὐγένεια, καὶ πολλὴ ἀγάπη. Ὅμως ἐκείνη ἡ ἐνιαία καὶ ἀμόλυντη πνοὴ τοῦ ἀνώτερου καὶ σταθεροῦ ἰδανικοῦ, πὺν τὴν ἀποπνέει ἡ βαθειὰ συναίσθηση τῆς πολιτιστικῆς ἀξίας καὶ ἀποστολῆς τῆς τέχνης, δὲν ἐμπνέει καὶ δὲν ἐμψυχώνει ὀλόκληρο γενικὰ τὸ ἔργο τῶν συγγραφέων αὐτῶν. Σὲ ἄλλα ἔργα τους—κάποτε τὰ περισσότερα, κάποτε τὰ λιγώτερα, δὲν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ βασικὸ γεγονός—ἡ πνοὴ αὐτὴ ἐξασθενίζει, νοθεύει

ται, ακόμη και χάνεται ολότελα κάτω από την ασφυκτική επίδραση εξωπνευματικών (ἂν ὄχι και ἀντιπνευματικών) θεωριῶν και ἐπιδιώξεων.

Ἐκεῖνη ἡ ὑψηλὴ και ὠραία «πνευματικὴ ζωὴ», πού ζήτησε ὁ Μελίτης νὰ γεμίσει πέρα ὡς πέρα τὴν ψυχὴ τοῦ λογοτέχνη και μαζί μὲ «τὸ θεῖο και σπάνιο δῶρο τῆς δημιουργίας τοῦ ὠραίου» νὰ τοῦ χαρίσει συγχρόνως και τὸ δικαίωμα «νὰ μὴν ὑπάρχει νόμος γι' αὐτόν, ἀλλὰ ἡ δημιουργία τῆς ἐλευθερίας», αὐτὴ ἡ «πνευματικὴ ζωὴ», πού εἶχε πλημμυρίσει τὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη και εἶχε διαποτίσει ὁλόκληρο τὸ ἔργο του, γιὰ νὰ τὸ στήση—μέγα και λαμπρὸ παράδειγμα—στὴν κορυφὴ τῆς νέας Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, δὲν ἔχει δυστυχῶς ὀλοκληρωθῆ και μέσα στὴν ψυχὴ τῶν διαλεκτῶν αὐτῶν λογοτεχνῶν μας. Γι' αὐτὸ και τὸ ἔργο τους δὲν ἔχει συνεχῆ και ἀδιάσπαστη στό σύνολό του πνευματικὴν ἐνότητα, ἀλλὰ εἶναι διασπασμένο και ἄνισο, μὲ ἀπότομες και σοβαρὲς ἐναλλαγὲς και μεταπτώσεις.

★

Πιὸ προχωρημένοι πρὸς τὴν πνευματικὴ και καλλιτεχνικὴ αὐτὴν ὀλοκλήρωση εἶναι μερικοὶ ἄλλοι λογοτέχνες, πού, ἔπειτα ἀπὸ ἀνήσυχες ἀναζητήσεις και προσπάθειες, μπόρεσαν νὰ βροῦν τὸν ἑαυτοῦ τους και τὸν δρόμο τους, ν' ἀνανεωθοῦν και ν' ἀφιερωθοῦν σὲ γνήσια πνευματικὴ και καλλιτεχνικὴ δημιουργία.

Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ὁ Θανάσης Πετσάλης, ὁ ὁποῖος, ἀφότοτο ἔνοιωσε και ἀγάπησε τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορία και ἀφιερώθηκε στὴν ἀνασύνθεση και τὴν μετουσίωσή της σὲ τέχνη, ἔδωσε ζωὴ, ἀνώτερη πνοὴ και δυνατὸ παλμὸ στό ἔως τότε μᾶλλον ἐγκεφαλικὸ και ἄτονο ἔργο του και παρουσίασε βιώσιμα και γνήσια λογοτεχνικὰ δημιουργήματα.

Στὴν ἴδια κατηγορία μποροῦμε ν' ἀναφέρουμε τὸν Τάσο Ἀθανασιάδη και τὴν Εἰρήνη Γαλανοῦ. (Και στό σημεῖο αὐτὸ ἂς ἐπιτραπῆ σὲ κείνον πού γράφει τίς γραμμὲς αὐτὲς νὰ ἀποσαφηνίσῃ ὅτι ἓνα παλαιὸ μέρος τοῦ ἔργου του, πού μετεωρίζεται ἀνάμεσα σὲ ἀκαταστάλαχτες ἀκόμη

ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἀληθινὴ τέχνη και τὸν ἀνώτερο προορισμό της, δὲν ἀνταποκρίνεται σήμερα στὶς πεποιθήσεις και στὰ ιδεώδη, πού ἔχει διαμορφώσει και καλλιεργήσει μέσα του ἡ βαθεῖα του πίστη στὶς ὑψηλὲς ἀρχὲς και στὰ μεγάλα ἰδανικὰ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ).

★

Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχουν λοιπὸν και λογοτέχνες—και συγκεκριμένα, στὴν περίπτωσή μας, πεζογράφοι—μὲ ὀλόκληρο τὸ ἔργο τους βαθιά και ριζικὰ ἐμποτισμένο ἀπὸ τὴν ἀστείρευτὴ πηγὴ τῶν ὑψηλῶν και μεγάλων ἰδανικῶν; Ὑπάρχουν εὐτυχῶς. Ἄλλὰ προσοχή! Ὑπάρχουν και ἰδανικά, πού εἶναι μόνο ἀπὸ τὰ λεγόμενα ὑποκατάστατα. Ὑπάρχουν ἐπομένως και λογοτέχνες, πού, κυριαρχημένοι ἀπὸ τὰ ἐρζάτες αὐτά, γράφουν και λογοτεχνήματα ἐρζάτες.

Και ὅπως δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἰδανικά οἱ στενὲς και ταπεινὲς ὕλιστικὲς θεωρίες και ἐπιδιώξεις τοῦ κομμουνισμοῦ, ἔτσι δὲν μποροῦν νὰ εἶναι ἔργα τέχνης τὰ κείμενα ἐκεῖνα, πού, και ὅταν ἀκόμα ἔχουν τὰ ἀνάλογα ἐξωτερικὰ γνωρίσματα—κάποτε μάλιστα και σὲ μεγάλο βαθμό—δὲν εἶναι στό βάθος παρὰ ἐπιτήδεια προπαγανδιστικὰ κατασκευάσματα. Ἄλλὰ και ὅταν ἀκόμα δὲν εἶναι ἐπιτήδεια κατασκευάσματα, παρὰ εἰλικρινεῖς ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς και τῆς σκέψεως, οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἐμπάθεια και μῖσος και ἀπὸ ταξικὲς και πολιτικὲς ἐπιδιώξεις. Ἐπομένως δὲν εἶναι Τέχνη, ἀγνή και καθαρὴ Τέχνη, πού ἐμπνέεται μόνον ἀπὸ ἀληθινὰ και ἀνώτερα ἰδανικά και ἀγκαλιάζει μὲ στοργὴ και μὲ ἀγάπη τὸν ἄνθρωπο και τὴν ἀνθρωπότητα.

Και εἶναι πραγματικὰ μεγάλα κρίμα νὰ ὑπάρχουν πεζογράφοι ἀξίας—ὅπως ἡ Γαλάτεια Καζαντζάκη, ἡ Κλεαρέτη Μαλάμου, ἡ Ἑλλη Ἀλεξίου, ὁ Θέμος Κορνάρος, ὁ Μενέλαος Λουντέμης, και ἀπὸ τοὺς νεώτεροις ὁ Γιάννης Ἀγγέλου, γιὰ νὰ περιορισθοῦμε στοὺς πιὸ ἀντιπροσωπευτικοὺς και τοὺς πιὸ σημαντικοὺς—οἱ ὁποῖοι ἀφίνουν συχνά, ἂν ὄχι πάντοτε, τὴν τόσο ἱκανὴ τέχνη τους νὰ νοθεύεται, νὰ φθείρεται και νὰ διαλύεται (ἀλλὰ και νὰ νοθεύῃ, νὰ φθεί-

ρη και να διαλύη) από το διαβρωτικό δηλητήριο μιας αποκλειστικά και στενά υλιστικής, επομένως και αντιπνευματικής θεωρίας.

Ευτυχώς, σαν σωτήριο αντίδοτο, υπάρχουν και εργάζονται αρκετοί λογοτέχνες, πού, με την ψυχή εμπνευσμένη από τα πιο ευγενικά ιδανικά και την σκέψη γεμάτη από τις πιο καθαρές και υψηλές τάσεις, προσφέρουν με τα έργα τους την υγεία και την ευγενική χαρά στον άνθρωπο και υπηρετούν με αγάπη και πίστη τον πνευματικό πολιτισμό.

Τέτοιοι πεζογράφοι είναι ο Φώτης Κόντογλου, ο Παντελής Πρεβελάκης, ο Σωτός Χονδρόπουλος και άλλοι. Και από τους νεώτερους ο Δημήτρης Γιάκος, η Ελένη Καριτά, ο Αντώνης Σαμαράκης, η Αγγελίνα Λεκαπτηνού και πολλοί νεώτατοι, πού

προχωρούν με καθαρές και άκμαϊες πνευματικές δυνάμεις στον υψηλό και πλατύ στίβο της λογοτεχνικής δημιουργίας.

“Ολοι αυτοί—άλλοι συνειδητά και άλλοι υποσυνείδητα, αλλά και όλοι ουσιαστικά και πραγματικά—εμπνέονται από τα ανώτερα Έλληνοχριστιανικά ιδανικά. Και εμπνευσμένοι από τα ιδανικά αυτά, πού—όπως είπε ο αξέχαστος και υπέροχος Βερίτης—«εξαγνίζουν και ανυψώνουν την τέχνη, της δίδουν ουσία και περιεχόμενο, της δίνουν αποστολή, και την τοποθετούν στο κέντρον του παντός», κάμνουν αληθινή τέχνη, υπηρετούν τον γνήσιο Πολιτισμό και προχωρούν με σταθερά και σίγουρα βήματα στον μοναδικό δρόμο πού οδηγεί στην ανανέωση και στην άνθηση της Λογοτεχνίας μας.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Μ Η Θ Ρ Ο Ε Ι Σ Θ Ε

(Μαθ. ι' 28)

Ἐδῶθε-ἐκεῖ, παντοῦ,
στά πέρα τ' ἔθνη,
νοιώθουν τραντάγματα βομβῶν,
σύγνεφα ἐκρήξεων θωροῦν,
ὄπλων κλαγγές,
βροντῆς ἀκοῦν,
καὶ τῶν πολέμων πού θάρθοῦν
τις ἰαχές:
—«Τῆς γῆς θὰ κάψουμε τις χῶρες,
τὰ θέμελά της θὰ τινάξουμε
τὰ πάντα νέκρας τέφρα θὰ σκεπάσῃ!»
Τὸ μῖσος κι' ἡ ἀπληστία καρτεροῦν
(ἀλλόκοτοι, τρελλοὶ συμποσιαστές)
γιὰ νὰ φρυάξουν στὸ χορὸ
τὸν καταχθόνιο τοῦ θανάτου,
ἐπάνω στῆς ὀδύνης τὸ ρυθμὸ,
μ' ὑπόκρουσι, τὸν ὕστατο τὸ ρόγχο,
μυριάδων καὶ μυριάδων κόσμου.
Κι' ἂν ὅλα τοῦτα γίνουνε
κι' οἱ χαλαστές, ἂν ἀφανίσουνε τὴν κτίση,
—τί τ' ὄφελος!—καμμιά ψυχὴ
δὲ θὰ μπορέσουνε νὰ βλάψουν,
ἢ φοβερὴ ὡς νᾶρθῃ κρίση.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΕΝΑΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

Δικαίως θεωρείται ἡ ἀνθρωπολογία ὡς ἡ ἐπιστήμη τοῦ αἰῶνός μας. Δὲν πρέπει ὁμως νὰ θεωρηθῆ παράδοξον ὅτι πρὸ 15 αἰῶνων ἐγράφη τὸ πρῶτον ἐγχειρίδιον χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας. Συγγραφεὺς του εἶναι ἕνας ἀπὸ ἐκείνους τοὺς σοφοὺς ἱεράρχας, οἱ ὁποῖοι ἐφιλοσόφουν «περὶ κόσμου ἢ κόσμων, περὶ ψυχῆς, περὶ λογικῶν φύσεων βελτιῶνων τε καὶ χειρῶνων».

Εἶναι ὁ Νεμέσιος, ἐπίσκοπος Ἐμέσης (εἰς τὴν Φοινίκην), περὶ τὸ 400 μ. Χ., ὁ ὁποῖος ἦλθε νὰ κάμῃ κατὰ συστηματικῶτερον ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του τρεῖς μεγάλους ἀνθρωπιστὰς Ἱεράρχας⁽¹⁾. Καὶ ἀφοῦ μελετᾷ ἀπλήτως τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς, Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη, Στωϊκοὺς καὶ Ἐπίκουρον, τοὺς νεοπλατωνικοὺς καὶ τὸν ἱατρὸν Γαληνόν, ἀποφασίζει νὰ κάμῃ μίαν σύνθεσιν καὶ γράφει τὴν πραγματείαν του «περὶ φύσεως ἀνθρώπου» (Ἑλληνικὴ Πατρολογία Migne, τ. 40 στ. 503-818). Ὡς πρὸς τὰς ἰδέας του εἶναι ἐκλεκτικὸς καὶ προσπαθεῖ νὰ τὰς ἐπενδύσῃ μετὰ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα. Ἡ πραγματεία του εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἕνα ἐγχειρίδιον φυσιολογίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ψυχολογίας. Κατὰ τὸν Ἱ. Χοῦβερ «ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει σπανίαν διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ γνῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ἐξετάζει τὰ φιλοσοφικὰ ζητήματα μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας καὶ εὐχερείας»⁽²⁾. Καὶ μόνον ὁ πῖναξ τῶν κεφαλαίων του φανερῶνει τὸν πλοῦτον

τῶν γνώσεών του καὶ τὴν εὐρύτητα τῶν διαφερόντων του. Οὕτω ὁμιλεῖ ἐκτενῶς περὶ ψυχῆς, περὶ ἐνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος, περὶ σώματος, περὶ στοιχείων, περὶ τῶν αἰσθήσεων («ἔστι δὲ αἰσθητήρια μὲν πέντε, αἰσθησις δὲ μία, ἡ ψυχικὴ»), περὶ τοῦ φανταστικοῦ, τοῦ διανοητικοῦ καὶ τοῦ μνημονευτικοῦ, περὶ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου καὶ τοῦ προφορικοῦ, περὶ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, περὶ ἐπιθυμητικοῦ (ἡδονῶν, λύπης, φόβου, θυμοῦ), περὶ θρεπτικοῦ, σφυγμῶν, γεννητικοῦ ἢ σπερματικοῦ, περὶ ὀρεκτικοῦ (=κίνητικοῦ) καὶ ἀναπνοῆς, περὶ ἐκουσίου καὶ ἀκουσίου, περὶ αὐτεξουσίου.

Βασικὸν γνώρισμα τῆς ὅλης πραγματείας εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Τὸν βαθὺν σεβασμὸν του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὸν μικρόκοσμον αὐτὸν τῆς δημιουργίας, ἐκφράζει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του, ὅταν διερωτᾶται: «Τίς οὖν ἀξίως θαυμάσειε τὴν εὐγένειαν τούτου τοῦ ζώου, τοῦ συνδέοντος ἐν ἑαυτῷ τὰ θνητὰ τοῖς ἀθανάτοις, καὶ τὰ λογικὰ τοῖς ἀλόγοις συνάπτοντος, τοῦ φέροντος ἐν τῇ καθ' ἑαυτὸν φύσει τῆς πάσης κτίσεως τὴν εἰκόνα, δι' ἧ καὶ μικρὸς κόσμος εἴρηται, τοῦ τσοαύτης ἡξιωμένου παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας, δι' ὃν πάντα καὶ τὰ νῦν καὶ τὰ μέλλοντα, δι' ὃν καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε, τοῦ λήγοντος εἰς ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν διαφεύγοντος;»

Εἰς τὴν συνέχειαν ὁ συγγραφεὺς μετὰ ἀκόμη βαθύτεραν κατανόησιν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου διερωτᾶται καὶ πάλιν μετὰ θαυμασμὸν: «Τίς δ' ἂν ἐξειπεῖν δύναιτο τὰ τούτου τοῦ ζώου πλεονεκτήματα; Πελάγη διαβαίνει, οὐρανὸν ἐμβατεύει τῇ θεωρίᾳ, ἀστέρων κίνησιν καὶ διαστήματα καὶ μέτρα κατανοεῖ, γῆν καρποῦται καὶ θάλασσαν, θηρίων καὶ κητῶν καταφρονεῖ, πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ τέχνην καὶ μέθοδον κα-

(1) Βλ. «Ἀκτίνες», εἰδικὸν τεύχος Ἰανουαρίου 1955.

(2) Ἱ. Χοῦβερ, Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μετ. Ἰγν. Μοσχάκη, Ἀθήναι 1883, σελ. 313 ἔξ.

O. Bardenhewer, Geschichte der Altkirchlichen Literatur, 4bd, Freiburg 1924, s. 275.

Dictionnaire de Théologie Catholique, ἄρθρον Némésius ὑπὸ É Amann, t. 11, Paris 1931.

K. Λογοθέτου, Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων... Μέρους Α', Ἀθήναι 1930, σελ. 349.

τορθοῖ, ὑπερόριον διὰ τῶν γραμμάτων, οἷς βούλεται προσομιλεῖ, μηδὲν ὑπὸ τοῦ σώματος ἐμποδιζόμενος, προφητεύει τὰ μέλλοντα. Πάντων ἄρχει, πάντων κρατεῖ, πάντων ἀπολαύει, ἀγγέλοις καὶ Θεῷ διαλέγεται, τῇ κτίσει κελεύει, δαίμοσιν ἐπιτάττει, τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐρευνᾷ, Θεὸν περιεργάζεται, οἶκος καὶ ναὸς γίνεται Θεοῦ» (533).

Σημειωτέον ὅτι αὐτὴ ἡ περικοπή τῆς εἰσαγωγῆς εἶναι ἡ μόνη κάπως ρητορική. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀρέσκειται οὔτε εἰς ρητορικά ἄνθη οὔτε εἰς πομπώδεις ἐκφράσεις. Εἶναι σαφῆς καὶ συγκεκριμένος. Κάνει ἐπιστήμην, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν σήμερον, καὶ μάλιστα φυσιολογίαν καὶ ψυχολογίαν. Εἶναι μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Γαληνοῦ. «Μὲ ἀπλὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μὲ εὐρεῖαν φιλοσοφικὴν καὶ ἰατροφυσιολογικὴν γνῶσιν παρουσιάζει τὴν ψυχοσωματικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου», ὅπως παρατηρεῖ ὁ μεγάλος γραμματολόγος Bardenhewer.

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ γίνῃ πλήρης ἀνάλυσις τῆς ἀνθρωπολογικῆς αὐτῆς πραγματείας, ἃς ἴδωμεν ἐν πρώτοις τί λέγει περὶ τοῦ σώματος ὡς ὄργανον τῆς ψυχῆς. Ἐφ' ὅσον, παρατηρεῖ ὁ Νεμέσιος, τὸ σῶμα εἶναι ὄργανον τῆς ψυχῆς, ἐὰν μὲν χρησιμοποιηθῇ καταλλήλως, συνεργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον ἔχει καλῶς. Ἐὰν ὅμως χρησιμοποιηθῇ κακῶς, τότε τὴν ἐμποδίζει καὶ τῆς παρέχει ἐνοχλήσεις καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὴν ἀνεπιτηδεϊότητα τοῦ ὄργάνου. Καὶ ἐὰν δὲν προσέξῃ ἀγρόπνως, ἢμπορεῖ καὶ νὰ καταστραφῇ μαζὶ μὲ αὐτὸ ἡ ψυχὴ, ὅπως ὁ μουσικὸς φαρτσάρι, ὅταν χαλάσῃ ἡ λύρα του, ἐὰν δὲν τὴν ἐπιδιορθώσῃ προηγουμένως. Διὰ τοῦτο πρέπει ἡ ψυχὴ νὰ ἐπιμελῆται τὸ σῶμα, ὥστε νὰ τὸ καθιστᾷ ὄργανον κατάλληλον. Τοῦτο δὲ τὸ κάμνει διὰ τοῦ λογικοῦ καὶ τῶν ἡθῶν, ὅπως ἡ ἁρμονία, ἄλλοτε μὲν χαλαρώνουσα, ἄλλοτε δὲ ἐπιτείνουσα, ὥστε νὰ τὸ ἔξῃ κατάλληλον εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιῇ ἐπιτυχῶς. Ἀλλῶς εἶναι δυνατόν νὰ βλαβῇ καὶ ἡ ψυχὴ ἐξ αἰτίας τοῦ σώματος. Ἔτσι ὁμιλεῖ ὁ Νεμέσιος ὡς ἓνας πρόδρομος τῶν σημερινῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς στενῆς ἀλληλεπιδράσεως

ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ παράγοντος. Χωρὶς καμμίαν περιφρόνησιν πρὸς τὸ καλλιτέχνημα τῆς δημιουργίας, τὸ σῶμα.

Ἄξιόπροσεκτος εἶναι ἡ λεπτότης καὶ διεισδυτικότης τοῦ συγγραφέως. Εἰς μερικὰ σημεῖα ὁμιλεῖ σὰν ἓνας ἐπιστήμων, γνώστης τῶν νεωτέρων πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἶναι ὄντως κλασικὸς εἰς τὰ δύο πρώτα κεφάλαια, περὶ ψυχῆς καὶ περὶ ἐνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος. Εἰς τὸ πρῶτον, ἀφοῦ ἀντικρούει ὅλας τὰς θεωρίας πού δέχονται τὴν ψυχὴν ὡς σῶμα ἢ ἁρμονίαν ἢ κράσιν ἢ ἄλλην τι νὰ ποιότητα, καταλήγει εἰς τὸ ὅτι εἶναι «οὐσία αὐτοτελῆς καὶ ἀσώματος ἡ ψυχὴ», «ἀμέγεθες καὶ ἄσγκον καὶ ἀμερὲς πρῶγμα». Ὡς πρὸς δὲ τὸ μυστήριον τῆς ἐνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος γράφει συμπερασματικῶς: «Καὶ ἦνωται τοίνυν καὶ ἀσυγχύτως ἦνωται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ».

Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ πορίσματά του εἶναι λογικὸς καὶ μετρημένος, χωρὶς ἀκρότητας καὶ ὑπερβολάς, χωρὶς μυθώδεις θεωρίας.

Ἄς παρακολουθήσωμεν τώρα τὸν ἰατροφιλόσοφον τῆς Ἑμέσης εἰς ἓνα κεφάλαιον τῆς φυσιολογίας του, εἰς τὸ περὶ αἰσθήσεων καὶ ἃς σταματήσωμεν εἰς τὴν περὶ γεύσεως παράγραφον: Ὅργανα αὐτῆς, μᾶς λέγει ὁ μαθητὴς τοῦ Γαληνοῦ, εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ ἰδίως τὸ ἄκρον τῆς, ἐπὶ πλεον δὲ ἡ ὑπερώα, ὅπου εἶναι τὰ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου φερόμενα νεῦρα πεπλατυσμένα καὶ ἀπαγγέλλον τὴν γενομένην ἀντίληψιν πρὸς τὸ ἡγεμονικόν. Αἱ δὲ γευστικαὶ καλούμεναι ποιότητες τῶν χυμῶν εἶναι ἡ γλυκύτης, ἡ ὀξύτης, ἡ δριμύτης, ἡ στρουφνότης, ἡ πικρότης, ἡ ἀλμυρότης, ἡ λιπαρότης. Αὐτὰ διαγιγνώσκει ἡ γεῦσις. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὕδωρ λέγεται «ἄπιον», διότι δὲν ἐμφαίνει καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς ποιότητας εἰς τὴν γεῦσιν. Αἱ ἀνωτέρω γευστικαὶ ποιότητες εἶναι αἱ ἀπλαῖ· αἱ δὲ σύνθετοι εἶναι μυρία. Ἐκαστον εἶδος ζώου καὶ φυτόν ἔχει τὴν ἰδιάζουσαν ποιότητά του. Ἄλλην ἔχει π. χ. τὸ χοίρειον κρέας, ἄλλην τὸ αἴγειον. Διὰ τοῦτο καὶ ἂν δὲν γνωρίζωμεν τί κρέας εἶναι αὐτὸ πού μᾶς ἔφεραν, διὰ τῆς γεύσεως τὸ μανθάνομεν. Λοιπὸν δὲν ἢμποροῦμεν νὰ περιλάβωμεν γενικῶς τὰς γευστικὰς ποιότητας, διότι εἰ-

ναι ἀναρίθμητοι καὶ διαφέρουν μεταξὺ τῶν. Διότι καὶ εἰς ἐκεῖνα ποῦ ἐπικρατεῖ μία ἐκ τῶν ἀπλῶν ποιοτήτων, ὑπάρχει ὁμοῦ καὶ ἡ κατ' εἶδος γευστικὴ διαφορά. Εἰς τὸ σῦκον καὶ τὴν σταφίδα καὶ τὸν καρπὸν τοῦ φοίνικος μία ἐπικρατεῖ ποιότης, ἡ γλυκύτης, ἀλλ' ἡ γεῦσις διακρίνει τὴν μεταξὺ τῶν διαφορὰν.

Παραλείπομεν τὴν ἐμπεριστατωμένην ἐξέτασιν τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἓνα θέμα τοῦ ψυχικοῦ κόσμου.

★

Ἰδιαίτερος ἐξετάζει ὁ Νεμέσιος τὸ θέμα τῆς *ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως*. Μὲ συλλογιστικὴν ἰκανότητα καὶ μὲ πολλὴν λεπτότητα ἀσχολεῖται μὲ τὸ μεγάλο πρόβλημα, ἀκολουθῶν κυρίως τὸν Ἀριστοτέλη. Τρεῖς βασικαὶ πλευραὶ τοῦ θέματος τὸν ἐνδιαφέρουν: ἐὰν ὑπάρχη ἐλευθερία τῆς βουλήσεως, εἰς ποῖα σημεῖα ἐκδηλώνεται καὶ διατί εἰμεθα αὐτεξούσιοι.

Εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα ἀπαντᾷ ὡς ἐξῆς: Ἡ αἰτία τῶν διαφορῶν πραγμάτων εἶναι ἢ ὁ Θεὸς ἢ ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ φύσις ἢ ἡ τύχη ἢ τὸ αὐτόματον. Ἄλλὰ τοῦ μὲν Θεοῦ ἔργον εἶναι τὸ νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ προνοῇ τῆς ἀνάγκης εἶναι ἡ κίνησις τῶν φυσικῶν πραγμάτων· τῆς φύσεως ἔργον εἶναι ἡ γένεσις, ἡ αὔξησις, ἡ φθορά, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· τῆς δὲ τύχης εἶναι τὰ σπάνια καὶ ἀπροσδόκητα: διότι τὴν τύχην τὴν ὀρίζουν ὡς σύμπτωσιν καὶ συνδρομὴν δύο αἰτιῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ προκαλοῦν κάτι διαφοροῦτικόν. Π.χ. ἀνοίγει ἓνας μίαν τάφρον καὶ εὐρίσκει θησαυρόν. Οὔτε ἐκεῖνος ποῦ τὸν ἔβαλε, δι' αὐτὸ τὸν ἔβαλε, οὔτε ἐκεῖνος ποῦ τὸν εὐρήκε, δι' αὐτὸ ἔσκαψε, διὰ νὰ εὕρῃ θησαυρόν. Ἄλλ' ὁ μὲν ἓνας, διὰ νὰ τὸν πάρῃ ὅποτε θέλει, ὁ δὲ ἄλλος διὰ νὰ σκάψῃ τὸν λάκκον. Συνέπεσε δὲ κάτι ἄλλο διαφοροῦτικόν ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἐσκέφθησαν καὶ οἱ δύο.

Εἰς ποῖαν ἀπὸ τὰς προαναφερθείσας κατηγορίας θὰ ὑπαγάγωμεν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι αἰτιος καὶ ἀρχὴ τῶν πράξεων; ἐρωτᾷ ὁ καλὸς συλλογιστής. Ἄλλ' οὔτε εἰς τὸν Θεόν—ἀπαντᾷ—εἶναι θεμιτὸν νὰ ἀποδώ-

σωμεν αἰσχροῦ καὶ ἀδίκους πράξεις· οὔτε εἰς τὴν ἀνάγκην, διότι τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι πάντοτε τὰ ἴδια· οὔτε εἰς τὴν φύσιν, διότι ἔργα τῆς φύσεως εἶναι τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ· οὔτε εἰς τὴν τύχην, διότι δὲν εἶναι σπάνια καὶ ἀπροσδόκητοι αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου· οὔτε εἰς τὸ αὐτόματον, διότι τότε θὰ ἦσαν συμπτώματα ἀψύχων ἢ ἀλόγων.

Ἰπολείπεται λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ὁ πράττων καὶ ποιῶν, νὰ εἶναι ἀρχὴ τῶν ἰδίων του ἔργων καὶ αὐτεξούσιος.

Ἐξ ἄλλου ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποτελῇ ἀρχὴν καὶ αἰτίαν καμμιάς πράξεως, ματαίως ἔχει τὴν ἰκανότητα τοῦ βουλευέσθαι. Εἰς τί τότε θὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν σκέψιν, ἐὰν δὲν εἶναι κύριος καμμιάς πράξεως; Ἄλλὰ θὰ ἦτο ἀτοπώτατον νὰ θεωρήσωμεν περιττὸν τὸ κάλλιστον καὶ τιμιώτατον στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου. Καθένας ποῦ διαλογίζεται, ἐφ' ὅσον ἔχει τὴν δυνατότητα τῆς ἐκλογῆς τῶν πρακτέων, διαλογίζεται διὰ νὰ ἐκλέξῃ ἐκεῖνο ποῦ προτιμᾷ καὶ, ἀποῦ ἐκλέξῃ, νὰ τὸ πράξῃ. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ ἔχει τὸ βουλευέσθαι, εἶναι καὶ κύριος τῶν πράξεων. Ἡ δὲν εἶναι λογικὸς ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἂν εἶναι λογικὸς, εἶναι καὶ κύριος τῶν πράξεων· ἐφ' ὅσον δὲ εἶναι κύριος τῶν πράξεων, πάντως εἶναι καὶ αὐτεξούσιος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὅσοι αἰτιῶνται τὸν Θεόν, διότι δὲν ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον ἀνεπίδεκτον κακίας, ἀλλ' αὐτεξούσιον, κάμνουν λάθος αἰτιώμενοι τὸν Θεόν ὅτι ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον λογικὸν καὶ ὄχι ἄλογον. Ἐνα ἀπὸ τὰ δύο ἔπρεπε νὰ γίνῃ: ἢ νὰ τὸν κάμῃ ἄλογον ἢ λογικὸν καὶ συγχρόνως αὐτεξούσιον.

Ἐπειτα, συνεχίζει ὁ Νεμέσιος μὲ ἓνα ἄλλο ψυχολογικὸν ἐπιχείρημα, ὅσαι ἐνεργεῖται εἶναι εἰς τὸ χέρι μας, εἶναι καὶ αἱ ἀντίστοιχοι πράξεις εἰς τὸ χέρι μας. Εἰς τὸ χέρι μας εἶναι αἱ ἐνεργεῖαι τῶν ἀρετῶν. Εἰς τὸ χέρι μας ἄρα καὶ αἱ ἀρεταί. Ὅτι δὲ εἰς τὸ χέρι μας εἶναι ἡ ἀρετὴ, φανερώσει καὶ τὸ καλῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεχθὲν ὡς πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀρετάς: Ἄ γὰρ ποιοῦντες μανθάνομεν, ταῦτα μαθόντες ποιοῦμεν. Μανθάνοντες δηλαδὴ νὰ ἐξουσιάζωμεν τὰς ἡδονάς, γινόμεθα σώ-

φρονες· καὶ γενόμενοι σώφρονες, κρατοῦμεν τῶν ἡδονῶν. Ἄς τὸ εἰπωμεν καὶ διαφορητικά: Τὸ νὰ μελετᾷ κανεὶς καὶ νὰ γυμνάζεται ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μας· ἡ δὲ ἐξάσκησις φέρει τὴν αὐτοκυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἔξεων· διότι ἡ συνήθεια εἶναι φύσις ἐπίκτητος. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἐξάσκησις φέρῃ κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς ἔξεως, ἡ δὲ ἐξάσκησις εἶναι εἰς τὸ χέρι μας, εἰς τὸ χέρι μας εἶναι καὶ ἡ ἔξις. Ὅτι δὲ ἔτσι εἶναι, τὸ φανεροῦν αἰ προτροπαὶ καὶ αἱ παραινήσεις. Πολὺ ὥραϊα παρατηρεῖ ὁ Νεμέσιος: Κανεὶς δὲν εἶπε ποτέ: μὴ πεινᾶς, μὴ διψᾶς, μὴ πετᾶς, διότι δὲν εἶναι εἰς τὸ χέρι μας αὐτά. Εἶναι φανερόν ὅτι ὅπου ὑπάρχουν προτροπαί, ὑπάρχει ἐλευθερία ἐκλογῆς. Ἐὰν ἦτο διαφορητικά, τότε θὰ ἦσαν περιττοὶ οἱ νόμοι. Φυσικῶς ὅμως κάθε ἔθνος χρησιμοποιεῖ νόμους, διότι γνωρίζει ὅτι ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ πράττῃ ὅσα νομοθετεῖ. Τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ περὶ τῶν ψόγων καὶ τῶν ἐπαίνων καὶ ὅλων ὅσα ἀναιροῦν τὴν γνώμην ὅτι ὅλα γίνονται καθ' εἰμαρμένην.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, κατὰ τὸν Νεμέσιον, ὁ κοινὸς νοῦς μᾶς βοηθεῖ τόσον πολὺ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ τόσον ἀκανθώδους προβλήματος.

Εἰς τὴν συνέχειαν ὁ φιλόσοφος τῆς Ἑμέσης, ὁμιλῶν διὰ παραδειγμάτων, ἔρχεται νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς ποῖα πράγματα ἔχομεν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς. Αὐτὰ εἶναι, λέγει, τὰ ἐνδεχόμενα, ὅπως τὸ κινεῖσθαι καὶ μὴ κινεῖσθαι, ὀρμᾶν καὶ μὴ ὀρμᾶν, ὀρέγεσθαι τῶν μὴ ἀναγκαίων καὶ μὴ ὀρέγεσθαι, ψεύδεσθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι, διδόναι καὶ μὴ διδόναι, χαίρειν ἐκεῖ ὅπου πρέπει καὶ μὴ χαίρειν, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι ἔργα κακίας καὶ ἀρετῆς.

Μεταξὺ τῶν ἐνδεχομένων εἶναι καὶ αἱ τέχναι. Τίποτε ἐκ τῶν αἰδίων καὶ ἐξ ἀνάγκης δὲν λέγομεν ὅτι γίνεται κατὰ τέχνην. Ὅπως π. χ. εἰς τὰ ζῶα καὶ φυτὰ δὲν λέγομεν ὅτι γίνεται κάτι κατὰ τέχνην, ἀλλὰ κατὰ φύσιν⁽³⁾. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τῶν πραγμά-

των ποὺ γίνονται κατὰ τέχνην τὸ ποιῶν αἷτιον εἶναι ἔξωθεν, ποῖος ἄλλος εἶναι ὁ αἷτιος παρὰ ὁ κατασκευάζων τεχνίτης;

Ἐπίσης εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἔχομεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πλουτεῖν ἢ πένεσθαι ἢ πάντοτε υγιαίνειν καὶ γενικῶς ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν ἢ τυχηρῶν λεγομένων ἀγαθῶν, καθὼς καὶ ἐπὶ ὅσων προέρχονται ἐκ τῆς Προνοίας, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν πράξεων ποὺ ἔχουν χαρακτῆρα ἀρετῆς ἢ κακίας καὶ ἐπὶ τῶν προαιρέσεων καὶ κινήσεων καὶ γενικῶς ἐπὶ ὅλων ὅσων ἠμποροῦμεν νὰ πράξωμεν τὸ ἀντίθετον, ἐπειδὴ πάσης πράξεως προηγείται ἡ προαίρεσις, καὶ ὑπόδικος δὲν εἶναι μόνον ἡ πράξις ἀλλὰ καὶ ἡ προαίρεσις κατὰ τὸ Ματθ. ε' 28.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ προχωρεῖ εἰς ἕνα θέμα ποὺ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν φυσιολογίαν καὶ ἀναφέρει τοὺς δύο ἐκείνους παράγοντας, διὰ τοὺς ὁποίους τόσον λόγον κάμνει ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη: τὸ περιβάλλον καὶ τὴν κληρονομικότητα. Ἴδου δύο παραδείγματα: Ὅταν εἶναι ξηρὸν τὸ φυσικὸν περιβάλλον, ξηραίνονται καὶ τὰ σώματα, ἂν καὶ ὄχι ὅλα ὁμοίως. Καὶ ὅταν ἡ μητέρα δὲν διατᾶται ὀρθῶς, ἀλλὰ τρυφᾷ, κατ' ἀκολουθίαν τὰ γεννώμενα παιδιά γίνονται ἀσθενικὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ παράφορα εἰς τὰς ὀρμάς. Εἶναι λοιπὸν φανερόν ὅτι συμβαίνει νὰ περιπέση κανεὶς εἰς σωματικὴν κρᾶσιν ὄχι καλὴν, λόγῳ τοῦ περιβάλλοντος ἢ λόγῳ τῆς ἐκουσίας διαίτης τῶν γονέων ἢ διότι ἐκεῖνοι εἶχαν διαφθαρεὴν λόγῳ τῆς ἀκολάστου ζωῆς. Ὡστε αἱ κρᾶσεις γίνονται ἐνίοτε κακαὶ ἀπὸ κάποιαν ἐκουσίαν ἀρχὴν καὶ δὲν εἶναι πάντοτε ἡ Πρόνοια αἰτία τῶν τοιούτων. Ὅταν ὅμως ἡ ψυχὴ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν σωματικὴν κρᾶσιν καὶ παραδοθῇ εἰς ἐπιθυμίας ἢ θυμοῦς καὶ καταπιεσθῇ ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς παράγοντας ἢ χανωθῇ π.χ. ἀπὸ τὴν πτωχείαν ἢ τὸν πλοῦτον, τότε ὑφίσταται ἐκούσιον κακόν. Ἐκεῖνη ὅμως ποὺ δὲν ἐνδίδει, ὑπερνικᾷ τὴν κακὴν σωματικὴν κρᾶσιν, ὥστε νὰ τὴν ἀλλοιώσῃ μᾶλλον παρὰ νὰ ἀλλοιωθῇ, καὶ ὀδηγεῖ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις εἰς εὐεξίαν διὰ χρηστῆς ἀγωγῆς καὶ διαίτης προσφόρου. Ἀπὸ ἐκείνους λοιπὸν, οἱ ὁποῖοι ἐπιτυγχάνουν αὐτὸ, ἀποδεικνύεται ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τὸ ἐπιτυγχάνουν ἀμαρτά-

(3) Ὅπως ὥραϊα παρατηρεῖ εἰς ἄλλο κεφάλαιον: «πᾶς λαγῶδες ὁμοίως τεχνάζεται καὶ πᾶς λύκος ὁμοίως πανουργεῖ καὶ πᾶς πίθηκος ὁμοίως μμιεῖται, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπ' ἀνθρώπου. Μυρία γὰρ ὁδοὶ τῶν ἀνθρωπείων πράξεων».

νουν ἑκουσίως. Ἐπομένως εἰς τὴν ἔξουσίαν μας εἶναι ἢ νὰ ὑποκίψωμεν εἰς τὰς κακὰς κράσεις ἢ ν' ἀντισταθῶμεν καὶ νὰ ὑπερνικήσωμεν. Ἄλλ' οἱ πολλοί, προβάλλοντες τὴν κακὴν κρασίαν ὡς αἰτίαν τῶν κακῶν, ἀποδίδουν τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ὄχι εἰς τὴν προαίρεσιν καὶ διὰ τοῦτο καταλήγουν παραλογιζόμενοι εἰς τὸ ὅτι οὔτε αἱ ἀρεταὶ εἶναι εἰς τὸ χέρι μας.

★

Ἔτσι ὁμιλεῖ ἓνας ἐπίσκοπος τοῦ 400 μ. Χ. Δὲν περιφρονεῖ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ βυθισθῇ εἰς ἰδίαν μεταφυσικὰς ἀναζητήσεις, ἀλλὰ θεωρεῖ τὴν ἀνθρωπολογίαν ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαῖα κεφάλαια τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας. Ἐφωδιασμένος μὲ τὴν κλασικὴν προπαιδείαν, ἀλλὰ καὶ φωτισμένος ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τῆς ἀποκαλύψεως, μᾶς ἄφησε ἓνα ἔργον μνημειῶδες. Συνεχιστὴς τῶν τριῶν μεγάλων Καππαδοκῶν (Βασιλείου καὶ τῶν δύο Γρηγορίων) ἐνεβάθυνε συστηματικῶς εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ «οὐρανίου φυτοῦ» ποῦ ὀνομάζεται ἄνθρωπος. Τὸ ἔργον του μένει διὰ νὰ διαλαλῇ ὅτι τὸ χριστιανικὸν Βυζάντιον, ὅσον καὶ ἂν ἠναγκάσθῃ νὰ ἀσχοληθῇ ὑπὲρ τὸ δέον ἰσως μὲ τὰ θεῖα, δὲν ἐλησμόνησεν ὁμῶς καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Καὶ εἶναι συγκινητικὸν νὰ ἐνθυμῆται κανεὶς ὅτι παραπλεύρως εἰς τὸ τεράστιον οἰκοδόμημα τῆς κοινωνικῆς διδασκαλίας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ εἰς τὸ ὑπέροχον νοσοκομειακὸν συγκρότημα τοῦ Βασιλείου, ὅπου ἐνοσηλεύετο ὁ πάσχων ἄνθρωπος, στέκει ἓνα ἄλλο—θεωρητικὸν—οἰκοδόμημα: ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Νεμεσίου, ὅπου κοντὰ εἰς τὸ «περὶ σφυγμῶν καὶ θρηπτικοῦ καὶ ἀναπνοῆς» ἐξετάζεται

τὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Ἐὰν εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου ἐβροντοφώνησεν ὁ Ρῆτωρ «τί ποτέ ἐστιν ἄνθρωπος καὶ ὅση τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ εὐγένεια καὶ ὅσης ἐστὶ δεκτικῆς ἀρετῆς τουτὶ τὸ ζῶον», εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ὀρόντου ἐστοχάσθη ὁ Φιλόσοφος «τὴν εὐγένειαν τούτου τοῦ ζώου τοῦ συνδέοντος ἐν ἑαυτῷ τὰ θνητὰ τοῖς ἀθανάτοις». Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι τὸ ἔργον τοῦ τελευταίου εἶχε σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν κατόπιν σκέψιν, μετεφράσθη εἰς ἀρχαίας γλώσσας (ἀρμενικὴν, συριακὴν καὶ λατινικὴν) καὶ εἰς νεωτέρας, ἐπηρέασε σημαντικῶς τοὺς μεγάλους σχολαστικοὺς τῆς Δύσεως Ἀλβέρτον τὸν Μέγαν καὶ Θωμᾶν τὸν Ἀκινάτον, ἐμελετήθη δὲ ἀπὸ ἀρκετοῦς νεωτέρους ἐρευνητῶν⁽⁴⁾. Τὸ ἔργον τοῦ Νεμεσίου εἶναι μία ἀπὸ τὰς εὐγενεῖς προσπαθείας ποῦ ἀπέβλεψαν εἰς τὸ νὰ ρίψουν περισσότερον φῶς εἰς τὸ μυστήριον ποῦ λέγεται ἄνθρωπος, μετ' ἐπιστήμης καὶ ἀγάπης.

B. ΕΡΑΣΤΟΣ

(4) M. Evangelides, Zwei Kapitel aus einer Monographie über Nemesius... Berlin 1882.

D. Bender, Untersuchungen zu Nemesius... Leipzig 1898.

B. Domanski, Die Psychologie des Nemesius, Münster 1900.

K. Grigorjev, Ὁ Νεμέσιος... καὶ τὸ σύγγραμμά του... 1900 (ρωσιστῖ).

W. Jaeger Nemesios von Emesa... Berlin 1914.

H. Koch, Quellenuntersuchungen über Nemesios, Berlin 1921.

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων, τὰ ὁποῖα συνεστήθησαν τὰ τελευταῖα χρόνια σ' ὅλες σχεδὸν τὶς χῶρες, εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους θεσμοὺς ποὺ καθιστοῦν δυνατὴ τὴν ἰδιαίτερη ποινικὴ μεταχειρίσει τῶν ἀνηλίκων, ποὺ καθιεροῦν οἱ ποινικοὶ κώδικες, μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς πῶδ ἑξατομικευμένης ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀντικοινωνικῶς δρώντων ἀτόμων. Ὅπως δηλαδὴ ἐκρίθη ὅτι ὁ ἀνήλικος, ὅταν παραβαίνει τὸν ποινικὸν κώδικα ἢ κατὰ ὁποιοδήποτε τρόπο δρᾷ ἀντικοινωνικῶς, πρέπει νὰ τυγχάνῃ μεταχειρίσεως ἀναλόγου μὲ τὴν ἰδιαίτερη του παιδικὴ ψυχολογία, ἔτσι ἐθεωρήθη—καὶ ὀρθῶς—πὼς χρειάζονται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὰ εἰδικὰ παιδικὰ δικαστήρια, ὅπου εἰδικοί δικασταὶ, γινώστες τῆς παιδικῆς ψυχολογίας καὶ σωφρονιστικῆς, θ' ἀσκοῦν ἔργο προνοίας μαζὺ καὶ ἀναμορφώσεως ἢ σωφρονισμοῦ, ἀνάλογα μὲ τὴ βαρύτητα τῆς περιπτώσεως καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου⁽¹⁾.

(1) Διὰ τὸ θέμα τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος καὶ τῆς εἰδικῆς ποινικῆς καὶ σωφρονιστικῆς μεταχειρίσεως τῶν ἀνηλίκων βλέπε παρ' ἡμῖν: *Κ. Γ. Γαρδία* «Ἐγκληματολογία—τόμος Γ'—Σωφρονιστικὴ—Ἀθήναι, 1955, Κεφαλ. ΑΒ', σελ. 607-701, ὅπου καὶ πλουσιωτάτη Ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία. Βλέπε ἐπίσης *Νικ. Α. Χωραφᾶ* «Ἐισαγωγικὰ Μαθήματα Ποινικοῦ Δικαίου καὶ Ποινικῆς Δικονομίας»—τεύχος Α'—Ποινικὸν Δίκαιον—Ἀθήναι, 1955, σελ. 125-127, *Ι. Κ. Παπαχαγιάριου* «Οἱ ἀνήλικοι ἐγκληματὰ κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν καὶ ἄλλοι κωσταῖντα»—τόμ. Α'—Ἀθήναι, 1932, τ. Β'—Ἀθήναι 1934, *Μαρίας Μαυρομάτη* «Μέσα καὶ ἐπιτεύγματα ἐν τῇ μερίμνῃ ὑπερ τῶν παρεκτροπομένων ἀνηλίκων» (διάλεξις εἰς τὴν «Ἑβδομάδα τοῦ Παραστρατημένου Παιδιοῦ») —Ἐκδοσις Ἐπιμελητοῦ Δικαιοσύνης—Ἀθήναι, 1955, τῆς ἰδίας *Le problème de l'enfant délinquant en Grèce*, Ἀνάτυπον ἀπὸ τὴν «Revue de Science Griminelle et de Droit Pénal comparé» Ἰουλίου—Σεπτεμβρίου 1953—Paris 1953, *Ἐλένης Ὀλιβιέρη* «Τὸ πρόβλημα

Ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴ ὁ θεσμὸς τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων καὶ γιὰ τοὺς ἀσχολομένους μὲ τὴν ποινικὴ ἐπιστήμη καὶ τὴ σωφρονιστικὴ, καὶ γιὰ τοὺς ἀφιερωμένους στὴν προστασία καὶ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, ἔχει σοβαρὴ καὶ προέχουσα σημασία. Τὸ ἄρθρο αὐτό, χωρὶς ν' ἀποτελῇ νομικὴ μελέτη καὶ χωρὶς νὰ εἶναι μιὰ ἐξαντλητικὴ ἀνάπτυξι τοῦ πολύμορφου αὐτοῦ θέματος, ἔχει σκοπὸ, σὰν συμβολὴ στὸ ἔργο τῆς προστασίας γενικὰ τοῦ παιδιοῦ, ποὺ καὶ ἄλλοτε μᾶς ἀπησχόλησε ἀπὸ τὶς στήλες αὐτῆς⁽²⁾, νὰ δώσῃ μερικὲς πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή καὶ λειτουργία τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων στὴν Ἑλλάδα, μαζὺ μὲ μερικὲς σκέψεις γιὰ τὴν καλύτερη διαμόρφωσι τοῦ θεσμοῦ.

★

Τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων συνεστήθησαν στὴν Ἑλλάδα τὸ πρῶτον τὸ 1939, διὰ τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου 2135. Τώρα τὴ σύνθεσι καὶ τὴ διαδικασίαν τῶν ρυθμίζει ἡ νέα μας Ποινικὴ Δικονομία (ἄρθρα 7 καὶ 113), ποὺ καθορίζει τὰ ἐξῆς δικαστήρια

τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος», εἰς τὸ περιοδικὸν «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος», τόμος 1953, σελ. 31-33 καὶ 81-82, *Ἄννας Πιπινέλη* «Ἡ μεταχειρίσις τοῦ παραστρατημένου παιδιοῦ», εἰς «Κόσμον τῆς Ἑλληνίδος» 1954, σελ. 101-103, τῆς ἰδίας «Σκέψεις ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος», εἰς ἔφημερίδα «Τὸ Βῆμα», 26-9-1954 καὶ 5-10-1954 καὶ *Δίνας Ἀγγελοπούλου* εἰς «Κόσμον τῆς Ἑλληνίδος» 1953, σελ. 34-35 καὶ 76-78 καὶ τόμος 1954, σελ. 117-118 καὶ 165-167.

(2) Πρὸβλ. σχετικῶς *Δ. Α. Χριστοφίδη* «Τὰ Ἀναμορφωτικὰ Καταστήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα», εἰς «Ἀκτίνας» 1952, σελ. 17-21, «Αἱ κατασκευασεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα», εἰς «Ἀκτίνας» 1952, σελ. 357-366 καὶ τοῦ ἰδιοῦ εἰς τὰς «Ἀκτίνας» 1954, «Αἱ Βασιλικὰ Τεχνικὰ Σχολαὶ Λέρον», σελ. 23-29 καὶ «Διὰ τὴν προστασίαν τοῦ παιδιοῦ στὴν Ἑλλάδα», σελ. 156-163.

ἀνηλίκων: 1) Τὸ μονομελές, ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα πρωτοδίκην, ποῦ ὀρίζεται γιὰ δύο χρόνια δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης. 2) Τὸ τριμελές δικαστήριον ἀνηλίκων, ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν δικαστὴν ἀνηλίκων καὶ δύο πρωτοδικάς, ποῦ ὀρίζει ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν. 3) Τὸ παρ' ἐφέταις δικαστήριον ἀνηλίκων, ποῦ τὸ ἀποτελοῦν ἕνας ἐφέτης ἀνηλίκων καὶ δύο ἄλλοι ἐφέταις, ποῦ τοὺς ὀρίζει ὁ πρόεδρος τῶν ἐφετῶν. 4) Εἰδικὸν τριμελές δικαστήριον ἀνηλίκων, ποῦ δικάζει παραβάσεις ἀνηλίκων τῆς μετεφηβικῆς ἡλικίας (17-21 ἐτῶν).

Τὰ ἀνωτέρω δικαστήρια ἀνηλίκων ἔχουν, κατὰ νόμον, τὴν κατωτέρω ἀρμοδιότητα: Τὸ μονομελές ἔχει γενικὴ ἀρμοδιότητα γιὰ ὅλα τὰ ποινικὰ ἀδικήματα τῶν ἀνηλίκων 12-17 ἐτῶν, ποῦ ἄλλος νόμος δὲν ἐξαιρεῖ ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητά των. Ἐπίσης τὸ μονομελές ἐπιβάλλει, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ποινές, καὶ ἀναμορφωτικὰ καὶ θεραπευτικὰ μέτρα, ποῦ τοῦ ἐπιτρέπει ὁ νόμος (Ποινικὸς Κώδιξ ἄρθρ. 123 καὶ Ἀναγκαστικὸς Νόμος 2724 ἄρθρ. 2). Τὸ τριμελές δικαστήριον ἀνηλίκων δικάζει τὶς ποινικὰς παραβάσεις τῶν ἀνηλίκων κατὰ τῶν ὁποίων ὁ νόμος καταγινώσκει ποινὴν τοῦλάχιστον ἐντέτητων. Τὸ παρ' ἐφέταις δικαστήριον ἀνηλίκων δικάζει ὅλες τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ μονομελοῦς καὶ τοῦ τριμελοῦς (παρὰ πλημμελοδίκαις) δικαστηρίου ἀνηλίκων. Τέλος τὸ εἰδικὸν τριμελές δικαστήριον ἀνηλίκων, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, δικάζει τὶς παραβάσεις τῶν ἀνηλίκων 17-21 ἐτῶν (μεταφηβικῆς ἡλικίας).

Δικασταὶ ἀνηλίκων εἶναι διορισμένοι σήμερα καὶ στὰ 58 Πρωτοδικεῖα τοῦ κράτους. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον (ἄρθρ. 27 Ποινικῆς Δικονομίας) ὀρίζεται καὶ εἰδικὸς εἰσαγγελεὺς ἀνηλίκων εἰς τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Θεσσαλονίκης καὶ Πατρῶν.

Ὡς δικασταὶ ἀνηλίκων διορίζονται, κατὰ νόμον, πρωτοδίκαι ἐπρωτιμωμένων τῶν ἐχόντων εἰδικὰς γνώσεις. Τὸ δικαστήριον ἀνηλίκων δικάζει εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν ποῦ νὰ μὴ ἔχη τὴν ἐμφάνισιν δικαστηρίου, μὰ νὰ ἐμπνέη, μετὰ τὴν διαρρῦμισιν καὶ τὴν

ἐπίπλωσίν της, ἀπλότητα καὶ οἰκειότητα στοὺς ἀνηλίκους κατηγορουμένους. Ὁ δικαστὴς ἀνηλίκων λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του κατὰ τὴν διαδικασίαν καὶ τὰ στοιχεῖα ποῦ θὰ τοῦ προσκομίσῃ ὁ ἐπιμελητὴς ἀνηλίκων, ἀκόμα δὲ καὶ τὰ στοιχεῖα τυχόν εἰδικευμένης ἰατροψυχολογικῆς ἐρεῦνης. Τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων λειτουργοῦν μετὰ βάσιν τοὺς γενικοὺς δικονομικοὺς κανόνας, στὴν πρᾶξιν ὅμως τηρεῖται ἀπλότης στὴν διαδικασίαν καὶ ἓνα πνεῦμα προστατευτικὸν γιὰ τοὺς ἀνηλίκους. Τόσο ὁ δικαστὴς ὅσο καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς ἀνηλίκων εἶναι ταγμένοι ὄχι γιὰ νὰ τιμωροῦν, μὰ γιὰ νὰ ἐπιμελοῦνται τῶν συμφερόντων τοῦ ἀνηλίκου. Ὁ συνήγορος ἔτσι, πολλὰς φορὰς, δὲν εἶναι ἀπαραίτητος.

Ὡς πρὸς τὴν δημοσιότητα τῶν συνεδριάσεων, σύμφωνον μετὰ τὴν πρόβλεψιν στοῦ άρθρου 89 ἔδαφ. γ' τοῦ Συντάγματος, ὁ Ἕλληνας νομοθέτης, διὰ τοῦ νόμου 3315/1955, ὥρισεν, ὅτι «τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων συνεδριάζουσι κεκλεισμένων τῶν θυρῶν».

Τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀρμόδια μονάχα γιὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου διαπραττόμενα ἀδικήματα καὶ γιὰ τὴν ἠθικὴν προστασίαν του (σωφρονισμὸς σὲ σωφρονιστικὰ καταστήματα, ἀναμόρφωσις σὲ ἀναμορφωτικὰ, θεραπεία σὲ θεραπευτικὰ, ἐπιμέλεια σὲ εἰδικὰ ἰδρύματα ἢ κατ' οἶκον, ἐπίπληξις), ὄχι ὅμως καὶ γιὰ τὴν περιφρούρησιν τῶν ὑλικῶν ἢ οἰκογενειακῶν συμφερόντων του (ἐπιτροπικὰ δικαστήρια), ὅπως ἰσχύει σὲ μερικὰς χώρας. Ἡ ὀλοκλήρωσις ὅμως τῆς προστασίας τοῦ ἀνηλίκου ἐπιβάλλει, νομίζομε, ν' ἀνατεθοῦν στὸν δικαστὴν ἀνηλίκων καὶ καθήκοντα ἐπιτροπικοῦ δικαστοῦ.

★

Γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ἀποτελεσματικὰ ὁ θεσμὸς τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων πρέπει νὰ ἐνισχύεται ἀπὸ ὀργανώσεις καὶ βοηθητικὰ σώματα, ποῦ ἔχουν καὶ αὐτὰ τὸ γενικώτερον προορισμὸν νὰ συμβάλουν στὸ ἔργο τῆς ἠθικῆς προστασίας τῶν παιδιῶν. Τέτοια σώματα, ὀργανώσεις καὶ ἰδρύματα εἶναι οἱ «ἐπιμεληταὶ ἀνηλίκων», τὰ ἀναμορφωτικὰ καὶ θεραπευτικὰ καταστήματα, αἱ ἐταιρεῖαι προστασίας ἀνηλί-

κων, τὰ ἱατροπαιδαγωγικὰ κέντρα, οἱ σταθμοὶ παρατηρήσεως καὶ ἡ εἰδικὴ «Ἀστυνομία Ἀνηλίκων».

Θὰ ἐξετάσουμε δι' ὀλίγων τοὺς θεσμοὺς αὐτοὺς μονάχα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ συνεργασία των στὸ ἔργο τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων.

Οἱ «ἐπιμεληταὶ ἀνηλίκων», πού ὡς ἀνεπίσημος θεσμὸς λειτουργοῦσαν καὶ προηγουμένως μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἔργου τῶν «Ἐταιρειῶν Προστασίας Ἀνηλίκων», καθιερώθησαν ὡς βοηθητικὰ ὄργανα κοντὰ σὲ κάθε δικαστὴ ἀνηλίκων διὰ περυσιοῦ νόμου (νόμος 2793/1954 «περὶ ὁργανώσεως παρὰ τοῖς δικαστηρίοις ἀνηλίκων ὑπηρεσίας ἐπιμελητῶν ἀνηλίκων») (3). Εἰδικὰ κανονιστικὰ διατάγματα ρυθμίζουν τὸν τρόπον ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς ὑπηρεσίας τῶν «ἐπιμελητῶν ἀνηλίκων», τὰ προσόντα, τὴν ἐκπαίδευσιν κλπ. αὐτῶν. Τὸ λειτούργημα τοῦ «ἐπιμελητοῦ ἀνηλίκων» εἶναι τιμητικὸν καὶ ἄμισθον, πρὸς ἀντιμετώπισιν ὅμως τῶν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων των δαπανῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ χορηγῆται στοὺς ἐπιμελητάς, μὰ μόνον μέχρι ἀριθμοῦ 10 σ' ὀλόκληρο τὸ κράτος, μηνιαῖον ποσὸν κατ' ἀποκοπὴν καὶ ἄνευ ἀποδόσεως λογαριασμοῦ.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν «ἐπιμελητῶν ἀνηλίκων» συντίθεται ἀπὸ δύο τμήματα: Τὸ τμήμα κοινωνικῶν ἐρευνῶν καὶ τὸ τμήμα ἐπιβλέψεως. Στὸ πρῶτο τμήμα ἀνατίθεται ἀπὸ τὸν δικαστὴ ἀνηλίκων ἢ, δι' αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης ἢ τῆς οἰκείας Ἐταιρείας Προστασίας Ἀνηλίκων, ἡ διενέργεια κοινωνικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ ὑποθέσεων ἀνηλίκων. Στὸ δεύτερο τμήμα ἀνατίθεται ἡ ἄσκησις ἐπιμελείας ἐπὶ ἀνηλίκων, κα-

τόπιν ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου ἀνηλίκων (ἄρθρ. 122 παρ. ιγ, 124 καὶ 127 παρ. 3 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος) ἢ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις.

Ἐπιμελητῶν ἀνηλίκων» λειτουργοῦν ἤδη σὲ 35 δικαστήρια ἀνηλίκων, ἐπὶ συνόλου 58, εἶναι δὲ διωρισμένοι σ' ὀλόκληρη τὴν χώρα 57 τακτικοὶ καὶ 88 «δόκιμοι» ἐπιμεληταί. Ἐκ τῶν τακτικῶν οἱ 10 λαμβάνουν μικρὸν μηνιαῖον ἐπίδομα, ὑπὸ τύπον ἐξόδων κινήσεως. Οἱ «δόκιμοι ἐπιμεληταί» ὑποχρεοῦνται νὰ παρακολουθήσουν ὠρισμένον κύκλον μαθημάτων πού ὁργανώνει τὸ Ἐπιμελητῶν Δικαιοσύνης (4).

Τὰ ἀναμορφωτικὰ καταστήματα ἢ τὰ εἰδικὰ θεραπευτικὰ ἱδρύματα γιὰ τὰ ἔχοντα ἀνάγκη εἰδικῆς νοσηλείας παραστρατημένα παιδιὰ, εἶναι ἱδρύματα ἀπαραίτητα γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἠθικῆς προστασίας τῶν ἀνηλίκων, ὁ δὲ δικαστὴς ἀνηλίκων ἔχει τὴν εὐχέρεια, ἀντὶ σωφρονιστικῆς ποινῆς, νὰ ἐπιβάλλῃ, μεταξὺ ἄλλων, τὴν εἰσαγωγή τοῦ ἀνηλίκου σὲ ἀναμορφωτικὰ ἢ θεραπευτικὰ καταστήματα (ἄρθρ. 2 νόμου 2724/1940). Λειτουργοῦν σήμερα στὴν Ἑλλάδα τρία ἀναμορφωτικὰ καταστήματα: Τὸ Ἀναμορφωτικὸν Κατάστημα Ἀρρένων Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσεως, τὸ Ἀναμορφωτικὸν Κατάστημα Ἀρρένων Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσεως (καὶ τὰ δύο στὸν Κορυδαλλό) καὶ τὸ Ἀναμορφωτικὸν Κατάστημα Θηλέων, στοὺς Ἀμπελοκήπους. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι πολλὰ χρειάζονται νὰ γίνουν ἀκόμη στὸ κεφάλαιο αὐτό, τόσο ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ἱδρυμάτων, ὅσο καὶ ποιότητος ἐργασίας, ἡμποροῦμε νὰ πούμε πὼς ἡ λειτουργία των ἐβοήθησεν ἀρκετὰ τὸ ἔργο τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων στὸν τομέα τῆς ἠθικῆς προστασίας καὶ ἀποκαταστάσεως τῶν παραστρατημένων ἀνηλίκων (5).

(3) Βλ. Κ. Γαρδίκια ἐνθ' ἄνωτ., *Μαρίας Μαυρομάτη* «Μέσα καὶ Ἐπιτεύγματα ἐν τῇ μερίμνῃ ὑπὲρ τῶν παρεκτρεπομένων ἀνηλίκων», σελ. 10-11, Ἐγκύκλιον τοῦ Ἐπιμελητῶν Δικαιοσύνης ἐνθ' ἄνωτ. σ. 8 ἐπ. καὶ 16. ἐπ. καὶ Ἐπιμελητῶν Δικαιοσύνης «Ἡ Ἐπιμελητῶν ἀνηλίκων παρὰ τοῖς δικαστηρίοις Ἀνηλίκων»—Ἀθῆναι, 1954 (ὅπου κατεχωρήθησαν ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις τοῦ σχετικοῦ νόμου 2793/1954, τὰ πρακτικὰ τῆς συζητήσεως εἰς τὴν Βουλὴν, τὸ κείμενον τοῦ νόμου καὶ τὸ σχετικὸν Κανονιστικὸν Β. Διάταγμα τῆς 30-6-1954).

(4) Κανονιστικὸν Β. Διάταγμα τῆς 30-6-1954, ἄρθρ. 4-5, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 15-16. Τὰ μαθήματα περὶ τῶν ὁποίων προνοεῖ τὸ ἀνωτέρω Β. Διάταγμα δὲν ὁργανώθησαν ἀκόμη.

(5) Βλ. Κ. Γαρδίκια, ἐνθ' ἄνωτ. *Μαρίας Μαυρομάτη* «Μέσα καὶ ἐπιτεύγματα κλπ.» σ. 12-14, προαναφερθεῖσαν ἐγκύκλιον τοῦ Ἐπιμελητῶν Δικαιοσύνης, σελ. 7 ἐπομ., *Δίνας Ἀγ-*

Θεραπευτικά Ἰδρύματα, ὅπου προβλέπει ὁ νόμος τὴν εἰσαγωγή παιδιῶν ποῦ ἔχουν ἀνάγκη εἰδικῆς νοσηλείας, ἔχομεν τὰ Ψυχιατρεῖα (παιδικὸν τμήμα), τὸ Εἰδικὸν Σχολεῖον Ἀνωμάλων Παίδων τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, τὴ Σχολὴ Κωφάλλων, τὸν Φάρον Τυφλῶν καὶ τὸ Ἰδρυμα τῆς Ἐταιρίας Προστασίας Ἀνωμάλων Παίδων. Ἡ συγκρότησις ὁμοῦ καὶ ἡ λειτουργία τῶν Ἰδρυμάτων αὐτῶν δὲν εἶναι προσηρμοσμένη στίς σημερινῆς ἀξιώσεις προστασίας τῶν ἐν ἠθικῷ κινδύνῳ διατελούντων» ἢ παραστρατημένων παιδιῶν⁽⁶⁾.

Αἱ Ἐταιρεῖαι Προστασίας Ἀνηλίκων συνεστήθησαν πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τῆς πολιτείας διὰ τὴν προστασίαν τῆς παραστρατημένης νεότητος, λειτουργοῦν δὲ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Τέτοιαις ἑταιρίαις λειτουργοῦν σήμερα 58 σ' ὁλόκληρη τῇ χώρᾳ, δηλαδὴ μιὰ σὲ κάθε ἔδρα Πρωτοδικείου⁽⁷⁾. Ἡ δραστηριότης τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν περιλαμβάνει τὴν παροχὴ δικαστηριακῆς βοηθείας, τὴν ἐξεύρεσι ἐργασίας, τὸν ἐπαναπαρισμὸ τῶν ἀνηλίκων ποῦ ἀπολύονται ἀπὸ σωφρονιστικὰ ἢ ἀναμορφωτικὰ καταστήματα, τὸν ἐφοδιασμὸ τῶν μὲ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης τῶν, ἀκόμα καὶ μὲ τὴν προσωρινὴν στέγασί των μέχρι τῆς τακτοποιήσεως των σὲ ἐργασία ἢ τὸν ἐπαναπαρισμὸ των. Ἡ συμβολὴ τῶν Ἐταιριῶν αὐτῶν στὸ ἔργο τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων

γελοπούλου «Τὸ παραστρατημένο παιδί στὴν Ἑλλάδα», (Τὰ ἀναμορφωτικὰ καταστήματα) εἰς «Κόσμον τῆς Ἑλληνίδος» 1953, σελ. 76-78 καὶ Δ. Α. Χριστοφίδη «Τὰ Ἀναμορφωτικὰ Καταστήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα», εἰς «Ἀκτίνας» 1952, σελ. 17-21.

(6) Διὰ τοὺς ἀνηλίκους, τέλος, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεβλήθη ποινικὸς σωφρονισμὸς λειτουργοῦν δύο ἀγροτικά Σωφρονιστήρια, ὅπου οἱ ἀνήλικοι ἀσχολοῦνται μὲ ἀγροτικά καὶ βιοτεχνικάς ἐργασίας καὶ λαμβάνουν στοιχειώδη γραμματικὴν ἐκπαίδευσιν.

(7) Ὁ βασικὸς νόμος διὰ τὰς Ἐταιρίας Προστασίας Ἀνηλίκων εἶναι ὁ Ἀναγκ. Νόμος 2724/1940 «περὶ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας Ἀναμορφωτικῶν Καταστημάτων», εἰς τὸ άρθρον 12 τοῦ ὁποίου προβλέπεται ἡ παρ' ἐκάστῳ Πρωτοδικεῖῳ σύστασις Ἐταιριῶν προστασίας ἀνηλίκων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ἰπουργείου Δικαιοσύνης.

καί, γενικώτερα, στὸ ἔργο τῆς προστασίας τῶν ἀνηλίκων ποῦ βρίσκονται σὲ ἠθικὸ κίνδυνο ἢ παρεστράτησαν ἤδη, εἶναι σημαντικωτάτη. Στὴν «Ἑβδομάδα τοῦ Παραστρατημένου Παιδιοῦ», ποῦ ὀργανώσεν ἀπὸ 29 Μαΐου 1955 ἡ Ἐταιρία Προστασίας Ἀνηλίκων Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκτιμηθῇ μιὰ σοβαρὴ ἐργασία, ποῦ ἀξίζει νὰ ἐνισχυθῇ καὶ ἀπὸ τὸ κράτος καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνία.

Ἡ Ψυχολογικὴ καὶ Ψυχιατρικὴ Ἰπηρεσία εἶναι ἓνα ἄλλο βοηθητικὸ καὶ ἀπαραίτητο ὄργανο γιὰ τὸ ἔργο τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων. Ἡ ἵπηρεσία αὐτὴ κατατοπίζει τὸν δικαστὴ πάνω στὴν προσωπικότητα καὶ τὰ προβλήματα τοῦ ἀνηλίκου. Σήμερα στὴν Ἑλλάδα τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων δὲν ἔχουν στὴν διάθεσί των τίς ἵπηρεσίες αὐτές, δηλαδὴ τὰ διάφορα ἱατροπαιδαγωγικά κέντρα καὶ σταθμοὺς, ποῦ διαθέτουν ἄλλες χώρες. Στὴ χώρα μας λειτουργοῦν ὁμοῦ δύο ἰδιωτικά ἱατροπαιδαγωγικά κέντρα, τὸ ἓνα τοῦ «Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ἰγιεινῆς», καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Συλλόγου «Ἀθήναιον».

Σταθμοὶ Ἀνηλίκων μὲ Κέντρον Παρατηρήσεως, ἐξ ἄλλου, δὲν λειτουργοῦν στὴ χώρα μας. Οἱ σταθμοὶ αὐτοὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν νὰ παραμένουν σ' αὐτοὺς οἱ ἀνήλικοι γιὰ ψυχολογικὴ παρατήρησι καὶ ψυχιατρικὴ ἐξέτασι μέχρι τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως των ἢ τῆς εἰσαγωγῆς των σὲ Ἰδρυμα.

Εἰδικὴ Ἀστυνομία Ἀνηλίκων, τέλος, δὲν ἔχει ὀργανωθῆ στὴ χώρα μας. Προορισμὸς τῆς ἀστυνομίας αὐτῆς, στὴν ὁποία ἵπηρετοῦν ἀστυνομικοὶ, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, εἰδικευμένοι στὸ ἔργο τῆς παρακολουθήσεως καὶ προστασίας τῶν ἀνηλίκων, εἶναι νὰ συμπαρίστανται στὸ ἔργο τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων καὶ ὄλων τῶν ἰδρυμάτων ποῦ ἔχουν ὡς προορισμὸ τὴν προστασία τῶν ἀνηλίκων ποῦ βρίσκονται σὲ ἠθικὸ κίνδυνο ἢ παρεστράτησαν. Τὴν ἀνάγκη τῆς συστάσεως εἰδικῆς Ἀστυνομίας Ἀνηλίκων κατενόησε καὶ τὸ ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης, ποῦ ἐξεπόνησε σχέδιον κανονισμοῦ ὀργανώσεως τέτοιας ὑ-

πηρεσίας, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἀστυνομίαν Πόλεων καὶ τὴν Χωροφυλακὴν.

★

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω φαίνεται πὼς ἔγινεν ἤδη ἡ καλὴ ἀρχὴ τῆς λειτουργίας στὴν Ἑλλάδα τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων, μὲ τὰ βοηθητικά των ὄργανα. Ὑπάρχουν βέβαια ἀκόμα πολλὲς ἐλλείψεις, ἰδίως στὴν ἐξεύρεσι τῶν καταλλήλων προσώπων γιὰ τὴ λειτουργία τῶν δικαστηρίων (δικαστῶν, εἰσαγγελέων, ἐπιμελητῶν κ.ἄ.). καὶ γιὰ τὴ σύστασι ἢ τὴν καλύτερη ὀργάνωσι τῶν ἰφισταμένων ἀπαραιτήτων σωμάτων καὶ ἰδρυμάτων.

Εἶναι ἤδη γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι, γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ἀποτελεσματικὰ ὁ θεσμὸς τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων χρειάζονται τὰ κατωτέρω: 1) Δικαστὴς ἀνηλίκων μόνιμος, εἰδικευμένος στὴν ἐγκληματολογία τῶν ἀνηλίκων, τὴν παιδικὴ ψυχολογία καὶ τὴν παιδαγωγικὴ καὶ προικισμένος μὲ ἐμφυτὴ καλωσύνη, εὐθύτητα κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καὶ κατανόησι τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνηλίκου. 2) Ἐλευθερία τοῦ δικαστοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰ κατὰ τὴν ἀπόλυτη κρίσι του μέτρα βελτιώσεως τοῦ ἀνηλίκου, καὶ δυνατότητα νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐφαρμογὴ καὶ τὰ ἀποτελέσματά των, μέχρι τῆς πλήρους ἀναμορφώσεως. 3) Εὐρεία ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου ἀνηλίκων γιὰ κάθε ὑπόθεσι ἀνηλίκου καὶ ὄχι μονάχα τῶν ποινικῶν (ἐπιμέλεια ἢ ἐπιτροπεία, ἀκόμα δὲ καὶ σὲ περιπτώσεις ἐνηλίκων πού θίγουν τὰ συμφέροντα τοῦ ἀνηλίκου). 4) Ἀνεξάρτητη αἴθουσα συνεδριάσεων τοῦ δικαστηρίου ἀνηλίκων, μὲ ἀπλὴ καὶ εὐχάριστη διακόσμηση, πού νὰ μὴ θυμίζῃ δικαστήριον. 5) Ἀνεπίσημη διαδικασία, χωρὶς τοὺς τύπους τῆς συνήθους ποινικῆς δικονομίας, χωρὶς δημοσιότητα τῶν συνεδριάσεων, πού πρέπει νὰ διεξάγονται μονάχα παρουσίᾳ τῶν συνεργατῶν τοῦ δικαστοῦ (ἐπιμελητῶν, ψυχολόγων, ἐκπροσώπων ἐταιριῶν προστασίας κ. ἄ.). 6) Σῶμα ἐπιμελητῶν μὲ ἐπαρκῆ ἀριθμὸν καὶ μὲ εἰδικὴ κατάρτισι, πού νὰ βοηθῇ τὸ ἔργο τοῦ δικαστοῦ. 7) Ἐξασφάλισι ἰατρικῆς καὶ ψυχιατρικῆς ὑπηρεσίας, πού νὰ εἶναι προσηρτημένη στὰ δικαστήρια ἀνηλίκων ἢ νὰ εἶναι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν στὴ διάθεσι τοῦ

δικαστοῦ (ἰατροπαιδαγωγικὰ κέντρα κλπ.). Ἐξασφάλισι ἐπίσης τῆς λειτουργίας ἀρτίως ἐξοπλισμένων «Σταθμῶν Ἀνηλίκων» μὲ «Κέντρα Παρατηρήσεων».

Τὶς ἀνωτέρω προοδευτικὰς ἀντιλήψεις παραδέχεται ἤδη παρ' ἡμῶν καὶ τὸ ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης⁽⁸⁾. Μερικὲς ἀπὸ τὶς παραπάνω ἀρχές, ἄλλωστε, ἄρχισαν κίβλας νὰ ἐφαρμόζονται στὴ χώρα μας, ὅπως εἶδαμε παραπάνω (ἀνεξάρτητη αἴθουσα συνεδριάσεων, ἀπλοποίηση τῆς διαδικασίας, σῶμα ἐπιμελητῶν, μὴ δημοσιότητα τῶν συνεδριάσεων κ. ἄ.). Ὑπάρχουν ὁμως πολλὰ ἀκόμα νὰ γίνουν. Καὶ τὸ πρωταρχικὸ εἶναι, ἡ ὅλη προσπάθεια νὰ κινηθῇ μέσα σὲ πλαίσια σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ μὲ αἰσθήματα στοργῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ παιδί. Κάθε κρατικὴ ἢ ἰδιωτικὴ ἐνέργεια πού δὲν θὰ ξεκινᾷ καὶ δὲν θὰ ἐμφορεῖται ἀπὸ τὶς ἀρχές αὐτές, εἶναι καταδικασμένη σὲ ἀποτυχία. Πρωτοῦ, συνεπῶς, συσταθοῦν ὀργανισμοὶ καὶ σῶματα καὶ πρωτοῦ λειτουργήσουν οἱ θεσμοί, προέχει νὰ γίνῃ συνείδησις ὅτι ἡ συνδυασμένη κρατικὴ καὶ ἰδιωτικὴ προσπάθεια πρέπει νὰ στραφῇ πρὸς τὴ δημιουργία ἀνθρώπων πού νὰ πιστεύουν στὰ ἰδανικὰ αὐτὰ καὶ νὰ ἔχουν τὴν θέλησι καὶ τὴ δύναμι νὰ τὰ ἐφαρμόσουν. Εἶν' ἀλήθεια, πὼς τὰ τελευταῖα χρόνια γίνεται ὀλοένα καὶ μιὰ πύθω συστηματικὴ προσπάθεια ἀπὸ μέρους τοῦ κράτους καὶ τῶν ὀργανώσεων, πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ παιδί, γιὰ τὸν συντονισμό τῶν μέτρων γιὰ τὴν προστασία τοῦ παιδιοῦ⁽⁹⁾. Ἡ προσπάθεια

(8) Βλ. σχετικῶς τὴν ἐπανελημμένως ἀναφερθεῖσαν ἐγκύκλιον τοῦ ὑπουργείου «Περὶ τῶν βασικῶν ἀρχῶν λειτουργίας τῶν Δικαστηρίων Ἀνηλίκων κλπ.», σελ. 3-4.

(9) Διὰ τοῦ νόμου 2330/1953 «πρὸς συστάσεως παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει Ποινικῆς Δικαιοσύνης τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης Συμβουλίου Συντονιστικοῦ τῶν μέτρων πρόληψως καὶ καταστολῆς τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων» συνεστήθη τὸ ἀνωτέρω συμβούλιον, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ συντονισμὸς ὅλων τῶν μέσων τῶν διατιθεμένων πρὸς πρόληψιν καὶ καταστολὴν τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων καὶ ἡ βάσει ἐνιαίου προγράμματος κατεῦθυνσις ὅλων τῶν συναφῶν ἐνεργειῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ὀργανώσεων, ἐταιρειῶν ἢ σωματείων. Διὰ τὴν σύστασιν, τὴν συγκρότη-

αυτή όμως πρέπει να πάρη πὸ πολὺ πλάτος καὶ βάθος, ὥστε τὸ πρόβλημα τῆς προλήψεως καὶ καταστολῆς τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων νὰ ἐνταχθῆ στὴ γενικώτερη προσπάθεια ποὺ καταβάλλεται ἐπιτυχῶς τὰ τελευταῖα χρόνια στὴ χώρα μας γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς καλύτερης αὐριον σ' ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς. Μονάχα ὅταν καὶ τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀντιμετωπισθῆ κάτω ἀπὸ τὸ πρῶτομα τῆς εὐρύτερης αὐτῆς σκοπιᾶς, θὰ βρῆ ἀσφαλῶς τὴν λύσι του.

Εἶναι γεγονός ὅτι στὴν Ἑλλάδα ἡ ἐγκληματικότης ἐν γένει⁽¹⁰⁾, ἰδιαίτερα δὲ ἡ ἐγκληματικότης τῶν ἀνηλίκων δὲν εἶναι τόσο βαρεῖα σὲ ἔκτασι καὶ σὲ εἶδος, ὥστε νὰ προκαλῆ ἀνησυχίες. Αὐτὸ τοὐλάχιστον προκύπτει ἀπὸ μιὰ ἐγκύκλιο τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ποὺ σχολιάζει τὶς στατιστικὲς τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων κατὰ τὰ ἔτη 1951, 52, 53 καὶ 54⁽¹¹⁾.

σιν, τὴν λειτουργίαν καὶ τοὺς εἰδικωτέρους σκοποὺς τοῦ ἐν λόγῳ Συντονιστικοῦ Συμβουλίου βλ. τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Δικαιοσύνης «Συντονιστικὸν Συμβούλιον Μέτρων Προλήψεως καὶ Καταστολῆς τῆς Ἐγκληματικότητος τῶν Ἀνηλίκων»—Ἀθήναι, 1953, ὅπου κατεχωρήθησαν ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ νόμου, ἡ ἀγόρευσις τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης κατὰ τὴν συζήτησιν εἰς τὴν Βουλὴν, τὸ κείμενον τοῦ νόμου καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ 56.800 Ἀποφάσις τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης περὶ συγκροτήσεως τοῦ Συμβουλίου.

(10) Βλ. σχετικῶς, μεταξύ ἄλλων, ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰατροδικαστικῆς κ. Γρηγορίου Κάτσα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐγκληματικότης ἐν Ἑλλάδι», εἰς «Ἀκτίνας» 1952, σελ. 241-249.

(11) Ἐν κατακλείδι τῆς ἐγκυκλίου αὐτῆς ἀνα-

Αὐτὸ όμως δὲν σημαίνει πὼς πρέπει νὰ σταματήσῃ ἡ ἀδιάκοπη ἐπαγρύπνησι γιὰ τὴ βαθμιαία ἐκρίζωσι τῶν ἐγκληματογόνων αἰτίων, ποὺ ὠθοῦν τὰ παιδιά καὶ τοὺς νέους σὲ ἀντικοινωνικὴ συμπεριφορὰ. Κι' αὐτὴ ἡ προσπάθεια δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων ἰδανικῶν ποῦ, ὅταν τὰ ἐνστερνισθῆ ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία, ὄχι μονάχα θ' ἀποφύγῃ νὰ παραστρατήσῃ καὶ νὰ παρασυρθῆ σὲ ἀντικοινωνικὲς πράξεις, μὰ θὰ γίνῃ καὶ σοβαρός, ὁ σοβαρώτερος, συντελεστὴς μιᾶς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνθήσεως στὸν τόπο μας, μέσα σὲ μιὰ ἀναγεννημένη Ἑλλάδα.

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

φέρονται τὰ κατωτέρω: «Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος τῆς παρατηρουμένης διεθνῶς αὐξήσεως τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων, μὴ ἀνακοπέισθαι οὐδ' εἰς χώρας παραμεινάσας ξένας πρὸς τὰ δεινὰ ἕτινα ἡ χώρα ἡμῶν ἀντιμετώπισε, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν ἐγκληματικότης τῶν ἀνηλίκων δὲν εἶναι βαρεῖα οὔτε κατ' ἔκτασιν οὔτε κατ' εἶδος καὶ πρὸ παντὸς ὅτι δὲν ἐμφανίζει τάσεις ἀνησυχητικῆς ἐξελίξεως. Τὸ εὐόκωνον τοῦτο γεγονός δὲ φεῖται εἰς τὴν ἔντονον πρακτικὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἐν τῷ πλαισίῳ αὐτῆς ἐκδηλον κοινωνικὴν συνδρομὴν, παρεχομένην εἰς ὅλην τὴν χώραν διὰ τῶν Ἐταιρειῶν προστασίας ἀνηλίκων. Ἀλλ' ἀκόμη τὸ γεγονός τοῦτο ἔχει τὴν ἐξηγησίν του εἰς τὴν δράσιν τῶν Δικαστῶν Ἀνηλίκων, οἵτινες ἤδη δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι κατενόησαν πλήρως τὴν ἀποστολὴν των, ἐνεργοῦντες καὶ πέραν τῆς δικαστικῆς τῶν ἀρμοδιότητος, ὡς καθοδηγηταὶ γονέων καὶ τέκνων, ὡς προστάται τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Συνεχιζομένης οὕτω τῆς ὅλης προσπάθειας, εἶναι δυνατὸν ν' ἀποβλέψωμεν εἰς μείζονας ἐπι καρπούς, ἐπὶ ἐνὸς ζωτικοῦ κεφαλαίου κρατικῆς καὶ κοινωνικῆς δραστηριότητος».

ΠΛΙΑΤΣΙΚΟΛΟΓΟΙ

(Τιμὴ στοὺς Συνεργάτες τους)

Συγκίνηση ἱερή... ὀργὴ ἱερή
τσοκ ἱερή
μὰ ἀπ' ὄλα πὸ ἱερὸ τὸ πλιάτσικο
—γκισοὺρ μπε βάρ...

Χουτβάς
καὶ γλέντι,
καὶ ξεφάντωμα....
Τί πατριώτες!
Τί πόθοι βέροιο τούρκικοι,

πόθοι ἱεροί:
γιὰ ὅ,τι βροῦν'
μὰ, προτιμότερες—ἀμάν—
οἱ μπαγκανότες.

Συγκίνηση ἱερή, τσοκ ἱερή!
Τί πατριώτες!....

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Η ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΖΩΗ ΜΑΣ(*)

(ΑΦΗΓΗΣΗ)

*«...Τὴν ἀλήθεια, δλόκληρη τὴν ἀλήθεια,
τίποτ' ἄλλο ἔξω ἀπ' τὴν ἀλήθεια».*

Charles Péguy.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΩΤΗ ΕΙΚΟΝΑ

Τὸ καντῆλι τοίριξε δυό, τρεῖς φορές κι' ὕστερα ἔσβυσε. Δὲν εἶχε πιά σταγόνα λάδι. Ἡ Ροδοῦλα—ἦταν δεκαοχτὼ χρονῶ;—σῆκωσε τὰ μάτια ἀπὸ μιὰ κόλλα τετραδίου πὺν πάσχιζε νὰ τῆ γεμίσει σφιγγοντας στὰ δάχτυλα τὸ μολύβι. Στύλωσε πάνω στὸ φυτῆλι πὺν κάπνιζε κείνα τὰ κασιτάνά της μάτια ἀπονήρευτα κι' ὑπέροχα σὰ μάτια ζαρκαδιοῦ—καὶ τὰ δάκρυα κύλησαν ἄλμυρά, χοντρά. Σ' ἔνα πρόσωπο πὺν θάλεγες πὺς δὲν ἦταν παρὰ νὰ ζωντανεύει χαμόγελα, «ἀνατολὲς τοῦ ἡλίου», κατὰ πὺς τόλεγε μ' ἔνα παλιὸ στιχάκι ὁ πατέρας, Θεὸς σχωρέσ' τον: «Γέλασεν ἡ Ροδοῦλα μας κι' ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος».

Ὅμως, ἅμα ἔχεις μιὰ μάνα πὺν χαροπαλεύει στὴ διπλανὴ κάμαρα, ἅμα δὲν ἔχεις πεντάρα στὸ σφτάρι κι' ἅμα δὲν ἔχεις κανέναν νὰ πῆς τὸν πόνο σου, ἐτοῦτο τὸ ἄχ πὺν καίει καὶ σοῦ ξεφλουδίζει τὰ χεῖλια... Εἶν' ὁ Στέφανος, ὁ ἀδερφός, εἶναι ὅμως μέσ' τῆ φωτιά, στὸν πόλεμο, πὺς νὰ τοῦ γράφεις ὅτι τῆς μάνας του ἡ καρδιά κουρελιάστηκε πιά κι' ἡ ἀνά-

(*) Αὐτὰ τὰ γεγονότα εἶναι παρμένα ἀπ' τὸ ὕλικὸ τοῦ ἀνέκδοτου χρονικοῦ «ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ». Ἄν βρεθῆ κανεὶς κι' ἀγανακτῆσει γιατί λέγονται τέτοια «ἄσχημα πράματα» ἄς ξέρει πὺς αὐτὰ ὅλα εἶναι γεγονότα.

Συμπέρασμα: Καλὰ θὰ κάνει ν' ἀγανακτῆσει ὄχι μὲ τὸ «χρονικογράφο», παρὰ μὲ τὴ σημερινὴ ζωὴ ποῦναι γεμάτη ἀπὸ δαῦτα.

Ἄν τὸ κάνει αὐτὸ τότε θὰ δῆ πὺς θάχει ν' ἀγανακτῆσει καὶ μὲ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό. Γιατὶ τί ἄλλο εἶναι τούτῃ «ἡ θαυμασία ζωὴ μας» παρὰ αὐτὸ πὺν γράφομε ὅλοι μαζί κι' ὁ καθένας χωρία, ζώντας τὴν κάθε μέρα μας ὅπως... καταφέρνομε(!) νὰ τῆ ζοῦμε. Καὶ μακάρι τότε νὰ μὴν βρεθῆ μήτε ἕνας πὺν νὰ μὴν ἀγανακτῆσει. Γιατὶ εἶν' ἀδύνατο νὰ πάμε σὲ καλλίτερες μέρες ἅμα δὲν κολλῆσει πρώτα, ὁ καθένας μας τὸν ἑαυτό του, στὸν τοῖχο!

Γ.Π.

σα της μέρα τῆ μέρα δυσκολεύει; Ὅσο ἦταν γερὴ τὰ βόλευε, ξενοδοῦλευε ἡ ἴδια μὰ τῆ Ροδοῦλα δὲν τὴν ἄφινε ἀπὸ τίποτα. Τώρα ὅμως; Ποῦ νὰ προφτάσουν τὰ βοηθήματα καὶ τὰ ἐπιδόματα; Τώρα πὺς νὰ γράφει ἡ Ροδοῦλα πὺς πεινᾶνε; Κάθεται λοιπὸν καὶ τοῦ γράφει παραμύθια:

«Εἶμαστε καλά, Στέφανε, ἔχω πάρει κι' ἔνα κιλὸ τελευταίως. Πρωτὸ καὶ βράδν παρακαλάμε τὴν Παναγιά νὰ σ' ἔχει γερό. Νὰ φυλάγεις, Στέφανε, νὰ φορᾶς πάντα τὸ κρᾶνος σου, νὰ προσέχεις πὺν παπᾶς γιὰ τὶς νάρκες. Νὰ μὴν τυχὸν καὶ βγάλεις τὸ σταυρό σου καμὰ μέρα... Κοντέψαμε νὰ τρελλαθοῦμε, Στέφανε, ἀπ' τὴ χαρὰ μας πὺν μᾶς ἔγραφες πὺς κατεβαίνετε πιά νὰ ξεκουραστεῖτε σὲ μιὰ πόλη...»

...Ναί, Στέφανε, ποῦ νὰ ξέρεις πὺς δὲν ἔχουμε πιά μήτε λάδι γιὰ τὸ καντῆλι... Δυό-τρία δάκρυα, κείνα τὰ χοντρά κι' ἄλμυρά, στάλαξαν πάνω στὸ χαρτί δίπλα στὸ «σὲ φιλω, Ροδοῦλα» καὶ μοντζούρωσαν λίγο τὰ γράμματα. Κόλλησε τὸ φάκελλο κι' ἔγραψε ἀπόξω: «Λοχίαν Στέφανον Ζέρκον, 415 Τάγμα πεζικοῦ, II Λόχος, Σ.Τ.Γ. 890», σκούπισε τὰ δάκρυα, ἀφουγκράστηκε στὸ μισάνοιχτο πορτὶ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ἀρρωστης πὺν κοιμόταν κι' ὕστερα σῆκωσε τὴν τσάγρα καὶ βγήκε στὸ δρόμο, μέσ' τὴν πρωϊνὴν λιακάδα. Δὲν ἦταν μόνο πὺν ἤθελε νὰ στείλει τὸ γράμμα. Βιαζόταν νὰ ξαναπάει στὸ ἐργοστάσιο. Δυὸ βρομάδες τώρα πήγαινε κάθε μέρα, μὰ κάθε φορὰ «δὲν εἶχε μεροκάματο», ὅλα ἦταν πιασμένα.

Πῆρε τὸν ἀνήφορο, μισὴ ὥρα δρόμο καὶ μέσ' τὴν αὐγουσιτιάτσια κᾶνα ὁ ἴδιος τρομερὸς τζιτζίκας κόλλησε μέσ' τὸ μυαλό της καὶ τὸ τριβελλίζει μὲ τὸ μονότονο λαλητό του. Ἐνας τζιτζίκας, μιὰ ἐλπίδα: τὸ μεροκάματο! Ἐνα μεροκάματο! Ἐνα μεροκάματο!...

Δὲν χρειάστηκε κᾶν νὰ σαλέψουν τὰ φριγμέννα κοριτσιόστικα χεῖλια σᾶν ἔφτασε μπροστὰ στὴ σιδερόπορτα. Ὁ ἐπιστάτης ἤξερε καλὰ τί ἤθελε. Ἐγενεψε «ὄχι» κι' ἔβρισε τὸ πορτάκι. Ἡ σιδερένια πόρτα ἔμεινε πάλι κλειστὴ γιὰ τῆ Ροδοῦλα. Μόλις ὅμως πῆρε νὰ φύγει ἄνοιξε διά-

πλατα, τιμητικά, στὴν κούρσα τ' «ἀφεντικοῦ» ποὺ ἔφτασε πνίγοντας τὶς ροδοδάφνες τοῦ δρόμου καὶ τὴ Ροδοῦλα σ' ἓνα πυχτὸ σύννεφο σκόνης. Ἄνοιξε καὶ ξανάκλεισε ἀμέσως κ' ἡ Ροδοῦλα ποὺ εἶχε πάρει πὰ τὸν κατήφορο δὲν ἔμαθε ποτὲ τὴ ἔγινε πῶς ἀπ' τὰ σιδερένια τῆς φύλλα. Γιατὶ τ' «ἀφεντικό» φρέναρε ἀπότομα, ἔβγαλε τὸ μανριδερό, δασύ του μοῦτρο ὄξω ἀπ' τὰ κρύσταλλα καὶ φώναξε τοῦ ἐπιστάτη: «ἔλα δῶ βρέ!». Κι' ὕστερα πὰ ἅμα πῆγε ὁ ἄλλος κοντά του: «ποῖα ἦταν αὐτή; τί γύρευε;» «Δουλειὰ ἀφεντικό! τῆς εἶπα νάρθει κ' αὐριο». «Κι' αὐριο; θάρθει λές;».

— «Οὐ, δὺὸ βδομάδες τώρα κουβαλιέται. Ἄν θάρθει λέει!»

— «Μόλις ἔρθει νὰ τὴ φέρεις στὸ γραφεῖο! Τ' ἀκούς βρέ;»

ΕΙΚΟΝΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Ἅ Λοχίας Ζέρκος ἔρριξε μὰ ματιὰ στοὺς φωτεινοὺς δείχτες τοῦ ρολογιοῦ: δὺὸ ἀκριβῶς ὕστερ' ἀπ' τὰ μεσάνυχτα. Μέσ' τὸ ρηχὸ ὄρυγμα, κάτω ἀπ' τὴν ἀστροφεγγιά, εἶν' ὄλοι ξαπλωμένοι τ' ἀνάσκελα, μὲ τὶς μπαλάσκες καὶ τὶς χειροβομβίδες στὴ μέση, τὸ κράνος γιὰ προσκέφαλο καὶ τ' ὄπλο στὴν ἀγκαλιὰ «γεμάτο, ὄπλισμένο, ἀσφαλισμένο». Τ' ἀεράκι κατεβαίνει παγωμένο ἀπ' τὶς κορφές τοῦ Γράμμου, χαϊδεύοντας κλαδιὰ καὶ φυλλώματα καὶ χύνεται πάνω ἀπ' τ' ἀποσταμένα κορμὰ τους. Θά-θελαν νὰ κλείσουν τὰ βλέφαρα ἔτσι ὅπως εἶναι χωμένοι μέσ' τὴν ἀγκαλιὰ τῆς γῆς ποὺ ἀναδίνει θυμάρη, μὰ θαρρεῖς τοὺς γλύφει σιγανὴ φωτιά. Θαρρεῖς ἡ καρδιὰ τους λιώνει, τρίβεται καὶ σκορπάει, πάει νὰ χυθῆ ὄξω ἀπ' τὸ πετοῖ τους καὶ κάθε κόκκος τῆς τρέμει σὰν τὴν ἄμμο πάνω στὴν τοιτωμένη προδιὰ ἐνὸς ταμπούλου ποὺ χτυπάει ὑπόκοφα, σχεδὸν βουβά. Εἶναι ποὺ μετροῦν τὶς ὥρες καὶ τὰ λεπτά: «Ὡρα ἐξορμῆσεως 03.20'. Ἀντικειμενικὸς σκοπός, κατ'ἀληθινὰ ὑψώματος 1110»...

Ἐπὶ τέλος! νάρθει ἡ ὥρα νὰ σηκωθοῦν, νὰ προχωρήσουν σκυφτοὶ καὶ βιαστικοί. Τότες ὅλα θάνα ἄπλά. Τότε μόλις οἱ πρώτες ἐκρήξεις σκίσουν καὶ κορυελαίσουν τὴν ὄρθρινή γαλήνη σταματᾶς νὰ καταλαβαίνεις τί γίνεται. Ρίχνεις, ξεφωνίζεις, πέφτεις καὶ σηκώνεσαι. Τώρα ὁμως; τούτῃ ἢ ἀπαντοχῆ...

Τρεῖς μέρες ἀνεβαίνουν ἴσαμε τὰ συρματοπλέγματα καὶ τὰ πολυβολεῖα καὶ πάλι κατρακυλᾶνε πίσω στὰ πρόχειρα ὄρυγματα. Τρεῖς μέρες τώρα ἀραιώνουν οἱ Ὀμάδες κ' οἱ Διμοιρίες καὶ στὸ βραδυνὸ προσκλητήριο ἀντηχοῦνε σιγανὰ-στεγνὰ-ξερὰ τὰ «ἀπῶν» γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Βασιλέη, τοῦ Γιώργη, τοῦ Δημήτρη ποὺ δὲν ξανακατέβηκαν...

Τρεῖς μέρες ὅλα τοῦτα. Ἄρα γε σήμερα τί θὰ γίνει; Κάποιο ἀπὸ τούτους θάνα πάλι «ἀπόντες» τὸ βράδυ. Ποιοὶ ὅμως; Ποιοί;... Οὐφ! νὰ σηκωθοῦνε πᾶς, νὰ γινήσουν γιὰ μπρός!... Μὰ τ' ἄστρα καὶ τὰ ρολόγια δὲν βιάζονται καθόλου. Δὲν ἔχουν ἐτοῦτα δῶ μήτε καρδιά, μήτε

αἷμα, γιατί νὰ βιαστοῦν;... Καὶ τὸ 03.20' χάνεται σ' ἀπίθανα μάχη. Φωσφορίζε τρεμουλιαστό, γεμάτο ἀξεδιάλυτα φριχτὰ μυστήρια. Κι' ἔρχονται στιγμὲς ποὺ ὁ κάθε ξαπλωμένος νοιώθει νὰ σκύβουν πάνω του ἀγαπημένα πρόσωπα. Θὰ ζυτηνήσουν αἶριο πέρα στὰ χωριὰ καὶ τὶς πολιτείας καὶ θὰ ρωτοῦν τὸν ἥλιο μὴν εἶδε τίποτα σὲ κείνο τὸ «Σ.Τ.Γ. 890»—ποὺ ποιὸς ἔξερει ποῦ βρίσκεται. Μὴν εἶδε τίποτα ποὺ ὁ Θεὸς νὰ μὴ τὸ δώσει... Γιὰ ὅλα τοῦτα τὰ πρόσωπα, γιὰ νὰ χορτάσουν αἶριο καὶ κάθε μέρα λεύτερο ἀέρα, πρέπει τὸ 1110 νὰ πέσει. Ὅσοι κ' ἂν εἶναι νὰ βρεθοῦν ἀπόντες στὰ προσκλητήρια. Καὶ τὰ δάχτυλα χαϊδεύουν τὴν κρᾶ σκανδάλη...

Ἅ Λοχίας Ζέρκος τραβᾶει τὸ παγοῦρι καὶ καταπίνει μὰ γουλιὰ κονιάκ. Ἄποψε εἶναι ἥσυχος. Παράξενο προμα. Ἄποψε ποὺ ἡ διμοιρία τους θὰ ξεκινούσε πρώτη, ἀποψε ποὺ ἦταν αὐτὸς πὰ Διμοιρίτης—ὁ Ἄνθυπολοχαγὸς ἦταν στοὺς «ἀπόντες» σήμερα. Εἶναι ἥσυχος γιατί χαϊδεύει μέσ' τὶς φοῦχτες του τὸ γράμμα τῆς Ροδοῦλας. Γιατὶ χαϊδεύει μέσ' τὴν καρδιά του τὰ μαντάτα: εἶναι καλὰ ἐκεῖ κάτω. Γιὰ σέ-νο νὰ τοὺς εἶναι τίποτα κ' ὁ Στέφανος ὄχι μόνον νὰ μὴν μπορεῖ νὰ τρέξει κοντὰ τους μὰ ν' ἀπαντᾷ κάθε τόσο ἀπὸνα 03.20'. Ἐν τᾶξει λοιπόν! ἀφοῦ πάχυνε κόνιας ἡ Ροδοῦλα! Καλὰ ἔκανε κ' ἐκείνος κ' ἔγραψε τὸ παραμῦθι του, πὼς πάνε τάχα νὰ ξεκουραστοῦνε σὲ μὰ πόλη. Τὸ γράμμα ἐτοῦτο τόκανε μεγάλη χαρὰ ὁ Στέφανος ἀπ' ἀφορμὴ ἓνα τόσο δὰ πραγματάκι. Κάτω κει κοντὰ στὴν ὑπογραφή «σὲ φιλω, Ροδοῦλα» ἦταν δὺὸ-τρεῖς σταλαματιές. Νερὸ βέβαια, γι' αὐτὸ εἶναι οἰγούρος. Γιατὶ (καὶ θυμήθηκε τὰ «καλὰ» χρόνια τοῦ σπιτιοῦ τους, τότε ποὺ ζοῦσε ὁ πατέρας ἀκόμα) ἡ Ροδοῦλα σὰν ἔγραφε ἔπαιρνε κ' ἓνα ποτήρι νερὸ δίπλα κ' ὄλο ἔπινε καὶ μὰ γουλιτσα κ' ὄλο τῆς ἔπεφταν σταλαματιές καὶ τὶς μουντζούρωναν τὰ τετράδια... «Ὁῦον βατραχάκι» τὴν παίραζε τότε ὁ Στέφανος κ' ὅπως τῆς φαίνονταν μεγάλη προσβολὴ ἐτοῦτο δῶ τρύπωνε ψευτοκλαίγοντας στὴν ποδιὰ τῆς μάνας τους ἢ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πατέρα γιὰ ν' ἀκούσει πὼς «δεεὲν εἶναι βατραχάκι ἢ Ροδοῦλα, λουλουδιὸ ἀνεῖ καὶ θέλει ὄλο νερό». «Τριανταφυλλάκι» ἀπόσωνε τότε κείνη μὲ τὴν κελαιδιατὴ φωνούλα ποὺ σὰ ν' ἀντηχάει ἀκόμα... Χαμογελάει μέσ' τὸ σκοτάδι ὁ Στέφανος. Θαρρεῖ πὼς τὴ βλέπει καὶ τώρα, νὰ σκύβει πάνω ἀπ' τὸ χαρτί ποὺ τὸ σκεπάζουν σχεδὸν οἱ μακρονές τῆς μοῦγκλες κ' ὄλο νὰ βρέχει τὰ χέλια τῆς μετὸ νερό. «Ὁῦον βατραχάκι» πάει νὰ τῆς κάνει... μὰ σύγκαιρα μὰ βαρεῖα βραχνὴ φωνὴ ρωτᾶει ψιθυριστά:

—Ποῦν' ὁ Λοχίας ρε παιδιά;

—Διατάξτε κω-Λοχαγέ! ἐδῶ εἶμαι.

—«Ἄ!» ἔκαν' ὁ ἄλλος κ' ἤρθε σκυφτὸς πάνω του. «Ἐτοιμοί.»

—«Ἐν τᾶξει ὄλο. Ὅ καθένας ἔξερει τὴ δουλειὰ του.»

—«Ἐχεις κονιάκ; κάνει ψύχρ' ἀποψε...».

Τοῦδωσε χέρι-χέρι τὸ παγοῦρι ὁ Στέφανος, τὸν ἔνοιωσε πὸν τράβηξε δυό-τρεις γουλιές καὶ ξάπλωσε δίπλα του.

— «Τί νέα Λοχία;» τὸν ἄκουσε νὰ λέει ψιθυριστὰ σὲ λίγο.

— «Καλὰ κυρ-Λοχαγέ, εἶχα καὶ γράμμα σήμερα ἀπὸ κάτω. Δόξα τῷ Θεῷ εἶναι καλὰ. Μεγάλο πρῶμα ἐτοῦτο. Νὰ ξέρεις πὼς εἶναι καλὰ.»

Ἐκεῖνος ταράχτηκε ἀπ' τὴν οὐσιαστικὴ τούτη τὴν ἀπάντησι. Εἶχε ρωτήσῃ ἔτσι ἀπὸ συνήθειαν.

— «Κι' ἐγὼ εἶχα ἀπ' τὸ μεγάλο μου τὸ γιού, ἔκανε, μορεὶ πὰ καὶ γράφει μὲ τὴν πέννα χωρὶς πολλὰς μουτζούρες...». Μὰ ἐδῶ τὴν ἔκοψε τὴν κουβέντα, σὺν νάταν ἄπρηπ... «Ξέρεις, Λοχία, τὸ Τάγμα θὰ σὲ προτείνει γιὰ τὸ μετᾶλλο ἔξαιρέτων πράξεων!»

— «Γιατί; ὅλα τὰ παιδιὰ τὸ ἴδιο κάνανε...».

— «Πᾶψε ὁ Στέφανε» ἀπαντᾷ ἡ βαρεῖα φωνή, ζεστή, φιλική. «Ἡμῶνα δεξιὰ σας χτές, σὲ εἶδα τί ἐκάνες...».

Ἐρριξαν μὰ ματιὰ στὰ ρολόγια τοὺς 03,15'.

Γύρισαν πρηνηδόν, πρόβαλαν ἀπ' τὸρρυγμα καὶ βάλλτηκαν νὰ ψάχνουν τὴν κορφή πὸν ὑψωνόταν μπροστὰ τους.

— «Θαροῦ πὼς τὸ μυδροῦλλο πὸν μᾶς πλευροκόπησε χτές, ἦταν κεῖθε στὴ σέλλα—ἔκαν' ὁ Στέφανος κι' εἶδειξε τὸν θεώρατο βράχο πὸν σχεδιαζόταν λίγο ἀριστερὰ τους.—Θὰ κάνω πὸ ἀριστερὰ μὲ τὴ μὰ ομάδα μήπως καὶ τοὺς κάτσω στὸ σβέροκο...»

— «Ἐν τάξει, Λοχία, θάμαστε μαζύ.»

— «Μαζύ, κυρ-Λοχαγέ; θ' ἀνέβει μὲ τὴν πρώτη ομάδα;»

— «Ἐν τῇ πρώτῃ, Στέφανε, καὶ τοῦσφιξε τὸ μπράτσο, τὸ 1110 πρέπει νὰ πέσει σήμερα...»

Σάπασε μὴν ἀτέλειωτη στιγμὴ κιντᾶζοντας τὸ ρολοῖ του. Ὅσοτερα ψιθύρισε κοφτὰ: «ἄντε σκωθεῖτε» κι' ἔκανε τὸ σταυρὸ του.

Ὅπλισε τὸ αὐτόματο, τράβηξε μὲ τὰ δόντια τὸν κρίκο τῆς χειροβομβίδας ποῦσφιγγε στὸ ξεροῖ του χέρι καὶ κίνησε σκυφτός, ἴδιο φάντασμα μὲς τῇ νύχτα.

Ἐπὶ τέλους! Τὸ 03.20' ἦρθε!

Δὲν ἀκούστηκε τίποτα παρὰ μόνον ἓνα ἐλάχιστο ἀπ' τίς ἀσφάλειες τῶν ὄπλων πὸν ἔπεφταν.

Ἡ Ἰ Διμοιρία τοῦ Π Λόχου ξεκινούσε. Ἀπὸ πίσω τῆς θ' ἀκολουθοῦσαν κι' οἱ ἄλλες.

Ἡ κορυφογραμμὴ σκοτεινὴ κι' ἐχθρική, τίς περίμενε καὶ σήμερα ἔτοιμη νὰ ξεράσει ἀπάνω τους φωτιά κι' ἀτσάλι.

EIKONA TRITH

Ἡ Ροδοῦλα, ξεπροβόδιζε τὴ Δέσποινα τὴ μαμὴ πὸν ἔκανε τὴν ἔνεση πρωὶ-πρωὶ στὴ μάνα τῆς.

— «Ξέρεις καιμένη, Δέσποινα, δὲν μοῦ βρίζεται δεκαρὶά σου δώσω γιὰ τὸν κόπο σου μὰ κἄνε κομμάτι ὑπομονὴ κι' ἐλπίζω νάβρω...».

— «Δὲ βαριέσαι, Ροδοῦλα, μήτε νὰ τὸ θυμάσαι. Χαρὰ στὸν κόπο πὸν ἔκανα!» τῆς πέταξε καλόκαρδα ἡ ἄλλη καὶ βγήκε ἀπ' τὸ πορτί. Κι'

ἡ Ροδοῦλα πήρε πάλι τὸν ἀνήφορο καὶ μὲς τὸν αὐγουστιάτικο ἥλιο κόλλησε πάλι στὸ μυαλό τῆς ὁ τρομερὸς ὁ τζιτζικας μὲ τὸ παθιασμένο λαλητὸ του: ἓνα μεροκάματο! ἓνα μεροκάματο! ἓνα μεροκάματο!

Ἄνοιξε πάλι ἡ θυρίδα. Τὰ φριγγμένα χεῖλια δὲν εἶπαν τίποτα. Μὰ σήμερα τὰ καστανὰ μάτια πὸν τᾶναβε ἡ ἀγωνία εἶδαν τὴ σιδερόπορτα ν' ἀνοίγει καὶ τὸν ἐπιστάτη νὰ λέει «περᾶστε Δεσποινίς».

— «Ἀλήθεια;» τὸν ἄρπαξε ἀπ' τὸ χέρι «ἔχει αὔριο δουλειά;»

— «Βέβαια, θάχει γιὰ πολὺ καιρό... ἴσως. Μόνο νὰ σᾶς δεῖξω τὸ δρόμο, πρέπει νὰ περάσετε ἀπ' τ' ἀφεντικὸ...».

Ἦ Θεέ μου! Ἦ Παναγία μου! νᾶτες κίολας οἱ δραχμὲς στὸ χέρι, αὔριο τ' ἀπόγεμα. Καὶ κάθε ἀπόγεμα! Θαρορεὶ πὼς τίς σφιγγεὶ κίολας στὴ μικρὴ τῆς χούφτα. Τὰ μάγουλά τῆς ἀναφαν κι' οὔτε κατάλαβε πὼς ἔφτασαν μπροστὰ στὴ καρυδένια, γυαλιστερὴ πόρτα. Τὴν ἄφησε μὰ στιγμὴ ὁ ἐπιστάτης νὰ περμένει στὸ σαλονάκι, πνιγμένο στὶς ζωγραφιὲς καὶ στὰ κρυστάλλα. Ἄν ἦταν ἄλλοτε, θὰ χάζετο ἡ Ροδοῦλα μπροστὰ σ' ὅλα τούτα, θὰ χωρόταν ἐκστατικὰ τὸ καθένα. Μὰ τώρα... τώρα ἦταν ἐπὶ τέλους τὸ μεροκάματο. Θάλεγε πὼς στὴν ὄψη τῆς πήγαινε νὰ λάμψει πάλι μὰ ἀνατολή. Γλύσθησε μὲς τὴν καρυδένια πόρτα πὸν ἔκλεισε πίσω τῆς καὶ βοήθησε ξαφνικά, μὲ κείνη τὴν ὄψη, ἀντίκρισε σ' ἓνα μαυριδερό, δασὺ μοῦρο πὸν ἐνὸς πήγαινε νὰ κάνει μὰ γκριμάτσα ποῦμοιαζε μὲ χαμόγελο, στύλωσε ξαφνικά τὰ μάτια τόσοσα δά!... «Μμμ! μὰ αὐτὸ εἶναι θαῦμα. Χτές μὲς τὴ σκόνη δὲν ἦσαν ἔτσι... Ἡ Ροδοῦλα, παρᾶξενο πρᾶμα, ἔνοιωσε μὴν ἀνατοίχια μπροστὰ σ' ἐκεῖνα τὰ μάτια.

— «Ξέρεις κύριε» ἔκανε γρήγορα καὶ γιὰ νὰ πάρει κοράγιο ἀπ' τὴ φωνὴ τῆς, «ἡ μητέρα μου εἶν' ἄρρωστη, ὁ ἀδερφός μου εἶναι στὸν πόλεμο καὶ θέλω δουλειά. Μὲ λένε Ροδοῦλα Ζέρκου. Σᾶς παρακαλῶ!»

— Ροδοῦλα ἔ; ἄρχισε νὰ λέει ὁ «κύριος». Ἄκουσε Ροδοῦλα, τὰ ὄμορφα κορίτσια δὲν δουλεύουν. Ἡ ὄμορφιά εἶναι πανάκριθη πραγματεία...

Τὸ ζαρκαδάκι δὲν κατάλαβε τ' ἤθελε νὰ ποῦν τούτα δῶ. Δὲν εἶχε δὴ ποτέ του λύκο. Μὰ ὅλα τὰ ζαρκαδάκια, καὶ τὰ βυζανιάρικα ἀκόμα, μοροῦν νὰ τὸν ξεχωρίζουν. Γιατὶ κάθε λύκος, ὅποια μουτσούνα κι' ἂν φορέσει ἓνα δὲν μορεὶ νὰ κρῖνει: τὰ μάτια.

Τινάχτηκε, ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ χύμηξε στὶς σκάλες, στὴν αὐλή, στὸν ἀέρα... Μὰ κεί ὅλα γύρισαν τ' ἀπάνω κάτω...

.....

— Τί ἀπόγινε μορέ; ρωτοῦσε ὕστερ' ἀπὸ λίγο τ' ἀφεντικὸ, ξεφουώντας ἀπ' τὴν πολυθρόνα του ἐγγλέζικο κατὸ στὸν πολυέλαμο.

— Τίποτα, κύριε Διευθυντά μου, ἀπαντοῦσε ὁ ἐπιστάτης, τὴ συνφερότανε. Ἦταν ἀπ' τὴν

πείνα. Εἶχε λείει ἀπ' τὰ χτές τὸ μεσημέρι νὰ βάλει μπουκιά στό στόμα. Τῆς δώσανε κάτι ἐργάτες τὸ προσφαί τους μὰ δὲν τῶπερνε. Μὲ τὸ ζῶρι τὴν ποτίσανε καφέ...

— Ἀπ' τὴν πείνα ἔ; μμμ μονολογοῦσε σὺ μεταξὺ ὁ ἄλλος. Ἄκου! νὰ τῆς δώσετε σήμερα ἓνα μεροκάματο κ' αἶθρο νὰ τὴ βάλλετε σὸ τίναγμα, στὰ τσουβάλια... Ἄς μπουκώσῃ μιά βδομάδα σκόνη κ' ὕστερα τὰ ξαναλέμει.

Ἔτσι ἄρχισε γιὰ τὴ Ροδοῦλα μιά κόλαση. Μιά κόλαση πού τὴ φτιάχνουν οἱ μηχανές πού σφυροκοπᾶνε τ' αὐτιά ὅλη μέρα, οἱ σκόνες πού μπουκῶνουν τὴν ἀνάσα καὶ βιάφουν γκρίζο τὸ σάλιο, οἱ ῥόγχοι μᾶς μάνας πού σβύνει σιγά-σιγά, ἡ ἀπαντοχὴ γιὰ ἓνα γράμμα ἀπὸ κάποιο τρομαρὸ, ἄγνωστο Σ.Τ.Γ. ὅπου μουνγκρίζουν τὰ κανόνια... Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τὰ μάτια ἐνὸς λύκου πού παραμονεύει πίσω ἀπὸ μαυριδερὴ, δασιὰ μουτσούνα.

Στὴν ἀρχὴ ἀποφάσισε νὰ μὴν ξαναπεράσει τὴ σιδερένια πόρτα. Νὰ μὴν τὴν ξανατεράσει... Μὰ ὕστερα; Ἄχ νάταν ὁ Στέφανος ἐδῶ. Κεῖνος θάβγαζε τὸ ψωμί τους μιά χαρά... Ἐκλάψε ὥρα πολλή! Μὰ σὺν στέγνωσαν πιά τὰ δάκρυα ἤρθε σὸ νοῦ τῆς ἡ ἐργατρία πού μαζεύτηκε γύρω τῆς σὰ λιποθύμησε. Κεῖνα τὰ πρόσωπα, πασπαλισμένα μὲ σκόνη, τυραννισμένα, ἦταν ὥστόσο πονετικά. Ἦταν κοινὸς ὁ καὶμὸς τῆς πείνας καὶ τῆς σκόνης. Δὲν θάταν λοιπὸν μοναχὴ τῆς ἐκεῖ μέσα. Γιατί νὰ μὴ δοκίμαζε νὰ πάει τὸ πρωί; Σκέψου τὸ ἀπόγευμα νὰ χεῖ σὸ χέρι τὸ μεροκάματο!...

Καὶ πῆγε τὸ πρωί. Πέρασε τὶς σιδερένιες πόρτες σὰ νάμπαινε σὲ φιδοφωλιά. Μὰ τὴν καλημέρησαν οἱ ἄλλες κοπέλλες. Ὁ ἐπιστάτης —σὰν νὰ μὴν εἶχε γίνει τίποτα—τῆς εἶπε νὰ πάει σὸ «τμήμα ἀποσκευασίας». Κι' ὅπως στάθηκε μὴ ξέροντας πρὸς τὰ πού νὰ τραβῆξει, τὴν πῆρε ἀπ' τὸ χέρι μιά μαυροντυμένη κυρούλα—ἐργάτρια καὶ τούτη—καὶ τὴν πῆγε στὴ σκοτεινὴ ἀποθήκη.

— Ἔτσι, κόρη μου, τῆς εἶπε, δέσε τὴ μαντίλα καλά μπροστὰ σὸ στόμα καὶ στὴ μύτη. Τὰ τσουβάλια εἶναι γεμάτα κουρνιαχτό. Θὰ τ' ἀδιάξεις στὰ βαγονάκια, θὰ τὰ γυρίζεις τ' ἀνάποδα, θὰ τὰ τινάζεις καλά-καλά, θὰ τὰ ξαναγυρίζεις καὶ θὰ τὰ στοιβάξεις ταχτικά. Καὶ νὰ μὴ σκύβεις μὲ βιά, γιατί θὰ σοῦ πιάναται γρήγορα ἡ ραχοκοκκαλιά. Μὲ τὸν καιρὸ θὰ τὴ μάθεις τὴ ρέγουλα...».

Ἔτσι πῆγε καὶ τ' ἄλλα πρωινά. Σιγά-σιγά ἄρχισε νὰ πηγαίνει ἡ καρδιά τῆς στὸν τόπο. Κι' ἔγραψε πάλι ἓνα σωρὸ παραμῦθια σὸ Στέφανο...

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΙΚΟΝΑ ΑΠ' ΤΗ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΖΩΗ ΜΑΣ

Ὁ Στέφανος δὲν ἦταν πιά σὸ 1110. Τὸ ὕψωμα τῶχαν πάρει ἀπὸ κείνη τὴ μέρα. Ἦταν

μόλις 07,22' ὅταν βάζοντας μιά ριπὴ μὲ τ' αὐτόματο, πάτησε τὴν κορφὴ κ' ἔριξε τὴν πράσινη φωτοβολίδα. Γιατί δὲν τὴν ἔριξε ὁ ἴδιος ὁ Λοχαγός; τὸ ζήτημα ἦταν ἄλλο. Ὁ Λοχαγός, ὁ Στέφανος κ' ἡ πρώτη ὀμάδα εἶχαν καταφέρει νὰ κάτσουν σὸ σέρεκο τῆς «σέλλας». Μὰ τὴν ὥρα πού «σέρβιραν» τὶς χειροβομβίδες μέσ' ἀπ' τὰ φατνώματα τοῦ πολυβολείου, ὁ Λοχαγός ἄρπαξε μιά ριπὴ. Μέσ' τὸν κουρνιαχτὸ πού σήκωσε ἡ ἔκρηξι ὁ Στέφανος τὸν ἄκουσε πού βογγοῦσε δίπλα του.

— Χτυπήθηκες κύρ-Λοχαγέ;

— Ἐὼφλησα Λοχία, ξαναδόγγηξε κείνος κ' ὅπως τὸν εἶδε πού σύρθηκε κοντά του, «τί χασομερᾶς τρελλάθηκες; Ἄλμα στὴ κορφή! Πρὶν συνέρθουν βάλτε τους στὴ μέση!...

— Νὰ σ' ἐπιδέσω...

— Φύγε! σὲ διατάζω!

Χύθηκε μπροστὰ ὁ Λοχίας καὶ φώναξε σ' ἓνα φαντάρο νὰ μείνει δίπλα σὸ λαβωμένο. Κι' ὁ φαντάρος—ὁ Κρανιάς—ἔλεγε ὕστερα πὼς ὁ Λοχαγός σύρθηκε ὡς τὰ χεῖλια τοῦ βράχου καὶ στύλωσε μ' ἀγωνία τὰ μάτια σ' ἐκείνους πού ἔκαναν «ἀέρα» στὴν κορφὴ. Κι' ἅμα τινάχτηκε ἡ φωτοβολίδα ψηλά χαμογέλασε, κάτι ψιθύρισε χαϊδεύοντας τὴν πέτρα κ' ὕστερα ἔκλεισε τὰ μάτια κ' ἠσύχασε...

Στὸ προσκλητήριο ἦταν ἄλλοι 13 ἀπόντες. Μὰ τὸ 1110 ἦταν πίσω τους πὰ ἀπὸ μέρες.

Τώρα τὸ τάγμα ἔχει ξελιγωθῆ στὴν πορεία. Νύχτα-μέρα κίνησι. «Ὁ ἔχθρος ἀποδιοργανοῦται. Ἀπνῆς καταδιώξεις». Οἱ ἀσύρματοι δίνουν καὶ παίρνουν. Καὶ τώρα ἀρχίζει ἄλλο μαρτύριο. Δὲν εἶσαι πιά ἔκπλωμένος νὰ περιμένεις ἓνα 03,20' πού χάνεται καὶ τρέμει. Τώρα περπατᾶς κ' ἔχεις νὰ φυλάγῃσαι ἀπὸ δυὸ ἐχθρούς. Ὁ ἓνας εἶναι ἓνα μάτι πού μπορεῖ νὰ σὲ σημαδεύει πίσω ἀπὸ κάθε πέτρα, κάθε θάμνο. Ὁ ἄλλος εἶναι ἓνα κοντάκι τόσο δὰ πού παραμονεύει τὸ πόδι σου κάτω ἀπὸ κάθε πατημασιά. Τὸ ἐπίσημό του ὄνομα εἶναι πολὺ πομπώδες: «νάρχαι προσωπικοῦ». Ἀπ' τὸν πρώτο, πάει στὴν ὀργή, φυλάγῃσαι. Ἀκροβολίζεται ἡ ὀμάδα, τὸ δάχτυλο στὴ σκανδάλη καὶ πᾶς ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα, ἀπὸ κορμὸ σὲ κορμὸ. Μὰ ὁ δεύτερος; Εἶναι καλά νὰ μὴν τὸν θυμάσαι.

Γιατί ἅμα τὸν βάλει ὁ νοῦς σου, τότε κάθε πού πᾶς νὰ πατήσεις μουδιάζει τὸ πόδι καὶ μένει ἡ ἀρβύλα μετέωρη; Ἄν πατώντας ἀκούσεις ἐκεῖνον τὸν ξερὸ βρόντο καὶ βρεθῆς κάτω μ' ἀφανισμένο τὸ πόδι ἀπ' τὸν ἀστράγαλο ἢ κ' ἀπὸ πὶὸ ψηλά; Καλὰ εἶναι νὰ μὴν τὸν θυμάσαι τοῦτον τὸν σατανᾶ, μὰ πᾶς νὰ τὸν ξεχάσεις ὅταν πότε ὁ ἓνας, πότε ὁ ἄλλος πέφτουν ἀπάνω του; Νάτος τώρα νὰ ποῖμε, μέσ' τὴν αὐγὴ κ' ἐνὸς τῆς ὥρας πῆγαναι μιά χαρὰ ὁ ἴδιος ξερός βρόντος πού ξεθεμελιώνει τὴν καρδιά καὶ μάλιστα τριπλός.

Ὁ Στέφανος πηδαίει ἀπὸ βράχο σὲ βράχο καὶ φτάνει σὸ μέρος πού ἔγινε τὸ κακό. Πάνω στὶς πέτρες εἶναι 5-10 ἀνεβασμένοι καὶ κυτᾶνε. Ὁ λαβωμένος πενήντα πὲς βήματα μπρο-

στά τους παραταράει. Τὸ μουλάρι ποὺ πήγαινε πίσω του κυλιέται κι' αὐτὸ γιὰτί πάτησε ἄλλη μιά καὶ πέφτει δεύτερη. Ναρκοπέδιο! Κάποιος πρέπει νὰ πάει. Μὰ κανεὶς δὲν τ' ἀποφασίζει.

—Ποῖος εἶναι ρε παιδιὰ; ρωτᾶει ὁ Λοχίας.

—Δὲν ξέρουμε. Κάνουν οἱ ἄλλοι.

—Ποῖος εἶσαι μωρέ; ρωτᾶει τότε τὸ χτυπημένο ποὺ οὐδριάζει.

—Ὁ Παπαδόπουλος, ὁ Λίλος ὁ Παπαδόπουλος! λυπηθῆτε με ρε παιδιὰ, πεθαίνω!...

Παπαδόπουλος... συλλογίζεται ὁ Στέφανος... Λίλος... ἄμ βέβαια αὐτὸς εἶναι. Θυμάται, ποὺ κατατάχτηκαν στὸ «Κέντρο Βασικῆς» μαζύ. Θυμάται τί ἤθελε νὰ σκαρώσει—ὁ «γέρος» του εἶχε λίρα ὄχι ἀστεία—γιὰ νὰ βγῆ... βοηθητικός, νὰ γλυτώσει τὶς ἐπιχειρήσεις. Ἄμα ἦθε στὸ τάγμα, ἔτυχε ὁ Ζέρκος νάνα ἐπιλοχίας στὸ Λόχο Διοικήσεως καὶ ν' ἀναπληρώνει τὸν ἀνθυπασπιστὴ τοῦ τάγματος. Ἔνα βράδυ τὴν ὥρα ποὺ συμπλήρωνε τὸ «Δελτίο Ἀπολειῶν» (τί ἄψυχο πρῶμα αὐτὰ τὰ Δελτία! «Νεκροὶ 8 τραυματίαι 19. Ἀκούσ' τὰ δράματα καὶ τὰ κάνεις δελτίο μὲ 2 νοήματα...»). Κεῖνη τὴν ὥρα λοιπὸν ἦρθε ὁ Παπαδόπουλος. Καὶ μὲ τὸ θάρρος τῆς παληῆς «γνωριμίας», ὕστερ' ἀπὸ πολλοὺς ἐλιγμούς κι' ὑπονουμένα τοῦ ὅτι καθερᾶ: νὰ τὸν βολέψει σὲ καμιά ἡσυχία θέσι, μακριὰ ἀπ' τὶς Διοικήσεις κι' ὅσα ἤθελε ὁ Ζέρκος ἦταν δικὰ του. Θὰ τὰ λάβαινε τὸ σπῆτι του μὲ τηλεγραφικὴ ἐπιταγή.

Θυμάται ὁ Στέφανος πὼς ἔβαλε κάτω τὴν πένα ἡσυχᾶ-ἡσυχᾶ, τὸν ἄραξε ἀπ' τὸ χιτώνιο καὶ τοῦ τραβῆξε ἀργά, ζυγισμένα δυὸ χαστούκια ὅπως, νὰ ποῦμε, στοὺς λιποθυμισμένους.

—Ζαλιστηκὲς βρέ, τοῦκανε χωρὶς ν' ἀνεβάσει καθόλου τὴ φωνή του, ζαλιστηκὲς καὶ δὲν ξέρεις τί λές. Ὅχιτὸ σκοτασμένους σήμερα, αὐτὸ ἔγραφα. Αὐτοὺς τοὺς ἔκοιες ἢ κοπιᾶ; δὲν τοὺς γέννησε μάνα; Παπαδόπουλε, ἂν ξανακάνεις κίχ, θὰ σὲ στείλω στρατοδικεῖο...

Αὐτὰ πέρασαν οὐδέλτα, στριμωγμένα, μέσ' τὸ νοῦ του τώρα ποὺ ὁ λαβωμένος φώναζε τ' ὄνομά του κλαίγοντας. Γύρισε, κῦτταξε τοὺς ἄλλους. Δὲ σάλειναν. Ναρκοπέδιο βλέπεις. Σίγουρο κακό. Ὅστερα, βάλε ποὺ κάτι εἶχαν ἀκούσει γιὰ τὸ «Λίλο» βάλε ποὺ κάτι εἶχαν δῆ τόσοσ καριὸ μαζύ του.

—Ναὶ ρε παιδιὰ, ἔκανε ἀπὸ μέσα του, νοιώθοντας τὴ σκέψη τους, μὰ ἐγὼ κάποτε τοῦ φέρθηκα ὅπως θὰ φερόμουν σ' ὄλους σας. Κι' ἦταν γιὰ κακό του. Δὲν πρέπει δηλαδὴ τώρα νὰ τοῦ κάνω ὅτι θάβανα γιὰ καθένα σας;

Τὰ μωκέρτηξε τούτα καὶ κῦτταξε τὸ λιβαδάκι μπροστὰ του. Γεμάτὸ χορτάκια κι' ἀγριολούλουδα ἦταν. Μὰ καλύτερα νάταν γεμάτὸ φῆδια παρὰ τώρα.

Σῆκωσε τὸ κεφάλι. Τ' ἀεράκι τὸν χτύπησε κατὰ πρόσωπο. Πέρα στὸ βάθος ἡ ἀνατολὴ ἀρχίζει νὰ σχεδιάζεται, ἔκανε ν' ἀστράφτουν χαμογελαστὲς, γαλάζιες ἢ ἀντικρινῆς κορφές. Μιά ἀνατολή... ἕνα χαμόγελο... χαμόγελο κοριτσιού...
.....

«Ροδοῦλα, ναρκοπέδιο βλέπεις, τὸ ξέρω πὼς δὲν ἔχεις ἄλλον στὸν κόσμο, ἄλλον ἀπ' τὸ Στέφανο... Πρὶν γεννηθῆ ὁ ἥλιος, Ροδοῦλα, μπορεῖ νὰ μὴν ἔχεις...».

Κεῖνη τὴν ὥρα, ὅπως τὸ μουλάρι στὸ ψυχορράγημά του σῆκωσε τὸ κεφάλι κι' ὕστερα τ' ἄφησε νὰ πέσει βαρὺ κάτω, βρόντηξε καὶ σῆκωσε καινούργιο σύννεφο ἄλλη μιά. Κι' ὁ λαβωμένος ἔβαλε καινούργια ξεφωνητὰ κλαίγοντας σὰ μωρό.

Ἄραξ' ὁ Λοχίας τὸ ντουφέκι τοῦ διπλανοῦ του, ἔκανε ἐφ' ὄπλο λόγχη, λόγχισε τὴ γῆ μπροστὰ του κι' ἔκανε τὸ πρῶτο βῆμα.

—Πᾶψε ρε Παπαδόπουλε, φώναξε, μὴν κάνεις ἔτσι! Σφίξε τὸ καλάμι νὰ μὴ χάνεις αἷμα. Καὶ μὴ σαλεύεις μὴν πατήσεις κι' ἄλλη!...

Καὶ λοχίζοντας τὴ γῆ ἔριξε κι' ἄλλο βῆμα κι' ἄλλο.

EIKONA ΠΕΜΠΤΗ.

Ἡ Ροδοῦλα πληρώθηκε τὸ Σάββατο. Ὡ Θεέ μου! εἶναι νὰ μὴν ξεχάνεις δέκα φορὲς τὰ βάσανα τῆς δουλειᾶς ἅμα παίρνεις καὶ σφίγγεις στὰ χέρια, μετρημένες μιά-μιά τὶς δραχμῆς, τὸ μεροκάματο;

Τὰ μάτια της ἔκαιναν ἀπ' τὶς σκόνες καὶ τᾶτριβε ὅταν ἄκουσε τὴ φωνὴ ποὺ τὴν ἔκανε νὰ παγώσει. Μιά φωνὴ ἀπὸ μαυριδερό, δασὺ μούτρο.

—Ζέρκου, πληρώθηκες σωστά;

—Μάλιστα, ἔκανε, χωρὶς νὰ σηκώσει τὰ μάτια.

—Δῶσ' μου τὰ λεφτὰ σου, νὰ δῶ τί σοὶ δουλειὰ κάνει ὁ ταμίης!

Ἔκανε πὼς τὰ μετράει καὶ τὴν ἴδια ὥρα μουρμουρίζει, ἔτσι τάχα πὼς τᾶλεγε στὸν ἑαυτό του.

—Νὰ κάθονται οἱ γριῆς κι' οἱ στραβομοῦρες καὶ νὰ τὶς τρώει ὁ κουρνιαχτὸς καλά, ἄμ νὰ κάθεται κι' ἡ Ροδοῦλα....

Μὲ τὴν ἀκρὴ τοῦ ματιοῦ της τὸν εἶδε νὰ βάζει ἀκόμα ἕνα εἰκοσαχλῆμαρο μέσ' τὰ λεφτὰ της. Δὲν εἶπε τίποτα, μὰ ὅπως ἔσφιξε ποὺλὶ μέσ' τῆ φουχτα, μπορεῖ νὰ νοιώσει πὼς χτύπαγ' ἢ καρδιά της. Τῆβγαλε, τᾶφησε πάνω στὸν πάγκο, ἔκανε χαιρετὲ καὶ χωρὶς νὰ σηκώσει τὰ μάτια μῆτε μιά στιγμὴ, γύρισε κι' ἔφυγε. Πρόφτασε ὅμως ν' ἀκούσει ἔκωλὶ καλὰ ποὺ τῆς εἶπε σφυριχτὰ:

—Καλὰ! ἐγὼ τὸ καλό σου θέλω. Σὰ βαρεθῆς τὸ κουρνιαχτὸ, τὸ γραφεῖο τὸ ξέρεις...

Ρίχτηκε στὸ δρόμο ἐνῶ τὴν τράνταζαν βουβοὶ λυγμοί, χωρὶς φωνὴ ἢ δάκρυ.

Ἐτοῦτα τὰ ὑπέροχα, τ' ἀπονήρευτα μάτια-ἦταν δεκαοχτῶ χρονῶ;—ν' ἀντικρύζουν τέτοια κόλαση;

Ἐτοῦτο τὸ παιδιάτικο πρόσωπο ποὺ ἦταν νὰ ζωντανεῖ χαμόγελο—«ἀνατολὲς τοῦ ἡλιου»—νὰ ρωτᾶει, σφραγισμένο ἀπὸ φοβὴν καὶ συχᾶμό: αὐτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ ζωή;

.....
Περνώντας μπροστ' ἀπ' τὸν Ἅγιο Γιάννη

τρόπως μέσα σάν κυνηγημένη. Μοναχὰ δύο-τρία κερὰ ἀναβαν μέσ' τὸ μισοκόταδο. Γονάτισε μπροστὰ στὴ μεγάλη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ ξέσπασε πιά σὲ κλάματα.

—Χριστέ μου! Χριστέ μου, τί νὰ κάνω; Τί πρέπει νὰ κάνω;

—Ροδοῦλα! Γιατί κλαῖς;

Ἄνατριχίασε τὸ παιδί. Μιλοῦσ' ἡ Εἰκόνα;

—Ὁχι, πάνω της ἦταν σκυμμένος ὁ παπᾶ-Στέλιος.

Κάθησε καὶ τοῦ τᾶπε. Κι' ἦταν σὰ νὰ τᾶλεγε τοῦ Χριστοῦ μας. Μόνο πού τώρα—καὶ πῆδηξε ἡ καρδιά της σάν τὸ σφέριον—θὰ μπορούσε ν' ἀκούσει καὶ τὴν φωνὴ του, μέσ' τὴ φωνὴ τοῦ παπᾶ-Στέλιου! Τοῦ τᾶπε λοιπὸν ὅλα.

Μὰ κείνος ἄρχισε—φανερὰ στενοχωρημένος, φανερά ταραγμένος κι' ἀμήχανος—νὰ ρωτᾷει ἂν εἶναι πραγματικὰ ὅλα τούτα. Μήπως ἄς πούμε δὲν εἶχε τίποτα κακὸ σὸ νου του ὁ κ. Διευθυντής. Ἦταν τόσο ἀξιοπρεπής, τόσο κύριος. Μήπως ἔφταγε κι' ἡ Ροδοῦλα σὲ τίποτα....

—Ἐγὼ σὲ τί νὰ φταίω; ἔκανε τότε τὸ καῦμένο.

Νά... ἄθρηπε τὰ κορίτσια νὰ ντύνονται καὶ νὰ χενίζονται συμμαζεμένα...

Ἡ Ροδοῦλα δὲν εἶχε ἄλλο ἄπ' τὸ τσιτάκι πού φοροῦσε....

Ναὶ μὰ τὰ μαλλιά της νὰ τὰ πλέξει κοτσίδες, νὰ βάλλει κι' ἕνα μαντῆλι σὸ κεφάλι, νὰ περπατᾷ μὲ τὰ μάτια κάτω...

Ἦθελε ἡ Ροδοῦλα νὰ τοῦ φωνάξει «παπούλη, δὲν ἔχω πατέρα, γίνε εὐὸ πατέρας μου, πῆγαινε βρὸς τον καὶ ρώτησέ τον δὲ φοβάται Θεό; τί ψυχὴ θὰ παραδώσει;» μὲ τὸν ἄκουσε σύγκαιρα νὰ παῖξη τὸ κομπολόι νευρικὰ καὶ νὰ μονολογᾷ: «Ἀπίστευτο, δὲν εἶναι δυνατόν, εἶναι τόσο κύριος, εἶν' ἄπ' τοὺς μεγάλους ευεργέτας τοῦ ναοῦ μας (εἶχε κάνει τὸ συντριβάνι, τὰ παρτέρια καὶ τὴ μαρμαρίνη σκάλα) δίνει πάντα στοὺς ἐράνους μας, μᾶς ἔδωσε γιὰ τὴ λαχειοφόρο ἀγορά...». Κι' ὕστερα γυρίζοντας ξαφνικὰ νὰ τῆς λέει: «δὲ μοῦ λές, εἶναι ἢ δὲν εἶναι σὸ χέρι σου νὰ κάνεις τὸ σωστό;».

—«Βέβαια!» ἔκαν' ἐκείνη.

—«Ἐ, τότε λοιπὸν δὲν ὑπάρχει ζήτημα, ἄντε κάνε ὅ,τι σοῦ εἶπα καὶ μὴ σιαχέσαι. Κι' ἂν πατήσουμε ἐπάνω ὄφραον καὶ σκορπιὸν δὲν ἔχουμε τίποτα νὰ πάθουμε...».

Αὐτὰ εἶπε ὁ παπᾶ-Στέλιος ὅταν μὰ ψυχῆ—σάν τὴ ψυχὴ τῆς Ροδοῦλας—περίμενε ν' ἀκούσει μέσ' τὴ φωνὴ του τὴ φωνὴ τοῦ Χριστοῦ μας.

Αὐτὰ ἔκανε» ὁ παπᾶ-Στέλιος ὅταν χρειάστηκε τὸ χέρι του νὰ γίνῃ χέρι τοῦ Θεοῦ.

Κι' ἡ Ροδοῦλα ἔφυγε τόσο χαμένη πού δὲν θυμήθηκε μήτε νὰ τοῦ φιλήσει τὸ χέρι. Κι' ὕστερα ἄπ' ὅλα τούτα τί νὰ κάνει; κάθησε κι' ἔγραψε πάλι παραμύθια τοῦ Στέφανου. Μὰ σὰ σκεφτόταν πὼς θάρθη ἡ Δευτέρα πρωί, πάγων' ὁ νοῦς της.

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΚΤΗ ΕΙΚΟΝΑ

Τὴ Δευτέρα τὸ πρωί ἡ Ροδοῦλα ἔπλεξε τὰ μαλλιά κοτσίδες, σκέπασε μ' ἕνα γκριζο μαντῆλι τὸ κεφάλι, ἔβαλε τὰ μάτια κάτω καὶ πέρασε τὶς σιδερένιες πόρτες.

Μὰ ὁ ἐπιστάτης τῆς σταμάτησε.

—«Ἀπὸ σήμερα θὰ δουλεύεις στὶς μυλόπετρες!».

Κατάλαβε τί νόημα εἶχε τούτῃ ἡ μετάθεση. Γιατί ἡ δουλειὰ στὶς μυλόπετρες ἦταν μαρτύριο. Ἡ αἴθουσα τράνταζε ὀλόκληρη. Ἡ σκόνη ἄπ' τὸ μπαμπακόπορο σηκωνόταν ἐδῶ σύννεφο. Πήγαιναν λοιπὸν νὰ τὴ γονατίσουν... Ἐκανε κρυφὰ τὸ σταυρὸ της «Θέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!» καὶ μπῆκε μέσα.

Ἦταν ἐκεῖ, μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους, ἕνας ψηλὸς ἐργάτης ἴσαμε σαράνταπέντε χρονῶν, μὲ σκληρὴ φάτσα, ἀξυρίστος, μὲ τὰ μάτια κόκκινα, φουσκωμένα. «Μπέκρος» τὸν φώναζαν οἱ ἄλλοι κι' ἐτοῦτο τὸ παρανόμι τὸ δέχονταν σὰ νᾶταν βαπτιστικὸ του. Ἄμα εἶδε τὸ παιδί ἀτόμεινε μὰ στιγμὴ σὰ νὰ τὸ εἶχε χρόνια πίσω ξαναδῆ. Ὅσοτερα πῆγε κοντά. «Τί θέλεις;» τῆς φώναξε μέσ' τ' αὐτί, δυνατὰ, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσει. Τοῦ φώναξε πίσω ἐκείνη πὼς τὴ στείλανε δῶ νὰ δουλέψει. Μὲ τὸ ζόρι τὴν ἄκουσε μέσ' τὴ χλαπαταγὴ πού κάνανε οἱ μηχανὲς κι' οἱ πέτρες κι' ὕστερα ἔμεινε νὰ τὴν κυττάζει ἀπορημένος. Πρὸς τὸ μεσημέρι οὔτε χέρια εἶχε πιά, οὔτε μέση, οὔτε πόδια ἄπ' τὴ δουλειὰ. Ὁ «Μπέκρος» πού τὴν κύτταζε πότε-πότε μὲ τὸν ἴδιο παράξενο τρόπο, μὰ στιγμὴ τὴ λυπήθηκε. Καὶ τῆς πῆρε ἕνα σακκὶ ἄπ' τὰ χέρια.

Ποῦ τὸν εἶδε τ' ἀφεντικὸ; Ὅσοτερες καὶ παραμόνευε! Τὸν φώναξε ὄξω καὶ τοῦτε ἀπότομα νὰ μὴν ξανακάνει τέτοιο πράμα. Ὁ καθέννας νὰ κυττάζει τὴ δουλειὰ του καὶ νὰ τὴν κάνει μοναχός του! Δὲ φτάνει δηλαδὴ πού τὸν μάζεψε ἄπ' τὸ δρόμο ἀντάρτη κι' ἐξόριστο γιὰ νὰ τὸν ἐπαναφέρει «εἰς τὴν ὀρθὴν ἐθνικὴν ὁδόν»....

—«Καλά, ἀφεντικὸ, ξέρεις δηλαδὴ πὼς τοὺς παρήτησα! Καὶ ξέρεις δηλαδὴ πὼς μὲ κυνηγήσανε νὰ μὲ καθαρίσουνε πού τοὺς τὰ κοπάνισα. Μοῦ δίνεις μεροκάματο, σοῦ κάνω ὅμως τὴ δουλειὰ ὁμορφα καὶ καλά...».

—«Ὁ καθέννας τὴ δουλειὰ του εἶπα! νὰ τὴν ἀφήσετε μοναχὴ τῆς ἔτσι ποῦναι ξεροκέφαλη!» ξαναπε κείνος κι' εὐθὺς σὰ νὰ τοῦ ξέφυγε τοῦτο τὸ τελευταῖο ἔφυγε βιαστικὸς, χτυπώντας δυνατὰ τὰ τακούνια.

Ξεροκέφαλη;... Ξεροκέφαλη;... γιατί ξεροκέφαλη; Καὶ γιατί τόση ἔννοια εὐὸ γι' αὐτῆνε;... ἄμ' ἔννοια σου, ἀφεντικὸ, ἕνας «μπέκρος» καταλαβαίνει πολλά....

Καὶ σάν σχολοῦσαν τὴ πῆρε τὴ Ροδοῦλα παρᾶμερα.

—Δὲ μοῦ λές παιδί μου, ἔχεις πατέρα, ἀδερφό;

Γύρισ' ἡ Ροδοῦλα καὶ τὸν κύτταξε ἀπορημένη. Τὰ μάτια του ὅμως τὴν ἠσύχασαν.

—'Ο πατέρας μου πέθανε, ἔκανε. Ὁ ἀδερφός μου εἶναι στρατιώτης, πολεμᾷ...
 —Τί!! ἔκαν' ὁ ἄλλος καὶ γούρωσε τὰ μάτια του τόσα. Εἶναι στρατιώτης ὁ ἀδερφός σου; Πολεμᾷ; Τὰ ξέρει αὐτὰ τ' ἀφεντικό;

—Τὰ ξέρει.

—Τὰ ξέρει; καὶ χτύπησε τὶς γροθιές του στὸ στήθος ὁ ἄνθρωπος. Ἄ! τὸ φίδι τὸ κολοβό! Κάνει σ' ἐμένα τὸν ἐθνοπατέρα καὶ φέρνεται ἔτσι σὲ σένα!!

Μαρμάρωσε. Μὰ ὕστερα σὰ νὰ συνήρθε ἀπὸ μεγάλη συλλογή:
 —Ἄκου παιδί μου, ἐγὼ εἶμαι χαμένο κορμί, μὲ βλέπεις πὼς κατάντησα, μὰ αὐτὸ ποῦχει βάλει γιὰ σένα στὸ μυαλό του ὁ... (κι' ἐπνιξε μὰ βλαστήμα, νὰ μὴν ἀκούσει τέτοιο πράμα τὸ παιδί) νᾶσαι βέβαια, δὲν θὰ τὸν ἀφήσω νὰ τὸ κάνει... Ξέρει αὐτὸς πὼς εἶμαι καταραμένος. Ξέρει πὼς τὸ μαχαίρι τῶχα παληὰ συνήθεια. Αὔριο πρωτὶ θὰ πάω νὰ τοῦ κόψω τὴ φόρα...
 —Μή! θὰ σὲ διώξει... θὰ μᾶς διώξει καὶ τοὺς δυό... Κι' ὕστερα ποῦ θὰ βροῦμε μεροκάματο; τὸν ἔκοψε τρομαγμένη.

Πικρογέλασ' ὁ ἄλλος.

—Μὴ φοβάσαι! εἰν' ἔξυπνος. Ξέρει πὼς ἡ φυλακὴ γιὰ μένα μπορεῖ νάναί κι' ἀποκοῦμπα. Μὰ ἔνα μαχαίρι στὴ δική του τὴν κοιλιὰ εἶναι κακὸ βλέπεις ποῦ δὲν διορθώνεται... Ἄμα τοῦ βασταίει...
 Σώπασε λίγο κι' ὕστερα κυττάζοντας μακρὰ ἀναστένανε.

—Ἡ ὄρφάνια μοῦ φαρμάκωσε κι' ἐμένα τὰ κόκκαλα σὰν ἦταν πὸ μαλακὰ ἀπ' τὰ δικά σου.

Καὶ ξέρεις... ἂν ζοῦσε ἡ κοροῦλα μου θάταν σὰν κι' ἔσένα παιδί μου... μὰ μοῦφυγε στὴν πείνα... Νᾶξερεις πὼς τῆς μοιάζεις!...

Δὲν κατάλαβε ἡ Ροδοῦλα, πὼς καὶ πότε, τοῦ ἄρπαξε τὸ χέρι καὶ τὸ φίλησε, ἐνὼ τὰ δάκρυά της, καυτὰ, κύλησαν πάνω στὴν ἀνάστροφή του κι' ἔκαναν τὴ σκόνη λάσπη...
 Ἦταν σὰ ν' ἀπλώθηκε πάνω της μὰ δυνατὴ μᾶς φτερούγας!

Καὶ μοναχὰ τὰ ὄρφανά, τ' ἀφτέριαστα πουλιὰ μποροῦν νὰ νοιώσουν τί θὰ πῆ ἡ σκέπη φτερούγα!

«Ἦ Θέ μου!» εἶχε παρακαλέσει τὸ πρωτὶ, «βάλε τὸ χέρι Σου!»

Τώρα πὰ δὲν θὰ τὴν ἐννοιαζε. Ἄς τράνταξαν τ' αὐτιά της οἱ μυλόπετρες. Ἄς ἐνοιωθε τὸ στήθος της νὰ γδέρνεται σὰν ἀπὸ γυαλόχαρτο ὅταν ρούφαγε τὴ σκόνη. Ἄς τὴν ἐπνιγ' ὁ βῆχας. Ἄς ἐνοιωθε πότε-πότε, πίσω ἀπ' τὰ τζάμια, μὰ ματιὰ λύκου νὰ στυλώνει' ἀπάνω της. Αὐτὴ ἦταν ἡ ζωὴ! Θὰ τὰ πάλευε ὅσο νὰ γίνεῖ ἡ ἀνάσταση; νᾶρθεῖ ὁ Στέφανος στὸ σπίτι.

Ἡ Ροδοῦλα τὸ μάθαινε πὰ πὼς δὲν ἦταν «τριανταφυλλάκι». Μῆτε ἂν «βατραχάκι». Ἦταν ἄνθρωπος. Καὶ δὲν ἦταν πὰ ἓνα ἐρώτημα παρὰ μὰ πικρὴ ἐπαλήθευση ποῦθαζε τὴ βαρεῖα φλογισμένη της σφραγίδα πάνω σ' ἐτοῦτο τὸ παιδιάτικο πρόσωπο μὲ τ' ἀπονήρηντα μάτια: αὐτὴ ἦταν ἡ ζωὴ! Ἔτσι τὴν κατήντησαν τὴ ζωὴ!

(Συνεχίζεται)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΥΡΡΑΣ

Η ΔΡΑΚΕΙΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΓΙΑΤΡΟ...

Ευγενέστατοι, (κυρίες και κύριοι από τις πόλεις) ἄς εὐδοκῆσουμε σήμερα νὰ διακόψουμε τὴν πολὺτιμη ἡσυχία μας γιὰ νὰ ἀξιῶσουμε τῆς προσοχῆς μας ἓνα χωριὸ (μὲ τὸ συμπάθειο καὶ νὰ μᾶς συγχωρήτε). Δηλαδὴ χίλιες διακόσιες ψυχές...

★

Ἄπο πολὺ παλιὰ, στὴ δυτικὴ πλαγιά τοῦ Πηλίου, στὸ φρυδι μᾶς καταπράσινης ρεματιᾶς σκαρφαλωμένο—φοβόταν τὸ δύστυχο τοὺς κουρσάρους—ἦταν ἓνα μικρὸ χωριουδάκι... Ἡ Δράκεια. (Μιὰ «δράκα» ἄνθρωποι, λένε οἱ γραμματισμένοι. Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι—λέει ἡ παλιὰ ἱστορία—πὼς στὴ ρεματιᾶ, ἔξω ἀπὸ μιὰ σπηλιὰ, παραφύλαγε τὰ σούρουπα ἓνας δράκος καὶ χαράτσωνε τοὺς ἀργοπορημένους ξωμάχους. Καὶ τῶπανε τὸ χωριὸ Δράκεια).

★

Ἡ Δράκεια εἶναι πικραμένη. Πολλὰ τὰ βάσανά της, μὰ αὐτὰ τὰ δυὸ τὰ πιὸ μεγάλα:

1943, Δεκεμβρίου 18. Ὁ δράκος τῆς σπηλιᾶς χύμηξε στὸ χωριὸ σφίγγοντας στὰ λυσσασμένα σαγόνια τοῦ ἓναν ἀγκυλωτὸ σταυρό. Ἀντίποινα γιὰ τοὺς ἀντάρτες πὸν ξέφυγαν καὶ πέρασαν μέσα ἀπὸ τὴ Δράκεια (οἱ πατριωσιᾶς τοὺς τὸ δεῖξαν πάνω στὰ χιόνια)....

Ἔστησε ὁ δράκος οὐρλιάζοντας τοὺς ἀθώους χωριάτες στὴν πεζούλα, στὰ χεῖλια τῆς ρεματιᾶς καὶ τοὺς γκρέμιζε κάτω μὲ μιὰ σφαῖρα στὸν αὐχένα, α-λα-Κατὸν...

Τώρα, στὴν πλάκα τοῦ κενοταφίου ξεπλένουν σιγά-σιγά οἱ βροχὲς ἑκατὸν δέκα ἑφτά ὀνόματα...

Σκύψαμε νὰ τὰ διαβάσουμε... Εἶδα τρία ἀδέρφια μαζί, στὴ σειρά! Ξεκλήρισμα. Σὰν τὰ Καλάβρυτα!

Καὶμένη Δράκεια!

21 Ἀπριλίου 1955. Ἡ ὠμορφη ρεματιᾶ ἦταν γαλήνια. Σειοῦνται στὸν ἀνοιξιᾶ-

τικο μπάτη οἱ ἑλῆς καὶ σιγοφιθυρίζουν τοὺς καῦμοὺς τοῦ χωριοῦ. Στὴν πλαγιά, σὰν πάνω σὲ σκαλοπάτια, στέκουν τὰ πανύψηλα ἀρχαῖα στίτια μὲ τὰ φημισμένα ξυλόγλυπτα καὶ τὶς ζωγραφιᾶς (παλιῆς καλῆς ἡμέρες!). Κι' ἀπὸ ψηλά, τὸν Ἄϊ-Θανάση, δειχνοὺν οἱ στέγες τοὺς ντυμένες φολιδωτὸ θώρακα, μὲ τὶς βαρεῖες γκορίζες πλάκες πὸν τὰ σκεπάζουν.

Οἱ ἄντρες εἶναι στὰ κτήματα, τὰ μικρὰ παιδιὰ παίζουν στὶς αὐλές, οἱ γυναῖκες παλεύουν στὰ στίτια...

Κατακαῖμένη Δράκεια!

Βαθειὰ, στὶς ρίζες τοῦ βουνοῦ ἀποκάτω, ἡ γέρικη φλοῦδα τῆς γῆς τσάκισε, τιτάνειοι θόλοι βούλιαξαν, τρεμουλίαξεν ἡ γῆ... Καὶ σύστηκαν συθμέλα καὶ πέσαν ὅλα τὰ στίτια τῆς Δράκειας καὶ φώναξε καὶ ἔκλαψε καὶ ρήμαξε τὸ χωριὸ...

Ὁ χωριάτης πὸν ἱστορεῖ τὶς καταστροφὲς πέρασε μιὰ φορὰ τὴ ράχη τοῦ χεριοῦ του πάνω στὰ μουστάκια του καὶ θυμήθηκε πάλι τὴ φοβερὴ στιγμὴ:

—Ἦμουν ἀντικρὺς στὴν ἐκκλησιὰ. Βλέπω πὸν λέτε τὸ καμπαναριὸ μὲ τὶς καμπάνες του, ν' ἀνασηκόνεται—σὰν ἀπὸ ἀθεώρατα χέρια—κι' ὕστερα νὰ πέφτη, νὰ τρυπᾷ τὴ σκεπὴ τῆς ἐκκλησιᾶς, λὲς κι' ἦταν ἀπὸ χόρτο!

Κατάπτε ὁ χωριάτης τὸ σάλιο του καὶ ἀπόσωσε τὰ λόγια του, μὲ ἀναπάντεχη, τραγικὴ καρτερία:

—Ἐμάθαμε πιὰ στὰ βάσανα... Συνηθίσαμε!

Ἡ γῆ, σὰν γιὰ νὰ ζωντανέψῃ τὴν περιγραφή, τρεμουλίαξε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Ἔσφιξε ἡ καρδιά μας.

★

Κινήσαμε βουβοί, περνώντας ἀργά-ἀργά μέσα ἀπ' τὰ χαλάσματα σὰν ν' ἀκολουθούσαμε κηδεῖα.

Στὴν πλατεῖα, κοντὰ στὴ σακατεμένη ἐκκλησιὰ εἶναι στημένη μιὰ μεγάλη σκηνή.

Πρωτοβουλία πονόψυχου ἀνθρώπου. Ἔβαλε τὰ ἔξοδα, φρόντισε, ἔτρεξε κι' ἔστησε ἐκεῖ, ἀμέσως μετὰ τὸ σεισμό, ἓνα νοσηλευτικὸ σταθμὸ. Ἐξῆ κρεβάτια, γιατροί, νοσοκόμοι, φάρμακα.

Γιατί ἡ Δράκεια δὲν εἶχε γιατρό. (Θαορεῖς κι' ἔχουν τ' ἄλλα χωριά...).

Ἦρθε τώρα ἡ Ἀδελφή στηρίζοντας μιὰ γυναῖκα πού κούτσαινε. Μπῆκαν στὸ τσαντήρι. Ἦρθαν κι' ἄλλοι. Μπολιάζουν τὰ παιδιά...

Ἀνασάναμε ἀνθρωπιά, συμπόνια...

Νὰ μᾶς κεράσουν θέλουν τώρα οἱ καψχωριάτες. Κι' ἐμεῖς στενοχωρημένοι σὰν ξένοι ἐπισκέπτες στὴ σάλα πού κλαῖνε ἓνα πεθαμένο, κάτσαμε ἐκεῖ ἔξω, στὰ τραπέζια καφενείου. (Ἦταν τὸ μόνο κτίριο πού βρέθηκε ἀντισεισμικό!).

Ἦρθε κοντά μας κι' ὁ καλὸς ἀνθρωπος πού ἔκανε στὸ χωριὸ τὴν εὐεργεσία καὶ μᾶς εἶπε τὸ παράπονό του:

—Ζητάω ἓνα μόνιμο γιατρό, νὰ τὸν πληρώνω ἐγώ. Νὰ μείνῃ δυὸ χρόνια τοῦλάχιστον στὸ χωριό. Μὰ δὲ βρισκώ!

Μαζεύτηκαν ἓνα γύρω οἱ χωριάτες, ἄλλοι καθισμένοι, ἄλλοι ὄρθιοι. Καὶ μᾶς ἀκούγαν ἀκίνητοι. Μόνο τὰ μάτια τους πηδοῦσαν ἀπὸ τὸν ἓνα ὀμιλητὴ στὸν ἄλλο.

Εἶπαι πὼς εἶναι νέοι γιατροὶ πού ἀγωνίζονται μάταια στὴν Ἀθήνα γιὰ τὸν ἐπισούσιο. Ἐχουν κι' αὐτοὶ τοὺς λόγους τους. Μὰ ἴσως κάποιος τους νὰ ἐρχότανε ἐδῶ...

Ἐνας χωριάτης φώναξε, ἀπὸ τὶς πίσω καρέκλες:

—Τὰ χωριά μας ἐδῶ γύρω πού δὲν ἔχουν γιατρό. Θὰ τὸν τηράγανε στὰ μάτια... Θὰ ἦταν ἄρχοντας...

Ἐνας γέρο-Δρακειώτης πού ἀκουμποῦσε ἀμίλητος ὡς τὰ τώρα τὸ σαγόνι στὴ μαγκούρα του, τὸν ἀντίσκοψε:

—Νὰ ρθιοῦνε ἰδῶ, στὴν ἐρημιά; Μὰ τοὺς συμφέρει, ν' ἀφήσουν τὶς βολὲς τῆς Ἀθήνας;

—Ναί, δὲ συμφέρει. Γιὰ ποιούς νὰ τὸ κάνουν, γιὰ χάρι μας, γιὰ μᾶς τοὺς παλιοχωριάτες;

Συμφώνησε ἓνας ψηλός, μελαχροινὸς ἄντρας μὲ γυαλιστερά μάτια.

Ὁ κύκλος εἶχε στενέψει γύρω, εἶχαν πληθύνει οἱ χωριάτες πού ἀκούγαν. Γιὰ μιὰ στιγμὴ σωπάσαμε ὅλοι, σκυμμένοι πάνω στὰ σιδερένια τραπέζια τοῦ καφενείου. Ἀδεια ἡ καρδιά μας.

Ἐκύτταξα τοὺς χωριάτες...

Γεμμένα μπροστά τὰ κεφάλια τους, μὲ τὶς τραγιάσκες, τ' ἀνακατωμένα μαλλιά, τὰ αὐλακωμένα ἀπὸ τὰ λιοτύρια καὶ τοὺς πάγους πρόσωπα.

Λὲς κι' ἔσκυβαν, μὲ τὸν ἴδιο πόνο, ἀπὸ ὅλα τὰ χωριά τῆς Ἑλλάδας (βασανισμένα, χαροκαμένα χωριά) ...Οἱ παλιοχωριάτες! (Δὲ βαρύνεσαι!) ...Ἡ ἱκμάδα τοῦ ἔθνους. Ἡ υγεία. Οἱ ἀγωνιστές. Ἐμεῖς εἴμαστε πάντα στὴ σάλα, στὸ σπίτι πού κλαῖνε ἓνα νεκρό: Τὸ ἑλληνικὸ χωριό.

★

Δὲ συμφέρει...

Σήκωσα τὰ μάτια καὶ κύτταξα πάνω ἀπὸ τὴ ράχη τοῦ βουνοῦ, πέρα πού ἔγεργε ὁ ἥλιος. Καὶ θυμήθηκα... ...Τὶς κοπελίτσες, τὶς δασκάλες (καὶ νοικοκυροκόριτσα μαζῆ) πού κίνησαν ἀπὸ τὶς πολιτεῖες γιὰ τὰ χωριά μας (ὄχι γιὰ τὸ μισθό) μὲ τὴν καρδιά γεμάτη ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀγράμματους χωριάτες, τὰ πρόβατα τὰ μὴ ἔχοντα ποιμένα.

...Κι' ἀκόμα, τὶς ἄλλες, τὶς ἀδελφές, πού κλείστηκαν στὰ νοσοκομεία (ὄχι γιὰ τὸ μισθό), μὲ τὴν καρδιά γεμάτη πόνο γιὰ τοὺς ἄρρωστους ἢ τοὺς ἐτοιμοθάνατους καὶ πιότερο γι' αὐτοὺς ἐκεῖ στὴν τρίτη θέσι...

Καὶ στὸ τέλος, εἶδα κάτι νέα παιδιά μὲ ἀνησυχίες, νέους μὲ Πίστι, πού σπούδασαν γιατροὶ (ὄχι γιὰ τὰ λεφτά) καὶ πάνε—ἔστω γιὰ λίγα χρόνια, θητεία— πάνε στὰ χωριά μας, νὰ τ' ἀναστήσουν, μὲ τὴν καρδιά γεμάτη συμπόνια. Σαμαρεῖτες, ἡγέτες, φάρου!...

Μ' αὐτό, τὸ τελευταῖο, ἦταν ὄνειρο...

★

Γιατί, μωρὲ παιδιά, νὰ εἶναι ὄνειρο; Θὰ πῆτε πολλά. Τὰ ξέρω... Μά, ἐμεῖς, τοῦλάχιστον δὲν ντρεπόμαστε; Λοιπὸν!... Ἡ Δράκεια δὲν ἔχει γιατρό...

Μόνον ἡ Δράκεια;

ΑΠΟΨΕΙΣ

PLUS QU' UN CRIME...

ΘΑ ΤΟ ΙΔΟΥΝ...

Πρέπει βέβαια και ήμεις κάτι να ειπούμε σχετικώς με την φοβερὰν ἐξέλιξιν, τὴν ὁποίαν ἐπῆρε τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, ἰδιαιτέρως μετὰ τοὺς ἀληθινὰ ἀχαρκτηριστοὺς βανδαλισμοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης. Τί να εἰπούμε ὅμως; Νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ στάσις τῆς Ἀγγλίας (μετὰ τοὺς Βανδάλους τοὺς ἰδίους, μὴ ζητεῖτε ἀπὸ τὴν στήλην αὐτὴν νὰ ἀσχοληθῆ) ἀπετέλεσεν ἔγκλημα πρωτάκουστον, εἶναι ἀνωφελές, διότι φαίνεται ὅτι σήμερον οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς βλέπουσι πρὸς ἕνα... νεοκυνισμόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν μόνον ἐξ ἐπόψεως σκοπιμότητος κρίνουσι, ὡς τοὺς ὑπενθυμίσωμεν, διὰ νὰ τοὺς συγκινήσωμεν, ὄχι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς τὰς ἐντολάς, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Ταλλεϋράνδος, προκειμένου περὶ τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ δικαστικοῦ φόνου τοῦ δουκὸς Enghien, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. «Εἶναι περισσότερον ἀπὸ ἔγκλημα. Εἶναι σφάλμα», «C' est plus qu' un crime. C' est une faute!»

Καὶ ὁ μὲν κ. Μακμίλλαν δὲν εἶναι, βέβαια, Ταλλεϋράνδος ὅπως δὲ οὔτε ὁ κ. Ντάλλες! Ἄλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν τὸ σφάλμα εἶναι τόσον καταστρεπτικὸν διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ὥστε καὶ τὸ Φόρεϊν Ὄφφισ ἀκόμη (καθὼς ἄλλως τε καὶ τὸ Σταίητ Νητάρτμεντ) νὰ τὸ ἀντιληφθῆ κάποτε. Διότι ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἡ Μεγάλη Βρετανία, δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, καμμιὰ ἀνθρωπίνη δύναμις δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὸ τεράστιον πλῆγμα τὸ ὁποῖον ὑπέστη τὸ βρετανικὸν ὄνομα, τὸ βρετανικὸν κύρος καὶ ἡ βρετανικὴ ὑπόληψις εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὅσον καὶ ἂν ἡ σκοπιμότης τὸ συγκαλύπτῃ, θὰ τὸ ἀποκαλύψῃ αὐριοῦ σκοπιμότης ἀντίθετος, πόσον τὸ ὄνομα «Μεγάλη Βρετανία», ἐξ ἀπόψεως ἠθικοῦ κύρους, σημαίνει κάτι τὸ ὅλως διάφορον (πρὸς τὰ κάτω διάφορον) ἀπὸ ὅ,τι ἄλλοτε ἐσήμαινε.

Καὶ διὰ τοιοῦτον κατακύλισμα οὐδὲν ἀντάλλαγμα ὑπάρχει. Ὅπως καὶ οὐδὲν ἀντάλλαγμα ὑπάρχει διὰ τὴν τεραστίαν ἀπώλειαν, τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ἀλιόνα ἢ πικρία καὶ ἡ ἀγανάκτησις ἐνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἠγάπησεν τὴν Ἀγγλίαν ὅσον οὐδεὶς ποτὲ εἰς τὸν κόσμον λαὸς ἠγάπησεν ἄλλον λαόν. Θὰ τὸ ἰδοῦν αὐτό, θάπτον ἢ θράδιον, οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ ἀρνοῦνται ἔναντι ἔθνοισι συμμάχου (καὶ τί συμμάχου!) δικαίωματα ἱερώτατα, ἀναγνωρίζομενα εἰς πάντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ προσθέτουσι εἰς τὴν ἄρνησιν τὰς συνεχεῖς ὕβρεις καὶ τοὺς προηλακισμοὺς καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτουργίαν εἰς κακουργήματα πού στιγματίζουσι καθόλου τὸν σύγχρονον πολιτισμόν. Θὰ τὸ ἰδοῦν, θὰ τοὺς τὸ δειξοῦν καὶ τὰ σημερινὰ ἐνεργοῦμένα των. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἔνοχοι τῶν βανδαλισμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ καταρῶνται τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξαπελύθησαν πρὸς διάπραξιν των. Καὶ ἀκόμη, περισσότερον θὰ καταρῶνται τοὺς ἠθικοὺς αὐτουργοὺς πού τοὺς ἐνεθάρουναν!

ΝΑΙ, ΑΛΛΑ Ο ΓΛΑΔΣΤΩΝ...

Δὲν μετενόησε, βεβαίως, ἡ Ἀγγλία διότι τὰ Ἴονια νησιά εἶναι τώρα ἑλληνικά καὶ εὐστοχωτάτη εἶναι ἡ σχετικὴ παρατήρησις εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Toynebee, πρὸ δημοσιεύομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος φύλλου. Ναι, ἀλλὰ τὰ Ἴονια νησιά τὰ ἀπέδωκε εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Γλάδστων, ὁ ὁποῖος, ἄλλως τε, ἔκλεισε τὴν ζωὴν του μετὰ τὴν εὐχὴν νὰ ἀποδοθῆ καὶ ἡ Κύπρος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ὁ μέγας αὐτὸς Ἀγγλος φιλελεύθερος ἠγέτης ἦτο χριστιανός. Καὶ ὅταν λέγομεν χριστιανός, ἐννοοῦμεν στρατευόμενος χριστιανός, ὁ ὁποῖος μέσα εἰς τὴν πάλιν τὴν πολιτικὴν εὗρισκε καιρὸν νὰ

γράφη και πραγματείας και βιβλία ὀλόκληρα ἀπολογητικά τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Και εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁ Γλάδστων, μέσα εἰς ὅλην τὴν μάχην πού ἔδιδε διὰ τὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν Ἀγγλίαν αἱ φιλελεύθεροι ἀρχαί, εἶχε τὰ πολεμήσει καὶ μετὸν ἀντιχριστιανικὸν «ἀγνωστικισμόν», ὁ ὁποῖος μετὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς δαρβινείου θεωρίας ὑπεστηρίζετο μετὰ λύσσαν, ἰδίως ἀπὸ τὸν περιφημον Thomas Huxley. Ἰδιαιτέρως εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι ὁ Huxley προπαγανδίζων τὸν «ἀγνωστικισμόν» του (αὐτὸς ἐλάνσαρε εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν ὄρον «agnostic»), εἰς τὰς ἀρχὰς ἀνεγνώριζε τοῦλάχιστον τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἰησοῦ. Μεταγενεστέρως ὅμως διεκήρυξεν, ὅτι λυπεῖται διότι οὔτε αὐτὸ δὲν ἤμπορεῖ νὰ δεχθῆ, ὅτι δηλαδή ὁ Ἰησοῦς εἶναι σεβαστὴ προσωπικότης. Τοῦτο δὲ λόγῳ τῶν... χοίρων τῶν Γεργεσηνῶν! Τόσον πολὺ τὸν ἠνώχλησεν ἡ γνωστὴ ἱστορία τῶν χοίρων τῶν Γεργεσηνῶν, ὥστε τὸ γεγονός αὐτὸ τὸν ἔκαμε, οὐδὲ σεβασμοῦ ἄξιον ὡς ἄνθρωπον νὰ θεωρῆ τὸν Ἰησοῦν. Εἰς τὸν Huxley, τὸν ὁποῖον τότε ἐφοβοῦντο ὅλοι καὶ ἔτρεμεν ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ὄχι θεβαίως λόγῳ τῆς σοφίας του, ἀλλὰ λόγῳ τῆς μαχητικότητός του, ἀπῆντησε δι' ἄρθρων ὁ Γλάδστων. Ὁ Huxley ἀνταπῆντησεν ὑβρίζων καὶ ἐπικαλούμενος συνεχῶς τοὺς χοίρους καὶ τοὺς Γεργεσηνοὺς, πρὸς γενικὴν δυσφορίαν διὰ τὴν ἀκατάπαυστον... χοιρολογίαν. Καὶ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα διεξήγετο ἀληθινὴ μονομαχία, ἡ ὁποία ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ προσφέρῃ ὁ Γλάδστων νέαν ἐκάστοτε ἀπολογίαν καὶ ζωντανὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀξίας πού ἔχει μέσα τῆς ἡ χριστιανικῆς πίστεως. Τὸν ἀναγνώστην, πού θὰ ἐπεθύμει νὰ ἔχη λεπτομερείας διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν μονομαχίαν, θὰ παραπέμψωμεν εἰς τὸ προσφάτως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ William Irvine «Apes Angels and Victorians», σελ. 311 ἐπ. Ἐπεὶ ἡ σημασιωθῆ ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι γραμμένον μετὰ πνεῦμα «ἀγνωστικισμοῦ», τοῦλάχιστον λοιπὸν χωρὶς χριστιανικὴν... προκατάληψιν!

ΠΝΕΥΜΑ ΓΕΡΓΕΣΗΝΩΝ

Ἐπεὶ προστεθῆ ὅμως, διότι εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικόν, καὶ τοῦτο: Ἀπεροφημένος ἴσως μετὰ τοὺς χοίρους τῶν Γεργεσηνῶν ὁ Ἄγγλος «ἀγνωστικιστὴς» ἠγνόησεν ἢ μᾶλλον ἐπολέμησε πᾶσαν φιλελεύθεραν προσπάθειαν. Ἀντιτίθετο πρὸς τὸ κίνημα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν μαύρων, πρὸς πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν βελτιώσιν τῆς γυναικός, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπικράτησιν φιλεργατικῆς νομοθεσίας, ἤτο, συνελόντι εἰπεῖν, ἐναντίον πάσης φιλελεύθερας προόδου. Φυσικῶς δὲ τῷ λόγῳ, δὲν εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ εἰπῆ τίποτε ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία τότε καὶ μετὰ τὴν Κρήτην, μετὰ τοὺς κρητικὸς ἀγῶνας καὶ μετὰ τὰ θέματα τῶν Ἰονίων καὶ μετὰ τόσα ἄλλα εἶχε τὴν ἀνάγκην τῆς συνηγορίας του.

Καὶ ὅσον μὲν ἔζη ὁ Γλάδστων καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Γλάδστωνος, ἐγένοντο δίκαιαι ἐκδηλώσεις καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τούτοις, σιγὰ-σιγὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπικράτησεν ἡ προπαγάνδα τοῦ Huxley, τὸ πᾶν βλέπουσα διὰ τῶν... Γεργεσηνῶν. Δι' αὐτὸ ἡ ὑποκριτικὴ αὐτῆ νοοτροπία δὲν ἔχει εὐκαιρίαν νὰ συγκινηθῆ οὔτε διὰ τὴν Κύπρον οὔτε ὅταν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Σμύρνην ἔγιναν αἱ βαρβαρότητες, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν. Ἄλλ' οἱ ἀγῶνες οἱ πνευματικοὶ ἐξορίζονται καμμια φορὰ. Καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Γλάδστωνος, ἔστω καὶ ἐξόριστον ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, θὰ συμβάλῃ καὶ πάλιν διὰ τὰ ἔλθῃ ὁ θρίαμβος τοῦ δικαίου, τὸν ὁποῖον μόνον μέσα εἰς ἓνα ἀληθινὰ χριστιανικὸν πολιτισμὸν καὶ ὄχι εἰς τὸν «ἀγνωστικισμόν» τύπου Huxley, Γεργεσηνῶν κλπ., ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ προσδοκᾷ.

ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΜΒΟΛΟΓΙΟΝ

Τοῦ κανταντήματος ὅμως εἰς τὸ ὁποῖον ἐφθάσαμεν, εἰκόνα ἀνάγλυφον παρέχουν καὶ ἀλλεπάλληλοι εἰδικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς... συνεπειᾶς μεταξὺ διαβεβαιώσεων καὶ πράξεων. Ἀναγνώστης μας μᾶς ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ μερικῶν σημείων πού εἶναι ὀλίγες χάνδρες ἀπὸ τὸ μακρότατον κομβολόγιον.

1) Ὁ Τοῦρκος ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν

ρικῶν ὑπογράφει εἰς τὴν πανασιατικὴν διάσκεψιν τῆς Μπαντοῦγκ διακήρυξιν, κατὰ τῶν ἀποικιακῶν καθεστώτων καὶ ὑπὲρ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας (ὄχι ἔτη ἢ μῆνας), ἔξαπολύνει ὕβρεις κατὰ 400.000 ἀνθρώπων, διότι ἐτόλμησαν νὰ διεκδικήσουν τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίσουν αὐτοί, καὶ ὄχι οἰοσδήποτε ἄλλος, περὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν ὑπάρξεως. Καὶ τὰς ὕβρεις ἀκολουθοῦν... τὰ γνωστά καὶ ἀχαρκατήριστα.

2) Εἰς τὰς 14 Ἰουλίου, ἡ Γαλλία ἐορτάζει τὴν ἐπέτειον τῆς ἀλώσεως τῆς Βαστίλλης καὶ τῆς διακηρύξεως τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (liberté, égalité, fraternité!). Ἐνα μῆνα κατόπιν, οἱ Γάλλοι σφάζουν σὰν ἀρνιά τοὺς Μαροκινούς, διότι ἠθέλησαν ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν δουλείαν.

3) Οἱ Βρεττανοί, οἱ ὁποῖοι «ἐκπροσωποῦν τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον», βομβαρδίζουσι ἐν ὁλόκληρᾳ χωρίᾳ Ἰθαγενῶν, διότι δὲν πληρώνουν τοὺς φόρους πρὸς τοὺς δυνάστας τῶν. Τὸ ἔγκλημα γίνεται διεθνῶς γνωστόν, συζητεῖται εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων καὶ ὁ Βρεττανὸς ὑπουργὸς τῶν ἀποικιῶν δηλώνει ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν... τιμωρίαν τῶν ἀπειθαρχῶν εὐτυχῶν ὑπηκόων τῆς Αὐτῆς Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος...

4) «Μιά φορά κι' ἕναν καιρὸ» ὑπῆρχε... ἡ Ἑλληνοτουρκικὴ φιλία. Εἰς τὰς ὥρας αὐτὰς λέξεις, προσθέσατε τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἐπιφανῶν ἰδρυτῶν τῆς, ἐπισκέψαι ἐνθουσιωδῶς δεκτὰς τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο κρατῶν, ζητωκραυγὰς, ἀνταλλαγὰς τιμητικῶν μεταλλείων, ἀνακηρύξεις ἐπιτίμων διδακτῶν καὶ πολλὰ ἄλλα θαυμάσια πράγματα...

Ἦρχεσαν ὁμως διὰ τὸν... φίλον τουρκικὸν λαὸν τὰ ἀλλόφρονα κηρύγματα ἐνὸς κτρινοῦ τύπου καὶ αἱ ἔξαλλοι δηλώσεις ἐνὸς ἐξωφρενικοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, διὰ νὰ κάμῃ τὰ πάντα «γῆς Μαδιάμ»: λεηλασίαι, λυντσαρισμα, καταστροφαι καταστημάτων καὶ οἰκιῶν, βανδαλισμοὶ κατὰ ἐκκλησιῶν καὶ τάφων, ὅτι περίπου θὰ ἔκαμαν αἱ ὀρδαὶ τοῦ Τζεγγίς Χάν ἢ τοῦ Ἀττίλα.

Καὶ ὅλα αὐτὰ, ἐπιλέγει ὁ ἀναγνώστης μας, μεσοῦντος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος...

ΧΩΡΙΣ ΟΝΕΙΡΑ

Ἄλλὰ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ δοκιμασία τὴν ὁποίαν διερχόμεθα ἔχει καὶ μίαν ἄλλην πλευράν. Ὅλοι μας, βλέποντες τὴν στάσιν τῶν... μεγάλων, ἐντεῦθεν καὶ ἐκείθεν τοῦ ὠκεανοῦ, ἐμβρόντητοι ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀχαρκατήριστον λιποταξίαν τοῦ Ο.Η.Ε. αἰσθανόμεθα τὴν ψυχὴν μας νὰ τὴν κυριεύῃ ἡ ἀπογοήτευσίς, αὐτὸ τοῦτο ἢ ἀπόγνωσις, διὰ τὴν τόσον φοβερὰν διάφευσιν τῆς ἐλπίδος ποὺ εἴχομεν, ὅτι ὑπάρχει κάποιος πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος, καὶ ὅταν δὲν ἀποτρέπη, θ' ἀπαμβλύνη ὅμως κάπως τὴν ἀδικίαν. Ἄλλ' ἡ ἀπογοήτευσίς μας εἶναι ἡ δικαία... τιμωρία μας, διότι ἐπιστεῦσαμεν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοιούτου πολιτισμοῦ! Δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ἐλπίδας εἰς ἕνα πολιτισμὸν ἀποκλειστικῶς ὑλικόν, ποὺ βάσιν τοῦ ἔχει τὴν ἄρνησιν τῶν αἰωνίων ἀξιῶν, τὴν ἄρνησιν τῆς αἰωνιότητος. Δὲν εἶναι πολιτισμὸς αὐτός, εἶναι βαρβαρότης.

Ὅταν ὁ ἀγὼν μας ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ ἐτελείωνε μὲ τὴν συντριπτικὴν νίκην τῆς δημοκρατίας, ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ θρίαμβος τότε θὰ ἦτο ὄντως θρίαμβος, ὅταν ἠττημένος καὶ συντετριμμένος ἦτο τὸ πνεῦμα ποὺ ἐδημιούργησε τοὺς φασισμοὺς καὶ ὄχι μόνον αἱ συγκεκριμένα ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Καρπὸς τῆς ἀρνήσεως τῶν μεγάλων ἀξιῶν καὶ ὁ φασισμὸς, ἐκδηλώνεται καὶ ἄνευ δικτατόρων μὲ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ὀμῆς βίας, τῆς γυμνῆς πυγμῆς καὶ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου. Πολλοὶ πρὸ τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Μουσσολίνι, εἶχαν θεοποιήσει τὴν ὀμῆν βίαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδηλοῦται ἤδη ἐπὶ Θρασυμάχου, συζητούντος μὲ τὸν Σωκράτην καὶ χαρακτηρίζοντος ὡς δίκαιον «τὸ τοῦ κρείττονος (δηλαδὴ τοῦ ἰσχυροτέρου) ξυμφέρον». Καὶ ὅπου ὑπάρχει Θρασύμαχος ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει πολιτισμὸς. Καὶ ὅπου εἰς τὴν θέσιν τῆς πνευματικῆς κοσμοθεωρίας ὑπάρχει ὁ δῆθεν ἀγνωστικισμὸς, ἡ ἄρνησις, ὁ ὕλισμος ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ἐκεῖ ὑπάρχει Θρασύμαχος.

Συμπέρασμα : καλὰ θὰ κάμωμεν οἱ Ἕλληνες, κρατοῦντες ὡς ἀγκυραν ἐλπίδος τὴν πίστιν μας, νὰ τὴν ἔχωμεν καὶ ὡς ὀδηγὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅτι, ἐφ' ὅσον δὲν βλέπομεν τὴν πίστιν αὐτὴν, δὲν πρέπει νὰ κάμωμεν ὄνειρα, νὰ στηρίζωμεν ἐλπίδας, τὰς ὁποίας κατόπιν διαδέχεται ἡ ἀπογοήτευσις. Καὶ ἀκριβῶς καὶ τοῦτα τὰ γεγονότα ἡμποροῦν νὰ χαλυβδώσουν τὴν πίστιν μας καὶ νὰ γίνουν εὐλογία δι' ἡμᾶς διὰ νὰ συναγάγωμεν συμπεράσματα ποῦ πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν καὶ ποῦ δὲν πρέπει.

Η ΗΓΕΣΙΑ

Βεβαίως, διὰ μίαν τοιαύτην καθοδήγησιν ἀρμοδία καὶ ὑπεύθυνος θὰ ἦτο ἡ πνευματικὴ ἡγεσία. Ἀλλὰ φοβούμεθα ὅτι τὸ νὰ ζητοῦμεν ἀπὸ τὴν καθ' ὅλου πνευματικὴν ἡγεσίαν μας τοῦτο, νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ γεγονότα πνευματικῶς, νὰ τὰ ἐντάξῃ εἰς τὴν μεγάλην γραμμὴν τῶν πνευματικῶν ἀγώνων καὶ νὰ συναγάγῃ ἐντεῦθεν συμπεράσματα, εἶναι... χιμαιρικόν. Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος! Ὁ λαὸς ὁ ἐλληνικὸς ὁμως, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ χρόνια αὐτὰ ζῆ συνεχεῖς δοκιμασίας καὶ τὰς ἀντεπεξέρχεται μὲ τὴν μίαν πνευματικὴν νίκην κατόπιν τῆς ἄλλης, ὁ λαὸς αὐτὸς φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν εὐρίσκει τὸν δρόμον του μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν του ἀρετὴν καὶ ἀγνότητα.

Καὶ ἄλλην μίαν φορὰν οἱ ἄξιοι συλλυπητήριον καὶ οἴκτου δὲν εἶναι οἱ ἀδικούμενοι, ἀλλ' οἱ ἀδικοῦντες. Οἱ ἀδικοῦντες ἀμέσως καὶ οἱ ἐμμέσως, ἀλλὰ παντοιοτρόπως, ἐνισχύοντες τὸ ἔγκλημα. Ὁ δὲ μάρτυς ἐλληνικὸς λαὸς εἶναι θαυμασμοῦ ἄξιος καὶ μακαρισμοῦ, διότι παλαίει μὲ τὴν σαπίαν τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ ὑποφέρει, ἀκριβῶς διότι μένει ξένος πρὸς τὴν σαπίαν αὐτήν. Naί, ἀλλ' αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ παθήματα ὑψώνουν τὸν λαὸν αὐτὸν καὶ τὸν καταρτίζουν εἰς τὴν πνευματικὴν ἡγετικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν ὅλοι εἶναι ὑποχρεωμένοι ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ τοῦ ἀναγνωρίσουν.

ΑΚΤΙΣ ΦΩΤΟΣ

Ἔστι τῆς τοιαύτης, θείας ὄντως, ἀποστολῆς τοῦ ἔχει ἐπίγνωσιν ὁ ἐλληνικὸς λαός, μαρτυρεῖ καὶ ἡ στάσις του ἐναντι τῶν ἐπισήμων κακουρημάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης, στάσις ἡ ὁποία ἦτο αὐτόχρομα μεγαλειώδης. Νὰ σιωπήσῃ ἕνας λαὸς μὲ χαμηλὸν πατριωτικὸν αἶσθημα εἶναι, ἴσως, φυσικόν. Νὰ ἀντιπαρέλθῃ ἐν σιγῇ τὸ ζήτημα ἕνας ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ψυχρὸς λαός, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανον.

Ἄλλ' ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καὶ τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα ἔχει ἀμείων καὶ θερμότητος πολὺ εἶναι. Ἡ ἀξιοπρέπεια μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλε τὴν δικαίαν, τὴν ἱερὰν του ἀγανάκτησιν, εἶναι δείγμα πολιτιστικῆς ὠριμότητος, ὠριμότητος ἡ ὁποία ἔχει βαθείας πνευματικῆς ρίζας καὶ δὲν ἀποκτάται, βεβαίως, μὲ ἕνα διάταγμα διατάσσον νὰ ἀντικατασταθῇ τὸ φέσι μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν ρεμπούμπλικαν...

ΚΑΙ ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Ἐδῶ ἀκριβῶς προβάλλει τοῦ χριστιανοῦ Ἕλληνοσ ἡ ἀποστολή: νὰ θρέψῃ καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ αὐτὴν τὴν φλόγα. Νὰ δώσῃ, τὸ παράδειγμά του ἰδίως, τὸν τύπον τοῦ πραγματικοῦ χριστιανοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ ἡμπορέσῃ νὰ στραφῇ μὲ χαρὰν καὶ ἀνακούφισιν καὶ ἐμπιστοσύνην ὁ ἐλληνικὸς λαός.

Ἀλλὰ, θὰ τὸ εἴπωμεν διὰ πολλοστὴν φορὰν, τοῦτο σημαίνει ἄνοδον πνευματικὴν τῶν χριστιανῶν τῶν ἰδίων. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος δὲν εἶδεν ἀκόμη, ὡς τ ὕ π ο ν , ὄχι ὡς σπανίαν ἐξαίρεσιν, τὸν ὑποδειγματικόν, τὸν ἀγωνιζόμενον χριστιανόν. Τὸν εἶδε μόνον γεμᾶτον μὲ ὑποσχέσεις, αἱ ὁποῖαι, φεῦ, δὲν ἔχουν πάντοτε ἀντίκρουσμα εἰς τὴν πραγματικότητά.

Τί τὰ θέλετε, καὶ τὰ πρόσφατα γεγονότα τὸ δείχνουν. Ἄν πρὲθῃ κάποια ἐλπίς νὰ διατηρηθῇ διὰ τὸν πολιτισμὸν μας, ἡ ἐλπίς αὐτὴ εἶναι ὁ Χριστιανισμός. Ἄλλ' ὁ Χριστιανισμὸς ὄχι μόνον ὡς ἰδέα. Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς ἐνσάρκωσις, ὡς ἐμφάνισις εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν, ἡμεῖς.

Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστιανισμὸς πρέπει νὰ γίνῃ πραγματικὸς καὶ ὄχι μόνον ὑποσχέσεις, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του «ἕως ἡμέρα ἐστί...»

ΕΥΚΑΙΡΙΑΙ ΠΟΥ ΧΑΝΟΝΤΑΙ

Ἄλλο ἓνα καλοκαίρι ἐπέρασεν. Ἄλλη μία εὐκαιρία εἶχε παρουσιασθῆ, νὰ γίνῃ κατὶ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐπαφὴν μὲ ὄλους ἐκείνους πὺ προσφέρονται διὰ τοιαύτην ἐπαφὴν τὸ καλοκαίρι, ἐνῶ εἶναι ἀπρόσιτοι τὸν χειμῶνα: παραθερισταί, παιδιὰ κατασκηνώσεων, ἐκδρομεῖς. Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ ἡ εὐκαιρία αὐτὴ ἐπῆγε μαζί μὲ τὰς ἄλλας, τῶσων περασμένων ἐτῶν. Εἰς τὰ ἄχρηστα! Χρόνια τώρα ἡ παροῦσα στήλῃ ἐπισημαίνει τὴν εὐκαιρίαν, ὑπογραμμίζει τὴν ἀνάγκην, τονίζει τὰς εὐθύναι. Ἡ φωνὴ της, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα... ὄχι καὶ μὴδὲν! Ἀρνητικόν! Διότι αἱ εὐκαιρίαί προσφέρονται καὶ πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις. Καὶ δὲν μένου ἀχρησιμοποίητοι ὡς πρὸς αὐτάς.

Νὰ εἰποῦμε ὅτι δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς, θὰ ἦτο ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἀντίφασις πρὸς ὅσα ἄλλαι σελίδες τῶν «Ἀκτίνων» πληροφοροῦν. Ἄλλ' ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν ἀρκεῖ. Ἐπρεπεν ὀλοκλήρου πνευματικῷ συναγερωμῷ τὴν ἔκτασιν καὶ ἔντασιν νὰ καταλάβῃ ἡ σχετικὴ προσπάθεια. Φυσικὰ ὅμως αὐτὸ δὲν ἔγινε. Διότι διὰ νὰ γίνουν τέτοια πράγματα ἀπαιτεῖται ἀφύπνισις, καὶ μακρὰ καὶ σύντονος προπαρασκευὴ!

ΘΑ ΔΙΔΑΞΟΥΝ;

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ τόποι παραθερισμοῦ ἐγέμισαν καὶ ἀπὸ... μυῖγες. Ἡ μυϊόπληξις ἀπετέλεσε τὴν κρατοῦσαν ἐντύπωσιν ὄλων ἐκείνων πὺ ἐπῆγαν νὰ παραθερίσουν καὶ δὴ τῶν ἀρρώστων πὺ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὑποβληθοῦν εἰς λουτροθεραπείαν. Ἀποτέλεσμα... θὰ τὸ καλοσκοφθοῦν γιὰ νὰ ξαναπᾶνε εἰς τόπους παραθερισμοῦ. Καὶ αὐτὸ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διότι λείπει ἐνδιαφέρον καὶ κοινὸς νοῦς, ὡς κόκκος σινάπεως!

Ἐξ ἄλλου, μὲ τὴν παραμέλησιν τῆς ἐργασίας διὰ τὴν καταστροφὴν ἐντόμων καὶ ἀποξήρανσιν ἑλών, ἡ παλαιὰ μᾶστιξ, ἡ ἐλονοσία... νὰ τὴν, ξανάρχεται! Ἐννοεῖται ὅτι δὲν συγκινούμεθα ἀπὸ αὐτό, δὲν τὸ προσέχουμ οὔτε καὶ τὰ πρῶτα ἄμεσα θύματα. Τόσα καὶ τόσα ἄλλα μᾶς ἀπασχολοῦν... πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ κοσμικὴ κίνησις καὶ ἡ πολιτικὴ μικρολογία. Ἐνῶ ἂν εἶχαμε ὡς λαὸς τὴν ἐξυπνάδα πὺ νομίζομεν ὅτι ἔχομεν, τὸ θέμα αὐτὸ πὺ εἶναι εἰς τὸ βάθος ἡ ὑγεία μας, ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀπασχολῇ τώρα καὶ νὰ καταλαμβάνῃ εἰς τὸ πανελλήνιον ἐνδιαφέρον εὐθύς μετὰ τὸ κυπριακὸν τὴν ἀμέσως ἐπομένην θέσιν.

Θὰ μᾶς διδάξουν ὅμως τὰ ἔντομα καὶ αἱ συνέπειαι των, θὰ μᾶς κάμουν νὰ ξυπνήσωμεν;

ΞΕΝΗΛΑΣΙΑ

Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἄς δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ ἐνὸς νεαροῦ, δεκαπενταετοῦς, ἀναγνώστου μας, πὺ ἔτυχε νὰ περάσῃ τὸ καλοκαίρι εἰς μίαν ἐπαρχιακὴν πόλιν. Διαμαρτύρεται λοιπὸν ὁ ἀναγνώστης μας αὐτὸς διὰ τὴν κακὴν καὶ ἄξενον συμπεριφορὰν μερικῶν κατοίκων καὶ ἰδίως μερικῶν παιδιῶν ἀπέναντι τῶν «ξένων», δηλαδὴ τῶν μὴ ἐντοπίων Ἑλλήνων. Τὸ ἔχουν φαίνεται κάμει «σπὸρ» νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς ξένους, νὰ τοὺς πετοῦν εἰς τὸν δρόμον (ἰδίως τῆς ὑπαίθρου) πέτρες κλπ.

Καὶ μέρος τι πιστεύομεν ἀπὸ τὰ καταγγελλόμενα. Καλὸν κατὶ νὰ γίνῃ, διότι τέτοιες ἐξυπνάδες δὲν ταιριάζουν εἰς λαὸν ἀληθινὰ ἐξυπνον. Ἡ ἀστυνομία ἄς διδάξῃ τοὺς ἐνηλίκους καὶ οἱ γονεῖς ἄς τραθήξουν, ἐν ἀνάγκῃ, κανένα παιδικὸν αὐτί. Καλύτερον αὐτὸ ἀπὸ τὴν διὰ πετροπολέμου «ξενηλασίαν» πὺ δὲν εἶναι πάντοτε τὸσον ἀθῶα...

Ο <ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΗΣ>

Τὸ περιοδικὸν ὁ «Συνεταιριστὴς» συνελήρωσε τριάντα χρόνια ἀπὸ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν του (Ἰανουάριος 1925) καὶ ἐξέδωσεν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἓνα εἰδικὸν πανηγυρικὸν τεύχος, πλουσιώτατον ὄντως εἰς

ῦλην. Περιοδικὸν τῆς ἐν Ἑλλάδι συνεταιριστικῆς κινήσεως, ὃ «Συνεταιριστὴς» ὑπῆρξεν ὄργανον ὑγιоῦς πρωτοπορίας, δι' αὐτὸ χαίρει ὄντως καθολικῆς ἐκτιμῆσεως καὶ ἀναγνωρίσεως.

Ἄν ὃ «Συνεταιριστὴς» ρίξῃ μιὰ ματιὰ πρὸς τὸν δρόμον πού διήνυσε, θὰ δικαιούται νὰ μείνῃ εὐχαριστημένος διότι, ἂν καὶ ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις δὲν ἀκμάζῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις τὸ συνεταιριστικὸν πνεῦμα παρέχει βασίμους ἐλπίδας, καὶ εἰς αὐτὸ ὄχι ὀλίγον συνετέλεσε τὸ νῦν ἐφορτάζον περιοδικόν. Ὡς πρὸς τὸν δρόμον πού ἀνοίγεται ἔμπρὸς του... αὐτὸς καὶ ἀπὸ προβλήματα θεβαίως εἶναι γεμᾶτος (εἶναι τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐπιβιώσεώς του) καὶ ἀπὸ προσδοκίας πού τὰς γεννοῦν τὰ τριάντα χρόνια πού ἐπέρασαν. Ὅσοι πιστεύομεν εἰς τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν εὐχαριστοῦμεν τὸν «Συνεταιριστὴν» δι' ὅ,τι προσέφερεν ἕως τώρα καὶ τοῦ ἐκφράζομεν τὰς καλύτερας εὐχὰς μας διὰ τὴν συνέχειαν.

ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΓΡΑΜΜΗΣ

Ὁ ἀγὼν τοῦ Ἔθνους διὰ τὴν Κύπρον μᾶς ἐπέβαλλεν, ὥστε τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Π. Μελίτη, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἤρχιζεν ἡ νέα σειρά τῶν μελετῶν του, νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν του εἰς τὸ περὶ Κύπρου ἄρθρον, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος φύλλου. Ἔτσι ὁ κ. Μελίτης θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐφετερινὴν σειρὰν τῶν ἀρθρῶν γραμμῆς τῶν «Ἀκτίνων» ἀπὸ τοῦ προσηχοῦς.

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΣΕΡΑΦΕΙΜΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἄγαπηταὶ «Ἀκτίνες»,

Θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου νὰ πληροφορήσω τοὺς φίλους ἀναγνώστας τῶν ἀγαπητῶν «Ἀκτίνων» ὅτι ἡ λαμπρὰ ἰδέα τῶν «Ἀπόψεων» τοῦ τεύχους τοῦ Ὀκτωβρίου 1954 διὰ τὴν ἰδρυσιν βιβλιοθήκης εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Σεραφεῖμ Παπακώστα, εἰς τὴν πατρίδα του Φουρνᾶ, ἐγίνετο πραγματικότης. Ὄντως, τὴν 14 Αὐγούστου ἐ.ἔ. ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου π. Σεραφεῖμ ἰδρυθείσης «Σεραφεῖμιου» Βιβλιοθήκης. Τὴν πρωτὰν τῆς αὐ-

τῆς ἡμέρας ἐψάλλῃ εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τοῦ Φουρνᾶ πάνδημον μνημόσυνον τῆ συμμετοχῇ ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωριοῦ μας, τὸ δὲ ἀπόγευμα ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τῆς Βιβλιοθήκης ἣ ὁποία ἐστεγάσθη εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου ἐγεννήθη ὁ ἀειμνήστος π. Σεραφεῖμ καὶ ἣ ὁποία παρεχωρήθη ἀπὸ τοὺς κληρονόμους του νὰ χρησιμεύσῃ ὡς Πνευματικὴ Ἑστία τοῦ χωριοῦ.

Ἦδη ἡ «Σεραφεῖμιος» Βιβλιοθήκη, ἣ ὁποία στεγάζεται ἀκριβῶς στὸ δωμάτιο πού ἐγεννήθη ὁ π. Σεραφεῖμ, περιέχει ἀπὸ δωρεὰς πλέον τῶν 350 ἐκλεκτῶν βιβλίων. Οἱ νέοι καὶ αἱ νέες τοῦ Φουρνᾶ μὲ τὴ Βιβλιοθήκη αὐτὴ ἀπέκτησαν ἓνα πολύτιμο βοηθὸ καὶ σύντροφο γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ἓνα θερμοκήπιο πού θὰ τοὺς παρέχει τὴ θαλαπρῆ καὶ τὴν πνευματικὴν ζεστασίαν κατὰ τὶς ἀτέλειωτες νύχτες καὶ ἡμέρας τοῦ χειμῶνος τῆς πατρίδος των. Ἐχουν δὲ τόσο ἀγαπήσει τὴν Βιβλιοθήκη τους, ὥστε δὲν χάνουν εὐκαιρία ἔπειτα ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴν, χειρωνακτικὴν ἐργασία γιὰ τὸν ἐπιούσιον — ζοῦν βλέπετε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιδ πτωχὰ σὲ ὕλικὰ μέσα καὶ ἀπόδοσι, πλούσιον ὅμως σὲ ὁμορφίε, ἀγάπη καὶ αἰσθήματα κομμάτι τῆς Ἑλλάδος μας — νὰ ἀφιερῶσιν ὄρες ὀλόκληρες διὰ τὴν περίφραξιν τῆς ἀλλῆς, διευθέτησιν τοῦ κήπου τῆς καὶ ἐν γενεῖ συντήρησίν τῆς. Φιλοδοξοῦν, μ' ἓνα λόγο, νὰ τὴν καταστήσουν ἐργαστήριον χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ὅπως ἦτανε παλαιότερα τὸ Μοναστήριον τους μὲ τὸ κρυφὸ σχολεῖόν του.

Θὰ ἐπεθύμουν τὴ στιγμή αὐτὴ καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν σας νὰ εὐχαριστήσω ἐκ μέρους τῶν νέων τοῦ Φουρνᾶ ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀπέστειλαν βιβλία γιὰ τὸν πλουτισμὸ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ χρήματα γιὰ τὴν ἐνίσχυσίν τῆς καὶ νὰ ἐπαναλάβω τὴν προτροπὴν τῶν «Ἀποψεῶν» σας : «Πρέπει ἡ Βιβλιοθήκη αὐτὴ νὰ βοηθηθῇ καὶ νὰ περιέχῃ τὴν εἰσφορὰν ὄλων μας. Αὐτὸ θ' ἀποτελῇ τὴν καλύτεραν εἰσφορὰν εἰς μνήμην ἀνδρὸς ὄντως ἀειμνήστου, ὅπως ὁ π. Σεραφεῖμ Παπακώστας.»

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
Γ ΚΑΜΠΕΡΗΣ
Εἰρηνοδίκης

ΕΚΘΕΣΙΣ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

Στὸ Μοναστεῖον «Gutenberg» τῆς Mainz μὲ τὴν συμπλήρωσιν 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ πρώτου βιβλίου στὸν κόσμον, τῆς Ἁγίας Γραφῆς, λειτουργεῖ ἀναμνηστικὴ βιβλικὴ ἐκθεσις.

Ἐίχα τὴν ἀνεκτίμητον εὐκαιρίαν νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ καὶ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ σᾶς ἀπασχολήσω, γιὰ λίγο, σχετικᾶ.

Μέσα στὸ θρόνυο, τὰ προβλήματα, τὶς ἀνησυχίας, τὰ ἐρεῖπια τοῦ μεταπολεμικοῦ κόσμου,

τὸ βιβλίον τῶν βιβλίων, μὲ τὴν ἀνεξάντητη δύναμι του, σὲ πολυάριθμες γλώσσες καὶ ἐκδόσεις, σὲ ποικίλη καὶ σχήματα, ἀπλῶν μεγαλόπρεπα τὶς σελίδες του στὴν τεράστια ἰσόγεια αἶθουσα τοῦ Μουσείου. Ἄπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ὀλόκληρος ὁ κόσμος τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης ἀναστρέφεται. Οἱ ἀρχαῖες, κίθως αἰώνια νέες καὶ ὠραῖες ἐξιστορήσεις τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Παραδείσου, τοῦ Κάιν καὶ τοῦ Ἄβελ, τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Κατακλισμοῦ, τοῦ Πύργου τῆς Βαβέλ καὶ τόσες ἄλλες, ξαναζοῦν πρὸ ἔντονα στὰ μάτια, τὴν καρδιά καὶ τὸ νοῦ τοῦ ἐπισκέπτη. Καὶ πλῆθ' αὐτῆς οἱ εὐαγγελικῆς ἐξιστορήσεις, τὸ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα, ἡ Πεντηκοστή, οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἡ Ἀποκάλυψις... Ἐνα δέος, ἕνα θαυμασμό καὶ μιὰ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια ἔνωσαν ἔντονα μπροστὰ τὸ βιβλίον αὐτό, πού, μεταφρασμένο στὴ Λατινικὴ ἀπὸ τὴ γλῶσσα μας, ὁ Γουτεμβέργιος ἐξετύπωσε, πρὶν ἀπὸ 500 χρόνια.

Μοῦ εἶναι πολὺ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο, νὰ σὰς περιγράψω μὲ ἀκριβεία τὰ ἐκθέματα — χειρόγραφα, ἔντυπα, μεταφράσεις, εἰκονογραφίες, διακοσμῆσεις —, σ' ὅλες τοὺς τὶς λεπτομέρειες καὶ χωρὶς παραλήψεις. Γι' αὐτό, ἀλλὰ καὶ χάριν συντομίας, θὰ περιορισθῶ σὲ μερικὲς ἀδρές γραμμές.

Ἀνάμεσα στὰ πολυάριθμα, ὀλόκληρα ἢ ἀποσπασματικά, ἐκθέματα, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερα, πολλὰ τῶν ὁποίων συνεκεντρώθησαν εἰδικὰ τὶς ἡμέρες αὐτῆς ἀπὸ ἄλλες συλλογῆς (Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη, Θεολογικὸ Σπουδαστήριον, Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη, Μητροπολιτικὸ Θησαυροφυλάκιον καὶ διάφορες ἰδιωτικῆς), διακρίνει κανεὶς πολλὰ πρωτότυπα, ἄλλα δὲ σὲ πανομοιότητα ἀντίγραφα.

Κατὰ χρονολογικόν, μᾶλλον, πίνακα ἔχομε 89 ἑβραϊκῆς Γραφῆς τῆς Π. Δ. (500—200 π.Χ.), ἀπὸ τὴν κατὰ τὸ 500 π.Χ. συλλογῆ τῶν βιβλίων τῆς ἀπὸ τοὺς 120 σοφούς, τὸν Πάπυρον Nach (Cambridge) τὸ ἀρχαιότερον (200 π.Χ.) γνωστὸ ἑβραϊκὸ βιβλικὸν κείμενον, τὸν Πάπυρον Fouad (Κάιρο), τὸ ἀρχαιότερον (200-100 π.Χ.) ἀπόσπασμα τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τῆς Π. Δ. ἀπὸ τοὺς ἐβδμήκοντα. Ἐπίσης ἀπόσπασμα Παπύρου (τοῦ Manchester), μὲ τμήματα ἐκ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου, ἑλληνικά, τὴν ἀρχαιότερα (περὶ τὸ 125 μ.Χ.) ἀπόδειξις τῆς Κ. Δ., τὴν ἑλληνικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς Π. Δ. (240 — 245 μ. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους (HEXAPLA), τὴν κατὰ τὸ 350 — 380 μεταφράσιν τῆς Βίβλου στὰ γοτθικά: τὸν κώδικα τοῦ Βατικανοῦ, 759 τρίσηλα χειρόγραφα φύλλα, ἑλληνικά, σὲ περγαμηνή, τὸν Σιναϊτικὸν Κώδικα, 393 διατηρούμενα, ἀπὸ 720 περίπου φύλλα, μὲ ὀλόκληρον, ἑλληνικά, τὴν Κ. Δ., τὸν Ἀλεξανδρινὸν Κώδικα, ἑλληνικά, τὸν κώδικα τοῦ Wulfilas, γοτθικά, σὲ περγαμηνή, μὲ ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ γράμματα, τὸν συριακὸν Rabulas Codex μὲ ὀλοσέλι-

δες μηνιατοῦρες τῆς Κ. Δ. κ. ἄ. κώδικες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἑλληνικά, μὲ περὶτεχνες μηνιατοῦρες, ἀπὸ τὸ 600 καὶ ἐφεξῆς.

Ἀκόμη ψαλτήρια, ἑλληνικά, μὲ βυζαντινῆς μικρογραφίας, εὐαγγέλια, λατινικά, μὲ μικρογραφίας καὶ χρυσῆ γραφῆ, μικρογραφικῆς Γραφῆς μοναστικῆς γραφικῆς τέχνης καὶ πολλῆς βιβλικῆς πρωτότυπες περγαμνῆς, μέχρι τὴν Biblia Latina τοῦ 1455, τὴ γνωστὴ Vulgata τὴν ὀνομαζομένη καὶ 42στιχο, πού εἶναι, ὡς γνωστὸν, ἡ πρώτη ἔντυπος Βίβλος, τὸ πρῶτον ἔντυπον βιβλίον τοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τὸ 1455 καὶ ἐφεξῆς, ἡ ποικιλία καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐκθεμάτων αὐξάνουν μὲ τὰ τρίχρωμα δίγλωσσα ἢ τετράγλωσσα ψαλτήρια, τὶς γεμανικῆς, γαλλικῆς, τσεχικῆς, ὀλλανδικῆς, ρωσικῆς καὶ λοιπῆς γραφῆς, μέχρι τὴν ἑξάτομη Biblia Polyglotta τὴν πρώτην τυπωμένη ἑλληνικὰ Βίβλο, καὶ τὴν ἑλληνολατινικὴ Βίβλο τοῦ Ἐράσμου, τὸ 8σηλον τετράγλωσσον σπάνιον ψαλτήρι τῆς Γένουας, τὴ Βίβλο τοῦ Τσβιγκλίου καὶ τοῦ Λουθήρου καὶ ἄλλες, μὲ περίφημες ξυλογραφίας τῶν Doré, Holbein Dürer κ. ἄ. γνωστῶν ζωγράφων.

Ἐπαρῶν ἐπίσης τῆς τετράγλωσσος, ἑτοιμὸς Biblia Regia γιὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ὁποίας εἶχαν ἀπασχοληθῆ 40 στοιχειοθέται καὶ πωσται γιὰ 5 χρόνια, ἡ 7γλωσσος Pariser Polyglotte, ἡ 10γλωσσος Londoner Polyglotte, ἡ 12γλωσσος Biblia sacra. «The Bay Psalm Book» τὸ πρῶτον τυπωθὲν βιβλίον εἰς Η.Π.Α., τὸ «Πάτερ ἡμῶν» σὲ 150 καὶ 155 γλώσσες, τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον σὲ 72 εὐρωπαϊκῆς γλώσσες, ἡ 5τομος Ἀγγλικὴ Βίβλος τοῦ 1903—1905, ἡ ὠραιότερα σύγχρονος ἔντυπος Βίβλος, τὸ ἄσμα ἀσμάτων σὲ μεταφράσει τοῦ Gothe, ἡ Rambrandt-Bibel μὲ 240 εἰκόνες κ. ἄ., κ. ἄ.

Σ' ἕνα σημεῖον τῆς αἰθούσης, πλῆθ' σὲ μιὰ τεράστια Βίβλο, ὑπάρχει μιὰ πολὺ - πολὺ μικρὴ — τὸ ¼ σχεδὸν τοῦ κουτιοῦ τῶν σπῆρων — σὲ μέγεθος, καὶ πλῆθ' τῆς ἕνας φάκος...

Ἔτσι ἡ Βίβλος εἶναι, ὄχι μονάχα τὸ πρῶτον τυπωθὲν βιβλίον, τὸ μικρότερον καὶ μεγαλύτερον σὲ μέγεθος, μὲ ὑπέροχες μικρογραφίας καὶ εἰκόνες μεγάλων ζωγράφων, βιβλίον, τὸ βιβλίον πού μεταφράσθη σὲ πάνω ἀπὸ 1000 γλώσσες καὶ διαλέκτους καὶ γιὰ τὸ ὅποιο γράφτηκαν τὰ περισσότερα βιβλία στὸν κόσμον (χιλιάδες τόμοι ὀλόκληροι), τὸ αἰώνια νέο βιβλίον, μὲ τὸ ὅποιο καταπαύσθησαν τὰ μεγαλῶτερα καὶ τὰ ἐκλεκτότερα πνεύματα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ βιβλίον τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, ἀλλὰ, πρὸ παντὸς αὐτό, τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς γιὰ τὸν καθένα, τὸ βιβλίον τῶν βιβλίων! Αὐτό, πού, μὲ τὶς ἀμέτρητες ἐκδόσεις του σὲ πολυάριθμες γλώσσες, ἀπὸ ἀναρίθμητες βιβλικῆς ἑταιρεῖες, σὲ ἄπειρα ἀντίτυπα, διὰ μέσου τῶν αἰώνων δείχνει τὸ δρόμον στὰ ἄτομα καὶ τοὺς λαούς.

Ἄσοι ἀνηγοῦσιν ἢ ἀγανοῦσιν στὴ δύσκολη καὶ μαρτυρικὴ τούτῃ ἐποχῇ, ἡγέται, λαοὶ καὶ

αὐτοὶ ποὺ διαρκῶς ἀπασχολοῦνται μὲ τὴν κρίσι τοῦ βιβλίου συγγραφεῖς, ἃς στρέφουν τὰ βλέμματα, τὸ νοῦ, τὴν καρδιά στὸ παγκόσμιο βιβλίον...

Πολλὰ προβλήματα θὰ βροῦν τὸ δρόμο πρὸς τὴ λύσι τους καὶ πολλὰ θὰ διδασχθοῦν γιὰ ν' ἀποφεύγουνται οἱ κρίσεις καὶ οἱ κρίσιμες, γεμάτες ἀγωνία καὶ πόνο ἐποχές...

Καὶ γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα!...

Με πολλὴν ἐκτίμησιν

Φ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

Ἄγαπηταί «Ἀκτίνες»,

Ἵως συνέχεια τοῦ σημειώματος «Κράτος ἀπολίτιστον» ἔρχεται ἡ ἔκκλησις τοῦ κράτους πρὸς τὰ διάφορα ἰδρύματα νὰ ἐνισχύσουν οικονομικῶς τὴν ἐκστρατεία τοῦ κράτους κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ.

Ἄπαιτοῦνται 20 ἑκατομ. δραχμαὶ καὶ ἐδ κρατικὸς προϋπολογισμὸς δὲν δύναται ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀπαιτούμενην δαπάνην» λέγει ἡ σχετικὴ ἔκκλησις.

Τονίζεται ἐπίσης ὅτι 20 - 25% τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ δὲν γνωρίζει ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν καὶ ὅτι 600.000 νέοι 12-20 ἐτῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετία δὲν ἔλαβον τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν.

Νομίζετε ὅτι χρειάζονται σχόλια;

Μέσα εἰς τὰ 110 δισεκατομμύρια τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, τόσον δύσκολον ἦτο νὰ ἐξευρεθοῦν εἴκοσι (20) μόνον ἑκατομμύρια διὰ τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν τῶν κατοίκων, καθ' ἣν στιγμὴν τόσα ἄλλα ἑκατομμύρια δαπανῶνται ἀσκόπως «ἐδῶ κι' ἐκεῖ»;

Ἐπιτρέπεται κράτος 7 ἑκατομμυρίων κατοίκων νὰ ἔχη ποσοστὸν 25% ἀγραμμάτων; «Μὰ τί ἄλλα προσόντα πρέπει τὸ κράτος αὐτὸ νὰ ἔχη διὰ νὰ θεωρῆται κράτος ἀπολίτιστον»;

Μετὰ τιμῆς

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

ΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

Ἄξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τὸ τεύχος Ἰουνίου — Αὐγούστου ἐ. ἔ. καὶ εἰς τὴν σελίδα 318 κ.ἔ. τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ σας δημοσιεύεται ἄρθρον τοῦ κ. Ἰω. Ἰωαννίδη — Φαληριώτῃ με τίτλον «Τὸ πρόβλημα τῆς Ἰδιωτ. Ἐκπαιδεύσεως», διὰ τοῦ ὁποῖου

ὁ ἀρθρογράφος σας ἐπιχειρεῖ νὰ ἐρευνήσῃ τὸ τὸ ὄλον θέμα τῆς Ἰδιωτ. Ἐκπαιδεύσεως. Μολονότι διαφωνοῦμεν ριζικῶς πρὸς τὸν ἐσφαλμένον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἀρθρογράφος σας ἀντιμετωπίζει τὸ ζήτημα, καὶ διαμαρτυροῦμεθα διὰ τοὺς βαρεῖς χαρακτηρισμοὺς του διὰ τοὺς λυκαίρχαυς, δὲν εἰσερχόμεθα εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄρθρου, καθ' ὅσον, ὡς εἶδομεν, τὸ τοιοῦτον κάνει ὁ ἐκλεκτὸς συναδελφός μας κ. Ἀπόστολος Φωτόπουλος εἰς τὸ τεύχος Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. καὶ εἰς τὴν σελίδα 369 κ.ἔ. τοῦ περιοδικοῦ σας καὶ μὲ τὸν ὁποῖον συμφωνοῦμεν ἀπολύτως. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀπάντησις μᾶς κρίνεται περιττὴ κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως δύο ἐπιστολῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωαννίδη (Ἐφημερίς «Τὸ Βῆμα» τῆς 24-8-55 καὶ περιοδικὸν «Ἀκτίνες» τεύχος Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ., σελ. 378) καὶ τῶν δοθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου προσωπικῶν ἐξηγήσεων.

Δυστυχῶς ὁμως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παρέμβωμεν ἀπὴν τὴν στιγμὴν διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς ἕτερον — ἀνόνημον δυστυχῶς — ἐπιστολογράφον σας, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν στηλῶν τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου, σελίς 378 κ.ἔ. ἀποπειρᾶται κατ' ἐντελῶς αὐθαίρετον καὶ ἀβάσιμον τρόπον νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα «εἶναι σχολεῖα ἀνωμάλων ψυχικῶς μαθητῶν», ὅτι πρέπει κατὰ συνέπειαν εἰς αὐτὰ νὰ ὑπηρετοῦν εἰδικοὶ περὶ τὴν ψυχοπαθολογίαν ἐκπαιδευτικοὶ κ.λ.π. Εἰς τὸν ἐπιστολογράφον σας μὲ τὰ τόσον αὐθαίρετα, ἀφελῆ καὶ σοφιστικὰ συμπεράσματα, κρυπτόμενον εὐσχήμως ὄπισθεν τῆς ὑπογραφῆς «Ἰδιωτικὸς Ἐκπαιδευτικὸς», τοῦτο μόνον ἀπαντῶμεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν: Ἐὰν αὐτὰ τὰ ὁποῖα φέρεται εἰς τὴν δημοσίωσιν εἶναι σοβαρὰ, ἔχει ὑποχρεῶσιν νὰ ἀρθρογραφῆσιν ἐνυπογράφως καὶ νὰ δικαιολογήσῃ ἀπολύτως τὰς ἀπόψεις του περὶ ποσοστῶν ἀνωμάλων μαθητῶν μὲ στατιστικὰ στοιχεῖα ἀπολύτως ἐξηκριβωμένα κλπ., διὰ νὰ γίνῃ πιστευτὸς ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους, τῶν ὁποίων τὴν προσοχὴν ἐπικαλεῖται. Ἡ ἀνονημογραφία δὲν τὸν διευκολύνει. Τὸ αὐτὸ, νομίζομεν θὰ ἔπρεπε νὰ κίμων καὶ αἱ «Ἀκτίνες», ἕνα τόσον σοβαρὸν περιοδικὸν καὶ δι' ἕνα τόσον σοβαρὸν θέμα.

Πρόθυμοι νὰ ἐπανελέθωμεν, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς ἀρθρογράφον, ἀναλαμβάνοντα διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὴν εὐθύναν τῶν γραφομένων του,

διατελοῦμεν μετὰ τιμῆς.

Διὰ τὸν Σύνδεσμον Ἑλλήνων Λυκαίρχων.

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

ΕΥΘ. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΣ. ΠΑΤΑΡΙΑΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΟ «ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ»

Ἦταν πραγματικὰ ὠραία καὶ εὐτυχὴς ἡ ἐμπνευση νὰ οργανωθοῦν καὶ νὰ καθιερωθοῦν στὴν πρωτεύουσα ἐτήσιες μουσικὲς καὶ θεατρικὲς ἐορτές. Δίδεται ἔτσι ἡ εὐκαιρία νὰ προβληθοῦν σὲ πλατύτερη διεθνὴ κλίμακα οἱ πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς δυνατότητες τῆς χώρας καὶ νὰ ἐξαρθῇ κατὰ τρόπον ἐκδηλο ὁ ἀλιόσιος καὶ σύμφυτος μετὰ τὴν ἐθνικὴ ψυχὴ πολιτικὸς χαρακτήρας τῆς φυλῆς μας.

Καὶ πρέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ τονίσουμε ὅτι στὶς ἐφετεινὲς πρώτες ἐορτές ὁ βασικὸς αὐτὸς σκοπὸς ἐπραγματοποιήθηκε κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο. Ὅταν μάλιστα λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὶς ἀναπόφευκτες δυσκολίες καὶ τὰ ἐμπόδια, ποὺ παρουσιάζονται πάντα στὴν ἀρχὴ τέτοιων μεγάλων προσπαθειῶν, μπορεῖ νὰ πῇ ἀδίστακτα ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ Φεστιβάλ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ὑπέρχει πλήρως.

Ἐχρησιμοποιοῦνταν βέβαια καὶ διαλεχτοὶ ξένοι καλλιτέχνες — δύο ἀρχιμουσικοί, ἓνας χορογράφος, τρεῖς τραγουδιστρίαι καὶ ἓνας τραγουδιστὴς — ποὺ, μετὰ τὴν ἀξία συμμετοχῆς τους στὶς μουσικὲς ἐκδηλώσεις, συντέλεσαν πολὺ στὴν ἐπιτυχία τους. Ἀλλὰ τὰ θεμέλια τῶν ἐορτῶν καὶ τὰ κυριώτερα στηρίγματα τους ἦσαν ἀποκλειστικῶς Ἑλληνικά.

Ἡ Κρατικὴ Ὀρχήστρα Ἀθηνῶν, ἡ χορωδία τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς, ὁ σκηνοθέτης, οἱ τρεῖς ἀπὸ τοὺς πέντε ἀρχιμουσικοὺς, οἱ σκηνογράφοι καὶ οἱ ἐνδυματολόγοι, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο χορογράφους καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ χορευταί, καθὼς καὶ οἱ περισσότεροί πρωταγωνισταὶ καὶ τὸ σύνολο τῶν ἄλλων ἐκτελεστῶν τῶν μουσικῶν ἔργων, ἦσαν ὅλοι Ἕλληνες. Καὶ τὸ κυριώτερο: ὄχι μόνον ἐστάθηκαν ἰσάξιοι μετὰ τοὺς ξένους συναδέλφους των στὴν καλλιτεχνικὴν ἀξία καὶ ἀπόδοση, ἀλλὰ καὶ ἀπετέλεσαν ὅλοι μαζί τὸν βασικώτερο καὶ κυριώτερο συντελεστὴ τῆς ἐπιτυχίας.

Ἐχωριστὰ ἀξίζει νὰ ἐξαρθῇ ἡ πρόθυμη καὶ ἀνιδιοτελεῆς συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ποὺ διατρέπουν στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ποὺ στὴν πρώτη πρόσκληση τῆς γενέτειρας χώρας ἔσπευσαν νὰ συμβάλουν ἀποτελεσματικὰ σὲ μὴν ἀξία προβολῆ καὶ ἀνάδειξη τῶν Ἑλληνικῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν δυνάμεων. Καὶ εἶναι ἀκόμη περισσότερο εὐχάριστο τὸ γεγονός ὅτι οἱ σκηνοθέτες καὶ οἱ πέντε ἐκλεκτοὶ καλλιτέχνες τοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ ἦλθαν ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ, εἶναι ἓνα μικρὸ μόνον μέρος τῶν πλουσίων καλλιτεχνικῶν ἀποθεμάτων, ποὺ διαθέτει ἡ χώρα μας στὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιοῦν ἐπίσης ἀργότερα, ἀνάλογα μετὰ τὰ ἔργα ποὺ θὰ παρουσιάζονται.

ΟΙ ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΓΩΔΙΕΣ

Χωρὶς πάντως νὰ θέλουμε νὰ μειώσουμε τὴν ἀξία καὶ τὴν ἀπόδοση τῶν μουσικῶν αὐτῶν ἐκδηλώσεων — τῶν μελοδραματικῶν παραστάσεων καὶ τῶν συμφωνικῶν συναυλιῶν — δὲν διστάζουμε νὰ σημειώσουμε ὅτι μετὰ τὴν ἐπιθυμητὴν ἐκμετάλλωσιν, συγκίνησιν καὶ τιμὴν χαρῆκαμε τὸ καθαρῶς ἑλληνικὸ τμήμα τῶν ἐορτῶν μετὰ τὶς παραστάσεις τῶν δύο ἀρχαίων τραγωδιῶν: τῆς «Ἐκάβης» τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ «Οἰδίποδος Τυράννου» τοῦ Σοφοκλέους.

Στὶς παραστάσεις αὐτὲς ὅλοι γενικὰ οἱ παράγοντες ἦσαν ἀποκλειστικὰ ἑλληνικοί: Ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος Λόγος τῶν ἑλλήνων τραγικῶν. Τὰ ὑπέροχα καὶ ἀφθαρτα μηνύματα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ ἀπαράμιλλη Τέχνη τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας. Καὶ μαζί μ' αὐτὰ, ἑλληνικὸς ὁ τρόπος τῆς ἐρμηνείας, ἑλληνικὴ ἡ σκηνοθεσία, ἑλληνικὸς ὁ ὄλος ὁ θίασος, ἑλληνικὴ ἡ μουσικὴ ὑπόκρουση, ὅλα ἑλληνικά. Πῶς νὰ μὴν ἀπηχῆσων βαθύτερα μέσα μας, νὰ μὴν δονήσων ἐντονότερα τὴν ψυχὴν μας, νὰ μὴν κινήσων ζωηρότερα τὴν σκέψιν μας;

Καὶ ἂν ἀκόμα θὰ θέλαμε νὰ ἐπιχειρήσουμε μὴν αὐθαίρετη βέβαια κάπως, ἀλλὰ καὶ δίκαιη μεταφορὰ ἀπὸ τὸν μουσικὸν τομέα στὸν θεατρικόν, καὶ νὰ κάνουμε ἀντιπαραβολὴς καὶ συγκρίσεις ἀνάμεσα στὶς παραστάσεις τῶν μελοδραματικῶν ἔργων ποὺ παρακολούθησαμε καὶ τῶν δύο τραγωδιῶν, ἡ ἀντιπαραβολὴ καὶ ἡ σύγκριση θὰ ἦταν, κατὰ τὴν γνώμην μας, μετὰ τὸ μέρος τῶν παραστάσεων τῶν δύο τραγωδιῶν.

Μπροστὰ στὴν ὑπέροχην μουσικὴν τοῦ Γκλουκ καὶ τοῦ Μότσαρτ, τὸ ἀφθαστὸ καὶ ἀφθαρτὸ μεγαλεῖο τοῦ λόγου τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Σοφοκλέους. Μπροστὰ στὴν ἁρμονία τῶν ἤχων ἡ πνοὴ τῆς ποιήσεως. Μπροστὰ στὴν τέχνην τοῦ μελοδράματος, ἡ τέχνη τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας. Καὶ ἂν, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, οἱ μελοδραματικὲς παραστάσεις μᾶς παρουσίασαν στοὺς πρώτους ρόλους ἐξαιρετικῶς πραγματικὰ ξένες καλλιτεχνίδες, οἱ παραστάσεις τῶν δύο τραγωδιῶν ἐπρόβαλαν ἐμνευσμέναι καὶ ὑπέροχαι δημιουργίαι τῶν δικῶν μας ἡθοποιῶν. Καὶ πιστεύουμε βαθύτατα ὅτι μετὰ αὐτὰ τὰ βάρη στὶς δύο πλευρὰς τῆς ζυγαρίαις, ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ παρουσιάζει μεγαλύτερον βάρος.

Πῶς λοιπόν, μαζί μετὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν χαρὰ, νὰ μὴν αἰσθανοῦμε συγχρόνως καὶ ἐθνικὴν ἐκμετάλλωσιν;

Η ΣΤΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Με αὐτὰ πού σημειώνουμε δὲν ἐπικρίνουμε τὴν σύνθεση τῶν ἐκδηλώσεων. Ἀπεναντίας ἀναγνωρίζουμε τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς χρησιμοποίησης ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων καὶ ἐκτελεστῶν, προκειμένου γιὰ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις, οἱ ὁποῖες — ὅπως καὶ ὁ τίτλος τοὺς ἀκόμη δείχνει — ἐπιδιώκουν νὰ προσλάβουν διεθνή χαρακτήρα καὶ ν' ἀποκτήσουν παγκόσμιαν ἀκτινοβολία. Οὔτε καὶ ἀγνοοῦμε ὅτι σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις — στὸν τομέα τῆς μουσικῆς προπάντων — ὑπάρχει σὸ ἐξωτερικὸ μεγαλύτερη πείρα καὶ τεχνικὴ πρόοδος.

Ἀφοῦ ὅμως παράλληλα πρὸς τὶς διεθνεῖς ἐπιδιώξεις, ὁ βασικότερος σκοπὸς τοῦ Φεστιβάλ εἶναι — καὶ πρέπει νὰ εἶναι — νὰ παρουσιάσει καὶ ν' ἀναδείξει τὶς πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ἀξίες καὶ δυνατότητες τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀφοῦ τὰ πλούσια καὶ ἀστείρευτα ἀποθέματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης ὄλων τῶν ἐποχῶν — καὶ τῆς σημερινῆς ἀκόμη — διαθέτουν πολὺτιμα καὶ λαμπρὰ ἐπιτεύγματα, ὄχι μόνο στὸν τομέα τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ καὶ στὸν τομέα τῆς ἐρμηνείας καὶ ἐκτελέσεως, μπορούμε, νομίζουμε, νὰ ἐκφράσουμε τὴν εὐχή νὰ γίνωνται ὁλοένα πὺν πολλές οἱ ἑλληνικὰς πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις καὶ νὰ καλύπτουν — ἐπάξια βέβαια πάντοτε — περισσότερο κάθε φερόν χωρὸν στὴν πλατιὰ ἄλλωστε ἔκταση τῶν ἐφορτῶν.

Η ΠΑΡΟΤΣΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἄλλὰ καὶ μιὰ ἄλλη πλευρὰ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Φεστιβάλ ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ἰδιαίτερος: ἡ πρόσθυμη καὶ πυκνὸτάτη παρουσία τοῦ λαοῦ.

Ὅσο σημαντικὸς καὶ ἂν ἦταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ξένων, πού ἔχουν παρακολουθῆσι τὶς διάφορες παραστάσεις καὶ συναυλίαι (καὶ πού θὰ μπορούσε ἀσφαλῶς νὰ ἦταν μεγαλύτερος), ἡ μεγάλη μᾶσα, πού κατέλυζε κάθε φορὰ τὶς κερκίδες τοῦ θεάτρου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, προερχόταν ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν. Καὶ ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψη ὅτι τὰ εἰσιτήρια ἦσαν αἰσθητῶς ἀκριβά, ἀντιλαμβάνεται καὶ ἐκτιμᾷ καλύτερα τὸ βαθὺ καὶ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Κοινοῦ καὶ προπάντων τῶν λαϊκῶν τῶν τάξεων, πού μετὰ τόσο φανερὴ ἱκανοποίηση καὶ ἐνθουσιασμὸν παρακολουθοῦσαν τὶς πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Φεστιβάλ.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ θεαταὶ ἦλθαν ἀπὸ τὶς ἐπαρχίας.

Ἔτσι, ἂν οἱ τουριστικὰς ἐπιδιώξεις τοῦ Φεστιβάλ δὲν ἦσαν — καὶ δὲν μπορούσαν βέβαια νὰ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς — πλήρως ἱκανοποιητικά, ἡ αὐθόρμητη καὶ συνειδητὴ παρουσία

τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοῦ ἀποτελέσει μιὰν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχία, πού ἱκανοποιεῖ ἰδιαίτερος. Διότι προοιωνίζει κατὰ τὸν θετικώτερον τρόπο ὅτι ὁ οὐσιαστικώτερος σκοπὸς τοῦ Φεστιβάλ, πού εἶναι ἡ δημιουργία μιᾶς γόνιμης πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως στὸν τόπο, μετὰ ἀνώτερον μορφωτικὰ καὶ πολιτικὰ ἀποτελέσματα, ἄρχισε καὶ ὅλας νὰ πραγματοποιηθῆται καὶ θὰ πραγματοποιηθῆται ὁλοένα καὶ πὺν πὺν καὶ πὺν πλατιὰ.

ΤΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

Αὐτὸ τὸ αὐθόρμητο καὶ γνήσιο ἐνδιαφέρον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὶς ἀνώτερες πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις ἀπεδείχθη ἐμπράκτως καὶ στὶς παραστάσεις τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους «Φιλοκτήτης», πού δίδει στὰ νησιά καὶ στὶς ἐπαρχιακὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὁ «Ὀμίλλος Ἀρχαίας Τραγωδίας».

Εἶναι ἀληθινὰ συγκινητικὰς οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν πρόσθυμη προσέλευση τῶν ἀγορτικῶν πληθυσμῶν στὶς παραστάσεις αὐτὰς. Συχνὰ ταξιδεύουν ἀρκετὰ χιλιόμετρα, γιὰ νὰ φθάσουν στὸν τόπο τῆς παραστάσεως. Οὔτε ἡ βροχὴ τοὺς ἐμποδίζει. Καὶ ἐνῶ φθάνουν σὸ ἀρχαῖο ἦ σὸ πρόχειρον ὑπαίθριον θέατρο βρεγμένοι, δὲν διστάζουν καὶ νὰ καθῆσουν στὶς βρεγμέναις κερκίδαις ἢ καρέκλαις, γιὰ νὰ παρακολουθῆσουν τὴν παράσταση. Πολλὰς φορὰς, ὅταν ὁ χώρος δὲν εἶναι ἐπαρκής, παρακολουθοῦν τὴν παράσταση ὄρθιοι. Καὶ ἐνῶ δείχνουν τὴν μεγαλύτερη προσοχὴ καὶ κατανόηση, ἐκδηλώνουν μετὰ ζωηρὰ χειροκροτήματα καὶ ἄλλαις πηγαῖαις ἐκδηλώσεις τὴν συγκίνηση καὶ τὴν ἱκανοποίησίν τοὺς ὄχι μόνο σὸν τέλος τῆς παραστάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάρκειάν τῆς!

Καὶ νὰ φαντασθῆ κανεὶς ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγνοῦς καὶ ἀπλοῦς αὐτοὺς χωρικοὺς δὲν ἔχουν ξαναδῆ ἀρχαῖα τραγωδία. Καὶ ὅμως τὰ πλούσια καὶ ἀστείρευτα ἀποθέματα τῆς πνευματικῆς παραδόσεως τῆς φυλῆς μας ἔχουν γίνεαι μέσα στὴν ψυχὴν τοὺς καθαρὸν καὶ γνήσιο καλλιτεχνικὸν ἐνστικτὸν, πού ζωογονεῖται καὶ ἐκδηλώνεται, ὄρημητικὸν καὶ ὄρατο, κάθε φορὰ πού τὸ ἀνακινεῖ ἕνα εὐγενικὸν κίνητρο.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

— Γεωργίου Θ. Ζώρα, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου: «Ἄγνωστα κείμενα καὶ νέα παραλλαγὰι δημοδῶν ἔργων». Ἀθήναι, 1954.

— Νικολάου Β. Τομαδάκη, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου: «Ἀναγραφή δημοσιευμάτων (1926 — 1954) ἐπὶ τῆς συμπληρώσει εἰκοσιπενταετοῦς ἐπιστημονικῆς δράσεως (1929 — 1954)». Ἀθήναι, 1965.

— Διονυσίου Χαράλαμπος,

Μητροπολίτου Λήμνου: «Προσκνητάριον Μοναστηρίου Ἁγίου Ἰγνατίου Λέσβου».

— Δ η μ η τ ρ ί ο υ Κ ω τ σ ά κ η, ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου: «Ἐπάρχει ζωὴ εἰς τοὺς ἄλλους κόμους;» (Μία ἔρευνα μετὰ πλανητῶν, ἀπλανῶν καὶ γαλαξιδῶν). Ἀθήνα 1954.

— Β α σ ι λ ε ί ο υ Ἀ τ έ σ η, Μητροπολίτου πρ. Λήμνου: «Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σύρου καὶ Τήνου Δανιὴλ Κοντούδης». Ἀθήνα, 1954.

— Μ ε θ ο δ ί ο υ Κ ο ν τ ο σ τ ά ν ο υ, Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν: «Ἀνασκειὴ τῆς νέας ἐμφανίσεως τῶν περὶ ἐξελέξεως ἀπόψεων καὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ πηλίου, μετὰ συλλογῆς ἀντιρρητικῶν ἀποδείξεων ὑπὸ μεγάλων ἐπιστημόνων», Κέρκυρα, 1954.

— Ὡδαὶ πνευματικαὶ (ἑόρτιοι ὕμνοιοι καὶ μουσικαὶ συνθέσεις). Ἐκδόσεις Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ἡ Ζωή». Ἀθήνα 1954.

— Ν ί κ ο υ Κ ρ α ν ι δ ι ώ τ η: «Ὁ ποιητῆς Γ. Σεφέρης». Ἐκδόσεις «Κυπριακῶν Γραμμάτων», Λευκωσία 1955.

— Π α ν. Τ σ ο υ τ ά κ ο υ: «Πικρὴ γῆ» (ποιήματα). Ἀθήνα 1955.

— Κ. Χ ρ υ σ ά ν θ η: «Στέφανος Ἀρέτης». Ἐκδόσεις «Κυπριακῶν Γραμμάτων», Λευκωσία 1954.

— Γ ε ω ρ γ ί ο υ Ι. Μ α κ ρ ῆ: «Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος μετὰ τοῦ ἡθους εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος». Ἀθήνα 1954.

— Θ ε ο δ ῶ ρ ο υ Ξ ύ δ η: «Ἐκκλησιαστικὰ ἐπιγράμματα». Ἀθήνα 1954. Τοῦ αὐτοῦ: «Ὁ ὕμνογράφος Γερμανὸς ὁμολογητῆς». Ἀθήνα, 1955.

— Σ ο φ ο κ λ έ ο υ ς Δ. Λ ώ λ η, ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου: «Ἡ περὶ τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ κενώσεως θεωρία». Ἀθήνα 1954.

— Λόγιο ἐκφωνηθέντες ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Παύλου κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐπίσκεψιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς (28 Ὀκτωβρίου — 8 Δεκεμβρίου 1953). Ἐκδόσεις «Ἐθνικοῦ Ἰδρυάτου». Ἀθήνα 1954.

— Ι. Γ. Π ρ ε λ ω ρ έ ζ ο υ: «Τὸ μήνυμα τῆς Παρθένου». Ἀθήνα, 1955.

— Ἡ λ ί α Σ. Π α π α λ ᾶ, καθηγητοῦ τῆς φιλολογίας: «Σοφοκλέους Ἀντιγόνη» (λογοτεχνικὴ μετάφρασις). Ἀθήνα, 1955.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

δ. Βιολέτταν Κώνστα. Ἐνταῦθα. Καὶ μετὰ τὰ νέα σας ποιήματα σημειώσετε σημιοντικήν πρόδον. Ἰδιαίτερός ὑπογραμμίζομεν τὴν ἐπιτυχὴ μετάφρασιν τοῦ «Στὸ κατάφλι τοῦ φθινοπώρου». Ἡ πρώτη στrophὴ εἶναι ἀφγος. — Ἀνώνυμον, Ἐνταῦθα. Τὸ «Στὴν ἔμπνευσί τοῦ Σολωμοῦ διὰ τὸν ἔθνικόν ὕμνον διακρίνει μία δυνατὴ πνοὴ καὶ ἡμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι ἀποτελεῖ μίαν καλὴν ἔμπνευσιν. Ἀπὸ τὸν ἐνδέκατον στίχον καὶ ἐπέκεινα γίνεται ἄτονον. — κ. Διογ. Νταρίλ., 728 Τ. Π. Σ. Τ. Γ. 918) Α. Τὸ «Μετέωρα» δείχνη τὰς ποιητικὰς ἱκανότητας πού διαθέτετε, μολοντί τὸ ποιήμα σας ὑστερεῖ καθὼς καὶ τὸ «Σ' ἕναν ἱεροκῆρυκα». — κ. Π. Μαρτίνου, Ἐνταῦθα. Καὶ τὰ δύο σας ποιήματα ἀνεβάζουν σημιοντικὰ τὴν στάθμην τῆς δημιουργίας σας καὶ πλεονεκτοῦν τῶν προηγουμένων. Ἀπὸ τὸ «Τὴν ὥρα καρτεροῦμε» ἐπισημαίνομεν τὸ «εὐ... εὐ...» καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ «ἀπλοῦς... βοσκότοπος», τὰ ὅποια καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἔλειπαν. Ἐχωρίζομεν τὸν 8ον στίχον τοῦ «Νοσταλγία» διὰ τὸν λυρικόν τὸν τόνον. — κ. Δημ. Β. Κωνστ. Ἐνταῦθα. Εἶναι ὁμολογούμενος ἀξιπρόσεκτοι αἱ σκέψεις πού γράφετε διὰ τὸ ἔργον τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων. — κ. Κυρ. Χρ., Ναύπαικτον. Ἐπιτυγχάνετε εἰς τὴν προσπάθειάν σας. Μὴ διαλέγετε ὅμως θέματα πού δὲν σὰς δίδουν τὴν ἀνεσιν εἰς τὴν διατύπωσιν. — κ. Α. Μωραϊτ., Νίκαιαν. Σὰς συνιστῶμεν νὰ διαβάσετε Ἑλλήνας ποιητὰς δι' ἕνα διάστημα καὶ κατόπιν νὰ ἀρχίσετε νὰ γράφετε. Ἔτσι θὰ ἀξιοποιήσετε τὴν ποιητικὴν σας διάθεσιν καὶ τὴν περιφρουρήσετε ἀπὸ τὴν ροπήν πρὸς στιχοπλακίαν. — κ. Τσερκ. Βαϊτσ., Θυρέα—Διδυμοτείχου. Καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ θέματος καὶ ἡ ὀλη ἀπόδοσις του δείχνη ὅτι ἡ προσπάθειά σας εὐρίσκειται εἰς καλὸν δρόμον. — κ. Γεώργ. Δισαμαντ., Χάλακην. Μετὰ τὰ νέα σας ποιήματα «χαιρετισμός» καὶ «Μὴ ξεχνάς», δὲν ὑπερέβητε τὴν προηγουμένην ἐπίδοσίν σας. — κ. Παντελ. Κυριακ., Κοζάνην. Τὸ ποιήμα σας ἔχει μουσικότητα καὶ προδίδει ὅτι ἔχετε τὸ ἀσθημα τοῦ ρυθμοῦ. Ἡ ἀρθρωσις ὅμως τῶν στίχων δὲν εἶναι ἐπιτυχῆς. Νὰ προσέξετε τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν λέξεων καὶ τῆς φραστικῆς ἐπενδύσεως τῶν νοημάτων. — κ. Κ. Ι. Γιαν., Ἀργος. Ἀπὸ τὰ δύο σας ποιήματα ξεχωρίζομε ἕνα στίχον, τὸν 12ον τοῦ «στὸν Ἄφο σου», ὁ ὅποιος ἔχει τὸ ποιητικὸν στοιχείον. Αὐτὸς ὁ στίχος δὲν σὰς βοηθήσῃ νὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι τὴν ποιητικὴν σας διάθεσιν πρέπει νὰ τὴν συνοδεύῃ ὁ ποιητικὸς τόνος, ὁ ὅποιος δίδει ἕνα ξεχωριστὸ χρῶμα εἰς τὸ ποιήμα.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδόσεις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτων 14, Ἀθήνα (1) Τηλ. 35-023.— Ἑσπέρικη: Ἀγ. Σοφίας 38.— Περαιτῶς: Φίλωνος 34α.— Ἰγυθύωνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Τηλεμάχου 20, Ἀθήνα (7).— Ἐτησίαν συνδρομὴ δρχ. 25, ἐξωτερ. δολλ. 3.— Προστ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαρμαράκη 176.— Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Τύποις «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α.Ε., Παπαδιαμαντοπούλου 44
Ἐκμητάλλευσις Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου